รายงานการวิจัย

การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกับความยั่งยืนทางสังคม

Urban Expansion on the Metropolitan Fringe and Sustainable Communities

หัวหน้าโครงการ: นางสาวสาลินี ศุกลรัตนเมธี

ผู้ร่วมวิจัย: นางสาวสินีนาถ ศุกลรัตนเมธี

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2553

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

รายงานการวิจัย

การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกับความยั่งยืนทางสังคม

Urban Expansion on the Metropolitan Fringe and Sustainable Communities

หัวหน้าโครงการ: นางสาวสาลินี ศุกลรัตนเมธี

ผู้ร่วมวิจัย: นางสาวสินีนาถ ศุกลรัตนเมธี

RCH
HM
756
ส๖๔๓ก
เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 119887
วัน, เดือน, ปี 23 ส.ค. 2555

b. 12398914
i.....

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2553

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกับความยั่งยืนทางสังคม

(ภาษาอังกฤษ) Urban expansion on the metropolitan fringe and sustainable communities

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก เงินงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2553 จำนวนเงิน 916,000 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2552 ถึง 30 กันยายน 2553

หน่วยงานและผู้ดำเนินการวิจัยพร้อมหน่วยงานที่สังกัดและหมายเลขโทรศัพท์

1) ดร. สาลินี ศุกลรัตนเมธี (SALINEE SUKOLRATANAMETEE) หัวหน้าโครงการวิจัย สังกัดกลุ่มวิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาวิชาสถาปัตยกรรมและการวางแผน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์: 0-2329-8000

2) ดร. สินีนาถ ศุกลรัตนเมธี (SINEENART SUKOLRATANAMETEE) ผู้ร่วมวิจัย สังกัดภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์: 0-2221-5877

บทคัดย่อ

ประเด็นปัญหาการขยายตัวอย่างรวดเร็วบริเวณชานเมือง ได้รับความสนใจอย่างมากจากนักวิชาการและนักวิจัยทางด้านผังเมือง ขณะที่บริเวณชานเมืองเป็นที่นิยมในการอยู่อาศัยของประชากรส่วนใหญ่ ลักษณะของการพัฒนาชานเมืองกลับตรงข้ามกับลักษณะของการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่มาก ในเชิงการใช้ที่ดินและพลังงาน และเนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านๆ มา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นความสนใจในมิติทางสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนในพื้นที่บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร

งานวิจัยนี้มีลักษณะงานวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบตัวบ่งชี้สำคัญๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนต่างๆ ในบริเวณชานเมือง โดยใช้แบบสอบถามศึกษาความคิดเห็นของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนจำนวน 405 ครัวเรือนใน 6 เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร เครื่องมืออื่นที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสำรวจและสังเกต การบันทึกภาพถ่าย และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลจากการศึกษาบ่งชี้แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของความหนาแน่นประชากรในบริเวณชานเมืองอย่างต่อเนื่องและการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างไปอย่างกว้างขวาง สำหรับในเชิงสังคม ผู้อยู่อาศัยในชุมชนทั้ง 3 ประเภทในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ในเกือบทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงปานกลาง ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งนี้ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่ทำการศึกษาเป็นผู้มีรายได้ปานกลาง-ต่ำ และรายได้น้อย มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ลุ่มต่ำ โดยหลายชุมชนอยู่ในตำแหน่งที่มีการเข้าถึงไม่ดี หรือเป็นมุมอับทางด้านการคมนาคมขนส่ง

ผลจากการศึกษาสามารถนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน โดยในเชิงนโยบายและมาตรการทางด้านผังเมือง ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของการตั้งถิ่นฐานแบบความหนาแน่นสูงมากขึ้น จะทำให้สะดวกในการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชนและบริการสาธารณะต่างๆ และคุ้มค่าในการลงทุนของภาครัฐมากกว่าการพัฒนาแบบกระจัดกระจาย ไร้ทิศทาง ควบคู่ไปกับมาตรการในการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมและประมงและพื้นที่รับน้ำบริเวณชานเมือง สำหรับในเชิงสังคม ควรมีนโยบายปรับปรุง บำรุงรักษาและออกแบบองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเดินเท้าและการพบปะกันภายในชุมชน การสนับสนุนงบประมาณของรัฐในการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มภายในชุมชน และการพัฒนาทุนทางสังคมที่มีอยู่ของไทย ก็จะเป็นการช่วยเชื่อมโยงคนในสังคมไว้ด้วยกัน บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตต่อไป

ABSTRACT

The rapid expansion of settlements on the metropolitan fringe is of concern to many urban scholars and researchers. Although the metropolitan fringe is socially popular for settlements, its development pattern is mainly contrast to sustainability characteristics especially in terms of use of land and energy. Most previous research on sustainability has been dominated by environmental and economic concerns; the objective of this research is to contribute to a better understanding of the social dimension of sustainable development particularly of community groups on the urban fringe of Bangkok.

The study is a quantitative investigation, comparing eight composite indicators of social dimensions which are important in helping to sustain local communities. Questionnaires were conducted in 405 households of 3 types of communities within 6 districts of the outer areas of the Bangkok Metropolitan Area. Other instruments for data collection include field survey and observation, photograph records and unstructured interview.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

The survey results show the increasing trend of population density and the excessive construction in the outer and low-density areas. It was found that these 3 types of communities score well and fairly on almost all composite indicators of social sustainability, except social interaction. There is no marked difference for overall scores from these communities. In addition, the residents in the case study areas are characterized as low to middle-income households, residing their houses on the low-lying lands. Many communities are situated on the relatively poor location, having inconvenient access to main roads and transportation network.

Lastly, it is suggested that policy making and planning strategies should be formulated to promote agglomeration of settlements with higher density of urban development in order to make access to services and facilities more convenient and economically viable than un-controlled patterns of sprawl in the outer areas. Simultaneously, government intervention is needed to protect prime agricultural land and greenbelt areas which can be served as catchment area in the wet season. Policies conducive to social sustainability should seek to encourage walkable neighborhoods and social interactions in the communities via design and neighborhood upkeep, provide budget to support local activities and group participation, and promote the development of existing social capital. These will help holding society together and achieving sustainable community goals and quality of life as well.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกับความยั่งยืนทางสังคม (Urban expansion on the metropolitan fringe and sustainable communities) เป็นโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2553 คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่กรุณาให้การสนับสนุนผลงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณผู้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลสำคัญต่างๆ จากทั้งเจ้าหน้าที่กองการพัฒนาชุมชน สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และกองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ที่กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและสถิติต่างๆ ของชุมชนในเขตต่างๆ บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน ที่กรุณาให้ความสนับสนุนข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2544 และ 2552 และที่สำคัญคือ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และผู้อยู่อาศัยในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชน ในเขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง บางบอน และบางขุนเทียน ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและให้ความรู้ในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และทีมผู้ช่วยวิจัยและนักศึกษาที่ให้ความช่วยเหลือในการสำรวจพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ รวมถึงการจัดทำรายงานฉบับนี้

คณะผู้วิจัย

พฤศจิกายน 2554

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย i

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ii

กิตติกรรมประกาศ iv

สารบัญ v

สารบัญตาราง viii

สารบัญภาพ ix

บทที่

1 บทนำ 1

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2

1.3 คำถามการวิจัย 3

1.4 ขอบเขตของการวิจัย 3

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย 4

1.6 ข้อจำกัดของการวิจัย 6

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย 6

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับ 7

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย 7

2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 9

2.1 ปรากฏการณ์การขยายชานเมืองในประเทศกำลังพัฒนา 9

2.2 ประเภทของชุมชน 13

2.3 การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม 14

2.3.1 ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม” 15

2.3.2 แนวคิดและวิธีการศึกษาด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม 17

2.4 ตัวบ่งชี้/ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน 24

2.5 การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและรูปร่างของเมือง 26

2.5.1 ผลกระทบของรูปร่างเมืองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 26

2.5.2 ปัจจัยในการกำหนดรูปร่างเมือง 29

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่

หน้า

2.5.3 ผลกระทบของความหนาแน่นในมิติทางสังคม..... 30
2.6 นโยบายภาครัฐที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม..... 32
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....35
3.1 การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา.....35
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 36
3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล..... 39
3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 39
3.3.2 การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา..... 40
3.3.3 บริบทของการวิจัย.....45
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....46
4 ผลการวิจัย.....47
4.1 สรุปแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและตัวบ่งชี้..... 47
4.2 การขยายตัวของชานเมืองกรุงเทพมหานคร..... 49
4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร ในชุมชนบริเวณชานเมือง..... 61
4.3.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมือง..... 61
4.3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชากรในชุมชนบริเวณชานเมือง.....67
4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณ ชานเมือง.....71
4.4.1 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน..... 71
4.4.2 ตัวบ่งชี้ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม..... 75
4.4.3 ตัวบ่งชี้ด้านการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน..... 77
4.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณ ชานเมืองตามลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร..... 81
4.5.1 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนตามลักษณะทางกายภาพ.... 81
4.5.2 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนตามลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร.....86

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่

หน้า

5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....95
5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย..... 96
5.1.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและตัวบ่งชี้..... 96
5.1.2 การขยายตัวของชานเมืองกรุงเทพมหานคร..... 97
5.1.3 ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชนบริเวณชานเมือง.....98
5.1.4 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน.....100
5.1.5 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมืองตาม ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชน.....102
5.2 ข้อจำกัดของงาน.....103
5.3 ข้อเสนอแนะในการนำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน...103
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....104

บรรณานุกรม..... 105
ภาคผนวก ก. 111
ภาคผนวก ข. 116
ภาคผนวก ค. 132
ภาคผนวก ง..... 139

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตาราง หน้า

3.1 จำนวนประชากร ครัวเรือน บ้าน และชุมชนในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครจำแนกตามประเภทชุมชน.....37

3.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทของชุมชนและเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร..... 38

3.3 การสรุปตัวแปรจากแบบสอบถาม..... 42

4.1 ตัวบ่งชี้ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน..... 49

4.2 ขนาดพื้นที่ จำนวนและความหนาแน่นประชากรในกรุงเทพมหานครและเขตชานเมือง..... 54

4.3 สถานภาพในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน..... 61

4.4 ประเภทและการครอบครองที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน.....63

4.5 ระยะเวลาการอยู่อาศัยและแผนการย้ายที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน..... 65

4.6 การเดินทางไปทำงาน จำนวนพาหนะและที่ตั้งสถานที่ทำงาน จำแนกตามประเภทชุมชน..... 66

4.7 ขนาดของพื้นที่สนามและจำนวนพาหนะของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน..... 67

4.8 ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน..... 69

4.9 ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน..... 71

4.10 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมืองจำแนกตามประเภทชุมชนและเขตชานเมือง..... 72

4.11 ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ จำแนกตามประเภทชุมชนและเขตชานเมือง.. 77

4.12 ความถี่ในการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน จำแนกตามประเภทชุมชนและเขตชานเมือง..... 79

4.13 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง ตามลักษณะทางกายภาพของชานเมือง (1) 82

4.14 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง ตามลักษณะทางกายภาพของชานเมือง (2) 84

4.15 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง ตามลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชน..... 87

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพ หน้า

1.1 กรอบการวิจัย..... 8
2.1 สรุปแนวคิดและวิธีการศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับเมืองและชุมชน..... 23
3.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร 6 เขต.....36
3.2 ที่ตั้งชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนในบริเวณพื้นที่ศึกษา..... 39
4.1 สรุปแนวคิดและวิธีการศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับเมืองและชุมชน..... 48
4.2 การขยายตัวของพื้นที่เมืองใน กทม. และปริมณฑล ปี พ.ศ. 2544 และ 2552..... 50
4.3 การขยายตัวของพื้นที่เมืองในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2544 และ 2552..... 52
4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและเขตชานเมือง..... 53
4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ตามเขตชานเมือง..... 55
4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร..... 60
4.7 ลักษณะทางกายภาพของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง.....65

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การเจริญเติบโตของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานครเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดระยะเวลา 30-40 ปีที่ผ่านมา การเพิ่มขึ้นของประชากรในอัตราที่สูงโดยส่วนใหญ่เป็นการอพยพของประชากรชนบทเข้าสู่เมือง ส่งผลให้กรุงเทพมหานครมีประชากรเมืองมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรเมืองทั้งประเทศ บริเวณภาคมหานครที่ขยายออกไป (Extended Bangkok Metropolitan Region) ซึ่งรวมพื้นที่โดยรอบเมืองและ 5 จังหวัดปริมณฑลมีการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐานอย่างมาก และพบว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2539-2548) จำนวนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้น 722,773 หน่วย หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยมากกว่า 70,000 หน่วยต่อปี (พัลลภ, 2549) ขณะที่การเพิ่มขึ้นของประชากรบริเวณชานเมืองอยู่ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 3.4 เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในใจกลางเมืองที่ลดลงในอัตราร้อยละ -2.8 (JICA, 1997) ความหนาแน่นประชากรบริเวณชานเมืองต่อพื้นที่ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมากด้วย โดยในปี พ.ศ. 2530 มีจำนวน 700 คนต่อตารางกิโลเมตร และในปี พ.ศ. 2543 เพิ่มขึ้นเป็น 1,300 คนต่อตารางกิโลเมตร (BMA, 2003) การขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของชุมชนบริเวณชานเมืองก่อให้เกิดความขัดแย้งและคุกคามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมของเมือง ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ของพื้นที่บริเวณชานเมืองและปัญหาเมืองที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเมืองทั้งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้วทั่วโลก

การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน การเข้าบุกรุกพื้นที่ชนบทเพื่อเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์แบบเกษตรกรรมเป็นแบบเมืองเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ช่วงปี พ.ศ. 2517-2531 เกิดขึ้นทั้งหมดจำนวน 237,600 ไร่ (380.16 ตารางกิโลเมตร) หรือเฉลี่ยปีละประมาณ 16,970 ไร่ โดย 10 ปีแรก (พ.ศ. 2517-2526) เป็นการพัฒนาเมืองรวมตัวอยู่ที่ระยะห่างจากใจกลางเมือง 11-20 กิโลเมตรเป็นส่วนใหญ่ (จำนวน 57,457 ไร่หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 45.2 ของพื้นที่ชนบทที่ถูกบุกรุกใน 10 ปีแรก) ขณะที่ 4 ปีหลัง (พ.ศ. 2527-2531) การพัฒนาเกิดขึ้นที่ระยะไกลออกไปเป็นระยะห่างจากใจกลางเมืองมากกว่า 30 กิโลเมตร (Dowall, 1992) ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างไม่มีการวางแผนไปตามแนวยาว (Ribbon Development) ของสองข้างถนนสายหลักที่ออกจากใจกลางเมืองขึ้นไปทางทิศเหนือ ตะวันออก และทิศใต้ สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบไม่คุ้มค่าเนื่องจากทิ้งให้พื้นที่ด้านในไม่มีการพัฒนา ส่งผลให้เกิดความสิ้นเปลืองในการบริการโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ การบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ดิน รวมทั้งปัญหาทางสิ่งแวดล้อมและมลพิษทางอากาศจากกิจกรรมทางอุตสาหกรรม และจำนวนรถยนต์ส่วนตัวที่เพิ่มขึ้นในระยะการเดินทางไปกลับสถานที่ทำงานที่ไกลขึ้น (DCP, 2003)

ประเด็นปัญหาของการพัฒนาบริเวณชานเมือง ได้รับความสนใจอย่างมากจากนักวิชาการและนักวิจัยทางด้านผังเมือง โดยเฉพาะในมุมมองของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ปรากฏขึ้นในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากการพัฒนาในยุคโลกาภิวัฒน์ที่ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณาในเชิงการใช้ที่ดินและพลังงานแล้ว การพัฒนาชานเมืองตรงข้ามกับลักษณะของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาก มีการวิพากษ์วิจารณ์และหลักฐานเชิงประจักษ์พิสูจน์ว่า การพัฒนาของชานเมืองสมัยใหม่ในปัจจุบันซึ่งเป็นแบบกระจัดกระจายเป็นรูปแบบของการพัฒนาทางกายภาพที่ไม่ยั่งยืน (Steil et al., 2007; Gwilliam et al., 1999) หากแต่ทว่า บริเวณชานเมืองเป็นที่นิยมในการอยู่อาศัยของประชากรส่วนใหญ่ เพราะมีรูปแบบที่มีเสน่ห์ดึงดูดการย้ายออกจากใจกลางเมือง มาอาศัยบริเวณชานเมืองอย่างมหาศาลตั้งแต่แรกเริ่มเช่น สภาพแวดล้อมที่มีพื้นที่สีเขียว ขนาดบ้านและที่ดินใหญ่ขึ้น การใช้ที่ดินแบบหนาแน่นน้อยที่มีเสียงรบกวนน้อยและมีความเป็นส่วนตัว เป็นต้น (Steil et al., 2007)

เนื่องจากบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีลักษณะการขยายตัวของที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ที่มีรายได้ปานกลาง และรายได้ปานกลาง-ต่ำ โดยมีที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยกระจายอยู่ทั่วไป (Browder et al., 1995) ดังนั้น การสร้างสภาพแวดล้อมชานเมืองที่ทำให้ประชากรที่มีความแตกต่างหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมกันจะทำให้บรรลุผลเป็นความยั่งยืนทางสังคม แต่ประเด็นดังกล่าวยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์และข้อเท็จจริงเพื่อมาสนับสนุน เนื่องจากงานศึกษาวิจัยที่ผ่านๆ มามุ่งเน้นความสนใจในมิติทางสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะการขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร ในมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อเสนอแนวทางสร้างความสมดุลของรูปแบบการพัฒนาบริเวณชานเมืองและวิถีการดำเนินชีวิตทางสังคมไทยที่มีความสอดคล้องและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม และตัวบ่งชี้ด้านความยั่งยืนทางสังคม ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนบริเวณชานเมือง

2) เพื่อศึกษาการขยายตัว สภาพทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ-สังคม ของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร

3) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร ในมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน และอธิบายถึงนโยบายและมาตรการในการทำให้สังคมที่ยั่งยืนบรรลุผลสำเร็จได้ในทางปฏิบัติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3 คำถามการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองและความยั่งยืนทางสังคม โดยการทบทวนเอกสาร แนวคิดและวิธีการศึกษาวิจัย ได้นำมาเป็นแนวทางในการอภิปรายที่มาของคำถามการวิจัย ดังนี้

1) คำว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม" มีการให้ความหมายอย่างไร แนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมมีอะไรบ้าง แนวคิดต่างๆ มีการกำหนดตัวบ่งชี้/ตัวชี้วัดทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมแตกต่างกันอย่างไร และตัวบ่งชี้/ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง

2) การขยายตัวบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไร ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมืองและลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนต่างๆ เป็นอย่างไร

3) ชุมชนต่างๆ ในบริเวณชานเมืองมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนอยู่ในระดับใด ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจสังคมของชุมชนต่างๆ ในบริเวณชานเมืองมีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร นโยบายของภาครัฐในทางปฏิบัติและแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมควรเสนอแนะอย่างไร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1) การศึกษาครั้งนี้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาเป็นเขตพื้นที่ชั้นนอกหรือชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยชานเมืองฝั่งตะวันออก ได้แก่ เขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง และชานเมืองฝั่งตะวันตก ได้แก่ เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน การศึกษานี้ไม่ได้รวมส่วนขยายของพื้นที่เมืองที่เข้าไปยังจังหวัดปริมณฑลข้างเคียงในลักษณะของภูมิภาคมหานครที่ขยายออกไป

2) ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนในบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานครทั้ง 6 เขต จำนวน 73,226 ครัวเรือน (สำนักพัฒนาสังคม, 2553) ที่ขึ้นทะเบียนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร จึงไม่ได้ครอบคลุมถึงครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรหรือชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการใช้ข้อมูลทางสถิติประชากร ครัวเรือน บ้านและชุมชน ตามที่สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานครได้จัดเก็บไว้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) งานวิจัยนี้มีลักษณะงานวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาให้ทราบถึงความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนในพื้นที่บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (Questionnaires) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนใน 6 เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยคัดเลือกมาศึกษาโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสม (Multi-stage sampling) จำนวน 405 ครัวเรือน นอกจากนี้ เครื่องมืออื่นที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ การสำรวจและสังเกตการบันทึกภาพถ่าย และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน เป็นต้น

4) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้น โดยพัฒนาตัวแปรและตัวบ่งชี้จากแนวคิดทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนของ Bramley (2006) ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ทางด้านความเป็นมิตรและการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ความภาคภูมิใจและพอใจในชุมชน ความปลอดภัย คุณภาพของสภาพแวดล้อม การย้ายที่อยู่อาศัย กิจกรรมเป็นกลุ่ม และการเข้าใช้ถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน สำหรับตัวแปรทางด้านทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมือง ได้แก่ ประเภทของที่อยู่อาศัยของครัวเรือน การมีพื้นที่สนามรอบบ้านหรือลานบ้าน จำนวนห้องนอน พาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปทำงาน จำนวนพาหนะในครัวเรือน และที่ตั้งสถานที่ทำงาน

5) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่ การสังเกต และและการบันทึกภาพถ่ายในการลงภาคสนามพื้นที่ศึกษา การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สถานที่ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ ในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชน การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามทำโดยการสัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชน และทีมผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้จดบันทึกคำตอบในแบบสอบถาม ใช้เวลาเป็นช่วงวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดราชการ

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1) ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

- การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วยเอกสาร รายงาน สถิติ และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม โดยเน้นการบ่งชี้ตัวแปรและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับการขยายตัวบริเวณชานเมือง เป็นข้อมูลทางด้านเชิงพื้นที่และประชากร ได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง จำนวนของชุมชน จำนวนประชากรและครัวเรือนในชุมชนต่างๆ บริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร จากกองการพัฒนาชุมชน สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และกองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

- ข้อมูลสถิติประชากร พื้นที่ และความหนาแน่น เผยแพร่โดยสำนักงานปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร (www.bangkok.go.th)

- ข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2544 และ 2552 จากสำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มการขยายตัวของบริเวณชานเมือง ความหนาแน่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน และพื้นที่เปิดโล่ง

- การสำรวจพื้นที่ เพื่อบอกถึงสภาพพื้นที่ทางกายภาพของชานเมือง การขยายตัวของชานเมือง และลักษณะทั่วๆ ไปของชุมชน

- การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชน และความยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ ความเป็นมิตรและการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ความภาคภูมิใจและพอใจในชุมชน ความปลอดภัย คุณภาพของสภาพแวดล้อม การย้ายที่อยู่อาศัย กิจกรรมเป็นกลุ่ม และการเข้าใช้ถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน รวมทั้งสภาพทางกายภาพหลักๆ ได้แก่ ประเภทของที่อยู่อาศัย และการเดินทางไปทำงาน

- การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมือง จากเจ้าหน้าที่ของสำนักพัฒนาสังคม รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับชุมชนในสังคม เช่น ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน เป็นต้น

- การสังเกตและการบันทึกภาพถ่ายในการลงภาคสนามพื้นที่ศึกษา เพื่อให้มองเห็นสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทั่วไปในพื้นที่ศึกษาและบริเวณโดยรอบ

2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

- การอธิบายการขยายตัวของบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2552

- การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมือง ได้แก่ ประเภทที่อยู่อาศัย การมีพื้นที่สนามหรือลานบ้าน จำนวนห้องนอน การเดินทางไปทำงาน ที่ตั้งสถานที่ทำงาน จำนวนพาหนะในครัวเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา อาชีพ สถานภาพการสมรส การครอบครองที่อยู่อาศัย จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน รายได้ต่อครัวเรือน
- การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมระหว่างชุมชนทั้ง 3 ประเภทคือ เคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง
- การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมืองตามลักษณะทางกายภาพ และเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร
- ประมวลผลเพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการปรับโครงสร้างของการพัฒนาชานเมืองในปัจจุบัน นโยบายและมาตรการในการทำให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม

1.6 ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครมีขอบเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีลักษณะการกระจัดกระจายของสิ่งปลูกสร้างไปทั่วทั้งพื้นที่ การเลือกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยจึงใช้เวลาค่อนข้างมาก การเลือกตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็นวิธีแบ่งกลุ่มมีความสะดวกต่อการปฏิบัติสำหรับพื้นที่ขนาดใหญ่ ลดเวลาในการเข้าถึงพื้นที่และการเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตาม วิธีนี้อาจส่งผลให้ค่าประมาณพารามิเตอร์มีความแม่นยำต่ำ ดังนั้นเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเลือกมีความเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ผู้วิจัยจึงพยายามแบ่งพื้นที่เป็นกลุ่มย่อยๆ ตามการกระจุกตัวของการตั้งถิ่นฐานชุมชนแต่ละประเภทในแต่ละเขต เพื่อให้การเลือกตัวอย่างกระจายทั่วทั้งมวลสมาชิกของประชากรทั้งหมดเท่าที่จะเป็นไปได้ จึงทำให้งานวิจัยนี้ใช้เวลานานกว่าที่คาดหมายไว้

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม (Social sustainability) ในเชิงปฏิบัติการหมายถึง การพัฒนาเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงการลดระดับของความไม่เสมอภาคและการแบ่งแยกทางสังคม ในการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะต่างๆ ให้ความสำคัญกับการมาอาศัยอยู่ร่วมกันของประชากรหลากหลายกลุ่มได้อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม เพื่อนำการพัฒนาเมืองไปสู่ระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน (Social Sustainability at the neighborhood level) หมายถึง การพัฒนาที่คำนึงถึงสองมิติหลักๆ ทางด้าน "ความเสมอภาคทางสังคม (Social equity/ social justice)" หรือความเสมอภาคในลักษณะของการให้โอกาสเข้าใช้หรือเข้าถึงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่างๆ ของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และมิติทางด้าน "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)" ซึ่งมีรากฐานอยู่บนแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social capital) เป็นหลัก

ชานเมือง (Metropolitan fringe) หมายถึง "พื้นที่ชานเมืองมหานคร" หรือ "เขตรอบนอกของมหานคร" ซึ่งมีทิศทางการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมากกว่าบริเวณศูนย์กลางเมือง โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ปานกลาง และรายได้ปานกลาง-ต่ำ สำหรับงานวิจัยนี้ กำหนดบริเวณชานเมืองให้ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เขตชั้นนอกของเมืองหรือบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ตามการจัดแบ่งของสำนักผังเมือง (2547)

ตัวบ่งชี้/ ตัวชี้วัด (Indicator) หมายถึง ตัวแปรประกอบ (Composite variable) หรือองค์ประกอบ (Factor) ที่มีค่าที่สังเกตได้หรือวัดปริมาณได้ ใช้บ่งชี้ถึงสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะจุดหรือช่วงเวลาที่กำหนด หรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับ

1) เป็นข้อมูลในการศึกษาและบ่งชี้การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น โดยการนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนมาประยุกต์ใช้ ในการชี้วัดบริบทการพัฒนาชานเมืองของไทย

2) ผลการวิจัยเป็นประโยชน์กับหน่วยงานราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผังเมืองและการพัฒนาสังคมทั้งในกรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่ในภูมิภาค ในการวางแผนแก้ปัญหาการพัฒนาเมืองในอนาคตเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม

3) ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ให้บรรลุผลได้ในประเทศไทย และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างการเรียนการสอนในสาขาสถาปัตยกรรมและการวางแผนต่อไป

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการตรวจเอกสารเพื่อทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง "การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองกับความยั่งยืนทางสังคม" ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1.1 กรอบการวิจัยเรื่อง การขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองและความยั่งยืนทางสังคม

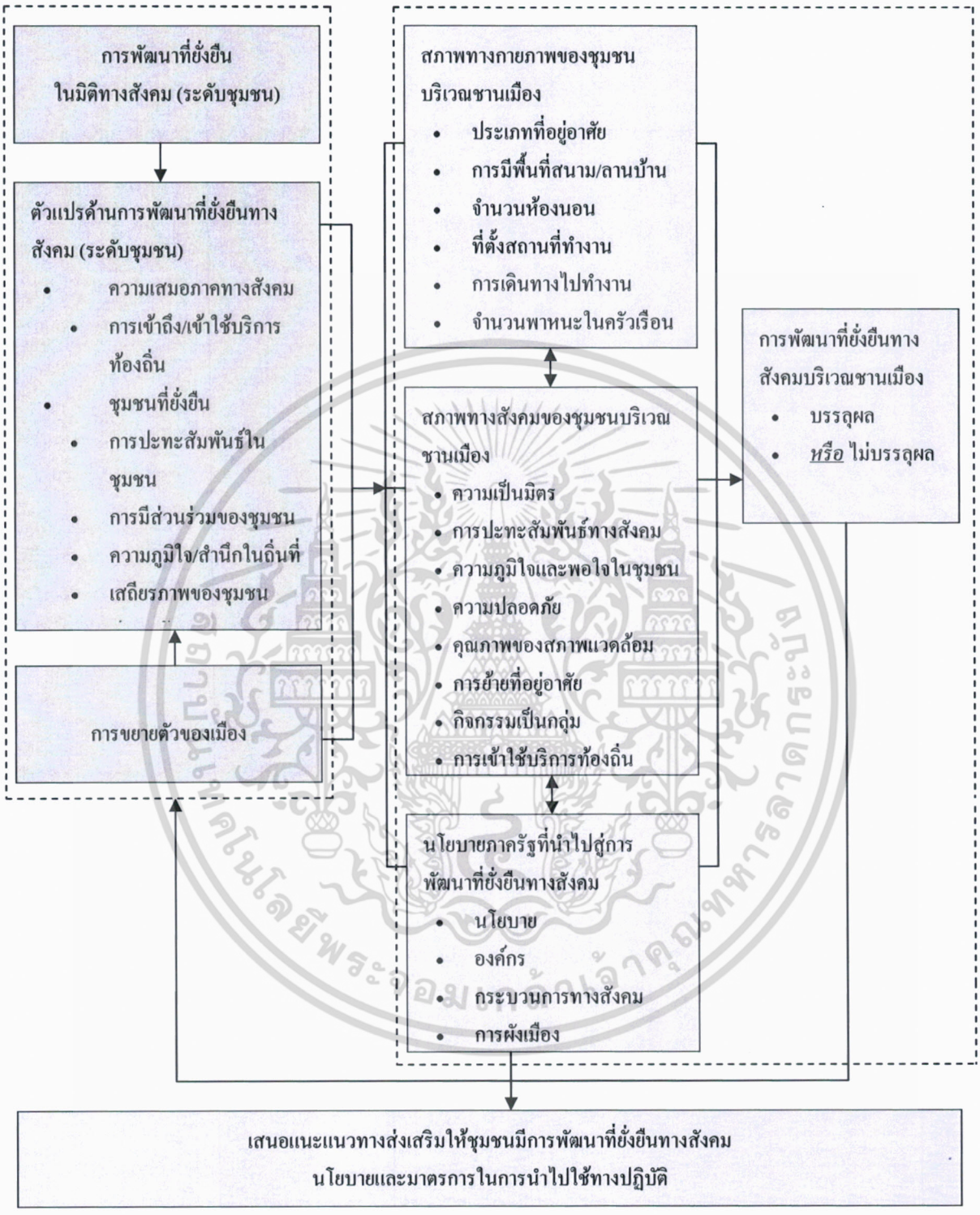

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในบริเวณชานเมือง จำเป็นต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเพื่ออธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ผลกระทบของรูปร่างเมืองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ลักษณะการขยายตัวของชานเมือง และประเด็นอื่นที่หลากหลาย พื้นที่บริเวณชานเมืองซึ่งในอดีตเคยเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตรกรรมอย่างแพร่หลาย ได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนอย่างสำคัญ จากกระแสของโลกเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและความสำคัญของมิติทางสังคมในการพัฒนาเมือง และปรากฏการณ์ของพื้นที่บริเวณชานเมือง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาการพัฒนาที่เกิดขึ้นในบริเวณชานเมืองในมุมมองที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนทางสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนและการผังเมือง

ในการกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับงานวิจัยนี้ ได้มีการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์การขยายชานเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ประเภทของชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ความสัมพันธ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและรูปร่างของเมือง และนโยบายภาครัฐที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ทั้งนี้ เพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิดของโครงการวิจัยและการกำหนดข้อมูลที่ใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย เนื้อหาของเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถรวบรวมและสรุป ได้ดังนี้

2.1 ปรากฏการณ์การขยายชานเมืองในประเทศกำลังพัฒนา

การขยายตัวบริเวณชานเมืองเป็นปรากฏการณ์ในเชิงพื้นที่ ที่ได้รับความสนใจอย่างมากจากนักวิชาการและนักวิจัยทางด้านการผังเมือง สำหรับในประเทศที่พัฒนาแล้ว การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมือง เกิดขึ้นในกระบวนการเป็นเมือง (Urbanization) ในทศวรรษ 1950 จากนั้นจึงเกิดการขยายชานเมือง (Suburbanization) อย่างชัดเจนในทศวรรษ 1960 ตามมาด้วยปรากฏการณ์การเพิ่มจำนวนประชากรในเขตวงแหวนรอบนอกมากกว่าในเขตศูนย์กลางเมือง (Counterurbanization) ในทศวรรษ 1970 ส่งผลให้ขอบเขตระหว่างเมืองและชานเมืองหรือขอบรอบนอกของพื้นที่มหานครไม่ปรากฏชัดเจน มีการทำนายถึงการพัฒนาในระยะที่พื้นที่ศูนย์กลางเมืองกลับมาเติบโตอีกครั้ง (Reurbanization) เรียกว่าเป็น “วัฏจักรของการกลายเป็นเมือง (Cycle of urbanization)” หรือ “ระยะการพัฒนาเมือง (Stages of urban development)” ที่เกิดต่อเนื่องกันเป็นลำดับ เริ่มจาก 1) ระยะการกลายเป็นเมือง (Urbanization) 2) ระยะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเจริญเติบโตของชานเมือง (Suburbanization/ exurbanization) 3) ระยะของการเสื่อมถอยของศูนย์กลางเมือง (Counterurbanization/ disurbanization) และ 4) ระยะที่พื้นที่ศูนย์กลางเมืองกลับมาเติบโตอีกครั้ง (Reurbanization) (Champion, 2001; Pacione 2005 อ้างอิงใน พันธ์ทิพย์ จงโกรย, 2551)

พจนานุกรมศัพท์ประชากรศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของ "เขตชานเมือง (Suburban area)" ว่าเป็นพื้นที่บริเวณรอบนอกของเมืองหรือนคร ซึ่งประชากรยังอยู่อาศัยกันไม่หนาแน่นเหมือนในเขตเมือง แต่ก็หนาแน่นกว่าเขตชนบทที่อยู่ไกลออกไป อาจเป็นที่อยู่อาศัยของคนที่ทำงานในเมืองและเดินทางเข้าเมืองแบบไปเช้าเย็นกลับ (จินดารัตน์ โพธิ์นอก 2553) เมื่อในเขตเมืองมีความหนาแน่นมากขึ้น จึงเกิดการโยกย้ายของประชากรในเขตเมืองหรือจากเขตชนบท เข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่ใหม่ๆ ที่อยู่บริเวณรอบๆ เมืองหรือชานเมือง (Suburbs) ทั้งนี้ "การขยายชานเมือง (Suburbanization)" หมายถึง การที่ประชากรเคลื่อนย้ายจากในตัวเมืองหรือจากหมู่บ้านชนบทเข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่ปริมณฑลหรือเขตชานเมือง เพื่อแสวงหาแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีอาณาบริเวณและมีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า ประกอบกับนโยบายของภาครัฐในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ก่อสร้างถนนหนทางและบริการขนส่งมวลชนส่งผลให้เดินทางได้อย่างสะดวกรวดเร็ว กระบวนการนี้ทำให้บริเวณชานเมืองมีการเติบโตอย่างเห็นได้ชัด

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว การขยายตัวของชานเมืองส่วนใหญ่เกิดจากผู้คนที่เคยอยู่อาศัยในเขตเมืองย้ายออกมาอยู่เขตชานเมือง แต่ในประเทศกำลังพัฒนา เขตชานเมืองเป็นพื้นที่รองรับผู้คนที่ย้ายที่อยู่อาศัยจากทั้งในตัวเมืองและจากเขตชนบท (จินดารัตน์ โพธิ์นอก 2553; กรมโยธาธิการและผังเมือง 2554)

การขยายชานเมืองกลายเป็นลักษณะสำคัญของเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากการพัฒนาระบบการขนส่งทำให้การเชื่อมโยงพื้นที่เขตเมืองชั้นในและเขตชานเมืองดีขึ้น การเดินทางระหว่างที่พักอาศัยและแหล่งงานมีความสะดวกมากขึ้น (Champion 2001) เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา การขยายตัวของชานเมืองตั้งแต่แรกเริ่มเป็นการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นต่ำที่เน้นบ้านเดี่ยวเป็นหลัก (Rusk 1993) ต่อมาการขยายชานเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก และได้มีอิทธิพลเหนือการพัฒนารูปแบบอื่นๆ ในช่วงหลังของศตวรรษที่ 20 ขณะที่การขยายชานเมืองในสหราชอาณาจักรเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นการสร้างพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ๆ บริเวณรอบเมือง โดยในระยะแรก (ค.ศ. 1920-1930) เป็นการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยรอบใจกลางเมืองในรูปแบบของบ้านแฝดที่มีต้นไม้ปลูกเป็นแถวตามแนวถนน เรียกว่า "ชานเมืองชั้นใน (Inner suburbs)" ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1960-1980 ชานเมืองชั้นในถูกล้อมรอบซ้อนเป็นวงแหวนโดยพื้นที่อยู่อาศัยสร้างขึ้นบริเวณขอบ (Edge) ของเมืองเรียกว่า "ชานเมืองชั้นนอก (Outer suburbs)" ในรูปแบบของบ้านเดี่ยวและหมู่บ้านจัดสรรสมัยใหม่ ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของชานเมืองได้แก่ 1) ระบบขนส่งมวลชนที่สะดวกขึ้นและการเป็นเจ้าของรถยนต์ส่วนตัวจำนวนมากขึ้น 2)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การปล่อยสินเชื่อที่อยู่อาศัยทำให้สามารถซื้อบ้านได้ง่ายขึ้น 3) ชีวิตที่ดีขึ้นทำให้ผู้คนมองหาสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น (Geobytes 2007)

กระบวนการเป็นเมืองในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบริเวณ "พื้นที่ชานเมืองมหานคร หรือเขตรอบนอกของมหานคร (Metropolitan Fringe)" ซึ่งมีการเจริญเติบโตของประชากรอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศในทวีปอเมริกากลางและอเมริกาใต้ (Latin America) ทวีปแอฟริกา และทวีปเอเชีย (Browder et al. 1995: 311) Browder et al. นำเสนอคำนิยามเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดขอบเขตในการศึกษา "Metropolitan Fringe" บนพื้นฐานของอายุอาคารและที่ตั้ง โดยกำหนดขอบนอกสุดของเขตรอบนอกมหานครให้เป็นชายขอบของพื้นที่ปลูกสร้างออกจากศูนย์กลางมหานคร ดังนั้น เขตพื้นที่ชานเมืองมหานครจึงนับจากขอบนอกสุดนี้เข้ามา ให้รวมพื้นที่ปลูกสร้างทั้งหมดที่ต่อเนื่องกันที่มีอาคารอายุไม่เกิน 15 ปี

มีผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับความหนาแน่นของประชากรในอภิมหานครของประเทศกำลังพัฒนาในทวีปเอเชีย พบว่า จำนวนประชากรในบริเวณชานเมืองมีทิศทางที่เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น Murakami et al. (2005) ศึกษาเปรียบเทียบความหนาแน่นของประชากรบริเวณเมืองชั้นใน ชั้นกลาง และชานเมือง (กำหนดให้อยู่ในระยะ 15-25 กิโลเมตรจากใจกลางเมือง) ในจาการ์ตา กรุงเทพมหานคร และมนิลา พบว่า กรุงเทพมีทิศทางของการลดความหนาแน่นประชากรลงในบริเวณใจกลางเมืองตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ซึ่งคล้ายคลึงกับในจาการ์ตาในช่วงเวลาเดียวกัน ขณะที่มนิลามีทิศทางที่แตกต่างกันโดยมีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นในบริเวณใจกลางเมืองจนกระทั่งปี ค.ศ. 1980 และลดลงในปี ค.ศ. 1990 แต่กลับเพิ่มขึ้นอีกในปี ค.ศ. 1995 ในทางกลับกัน ทั้ง 3 เมืองมีทิศทางการเพิ่มจำนวนประชากรในบริเวณชานเมือง เมื่ออธิบายจากทฤษฎีความหนาแน่นประชากร โดย Clark (1951) และ Newling (1966) จึงกล่าวได้ว่า กรุงเทพและมนิลากำลังก้าวเข้าสู่ระยะการเจริญเติบโตของชานเมือง ตามหลังจาการ์ตาซึ่งเข้าสู่ระยะการเจริญเติบโตของชานเมืองไปก่อนแล้ว

มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชากรในบริเวณพื้นที่ชานเมืองของมหานคร (Metropolitan Fringe) ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น Browder et al. (1995) พบว่า ในบริเวณพื้นที่ชานเมือง ของกรุงเทพมหานคร จาการ์ตา และซานติเอโกในปี ค.ศ. 1990 ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้ปานกลาง และรายได้ปานกลาง-ต่ำ โยกย้ายมาจากพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในศูนย์กลางมหานครที่อาศัยมาเป็นเวลานาน หรืออพยพย้ายที่อยู่อาศัยมาจากพื้นที่ชานเมืองอื่น ส่วนใหญ่มีอาชีพและรายได้ที่แน่นอน อย่างไรก็ตามมีส่วนน้อยที่ทำงานในภาคเศรษฐกิจแบบนอกระบบ ในส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างจาก แนวคิดของพื้นที่ชานเมืองของมหานครที่ผ่านๆ มา ที่เชื่อว่า บริเวณพื้นที่ชานเมืองส่วนใหญ่แล้วเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้น้อย อพยพโยกย้ายมาจากเขตชนบทหรือต่างจังหวัด มีลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมที่คล้ายกันโดยเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบนอกระบบและเชื่อมโยงกับการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกษตรกรรม จึงสรุปได้ว่า บริเวณพื้นที่ชานเมืองของมหานครมีความหลากหลายทั้งในเรื่องของรูปแบบหน้าที่ รูปร่าง และโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ปัจจัยที่สนับสนุนการขยายตัวบริเวณชานเมืองมหานครได้แก่ ที่ดินราคาถูก โอกาสที่เกิดขึ้นใหม่สำหรับการรวบรวมที่ดิน การเก็งกำไร และการทำธุรกิจแบบนอกระบบ (Informal enterprise)

ในกระบวนการขยายตัวของเมืองมี 3 กลุ่มสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินคือ นักพัฒนาที่ดิน เจ้าหน้าที่ส่วนกลางและท้องถิ่น รวมทั้งกลุ่มชุมชนที่เข้ามาเคลื่อนไหว ทั้งสามกลุ่มมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลง จัดการ หรือทำให้สภาพแวดล้อมคงที่ได้ (Berke et al, 2006) การพัฒนาที่เกิดขึ้นบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครโดยไม่มีการวางแผนเมืองที่นำไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การพัฒนาเมืองเป็นไปตามแรงผลักดันทางตลาดเป็นหลัก (Browder et al, 1995) กล่าวคือ นักพัฒนาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ภาคเอกชน ได้เข้ามามีบทบาทล้ำหน้าการควบคุมทางด้านผังเมืองและการได้มาซึ่งที่ดินสาธารณะในการบริหารรัฐกิจ ทำให้เกิดการกระจัดกระจายในเชิงพื้นที่ของโครงการหมู่บ้านจัดสรรไปอย่างไม่มีการประสานกับการจัดบริการต่างๆ เพื่อประโยชน์สาธารณะโดยภาครัฐ ส่งผลให้เกิดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบหลากหลาย (Tonmanee and Kuneepong, 2004) และความสับสนของการใช้ที่ดินแบบเมืองและชนบท ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง รวมทั้งการขาดแคลนการให้บริการสาธารณูปโภคของเมืองอย่างทั่วถึง (McGee, 1991) นักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบหลากหลายที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชานเมือง เป็นลักษณะสำคัญของการกลายเป็นเมืองในทวีปเอเชีย (Murakami et al. 2005)

โดยสรุป กระบวนการเป็นเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบริเวณ “พื้นที่ชานเมืองมหานคร หรือเขตรอบนอกของมหานคร (Metropolitan Fringe)” ซึ่งมีทิศทางการเพิ่มจำนวนประชากรมากกว่าบริเวณศูนย์กลางเมือง ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ปานกลาง และปานกลาง-ต่ำ ทั้งนี้ คำว่า “ชานเมือง (Metropolitan fringe)” มีความหมายที่ครอบคลุมถึงเขตชั้นนอกของเมืองหรือบริเวณชานเมืองของมหานคร ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างชนบทและเมือง ความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่าในเขตเมือง แต่ก็หนาแน่นกว่าเขตชนบทที่อยู่ไกลออกไป อาจเป็นที่อยู่อาศัยของคนที่ทำงานในเมืองและเดินทางเข้าเมืองแบบไปเช้าเย็นกลับ จึงอาจรวมถึงจังหวัดที่กำหนดเป็นเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานครได้ด้วย เนื่องจากลักษณะทางพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีความเป็นเมืองที่ต่อเนื่องติดต่อกัน

สำหรับงานวิจัยนี้ กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ตามการจัดแบ่งของสำนักผังเมือง (2547) ซึ่งแบ่งตามลักษณะการใช้ที่ดินและที่ตั้งในระยะห่างจากศูนย์กลางเมืองเกินกว่า 20 กิโลเมตร สอดคล้องกับแนวคิดทางด้านลักษณะของชานเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้น ขอบเขตพื้นที่ศึกษาในเขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยชาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมืองฝั่งตะวันออก ได้แก่ เขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง และชานเมืองฝั่งตะวันตก ได้แก่ เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน เท่านั้น

2.2 ประเภทของชุมชน

ดารณี (2549: 25) อธิบายว่า "ชุมชน หมายถึง สถานที่ซึ่งคนใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ทำมาหากิน เลี้ยงดูบุตรหลานและกระทำกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่ในชีวิต" ในมุมมองด้านสังคมวิทยานั้น Hillery (1955 อ้างอิงใน ดารณี, 2549) กล่าวว่า ชุมชนประกอบด้วยบุคคลที่มีการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคมในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และมีความผูกพันร่วมกันในสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือหลายสิ่ง นั่นหมายถึง ชุมชนต้องมีลักษณะสำคัญ 3 อย่างคือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (Geographical areas) การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม (Social interaction) และความผูกพันร่วมกัน (Common ties) ในขณะที่ Poplin (1972 อ้างอิงใน ดารณี, 2549) ให้ความหมายว่า ชุมชนมี 3 สถานะ คือ 1) สถานะของหน่วยถิ่นที่อยู่ หมายถึงชุมชนมักเกิดขึ้นในที่มีทรัพยากรธรรมชาติ และเส้นทางคมนาคม ซึ่งผู้ที่อาศัยในชุมชนจะปรับและดัดแปลงสภาพทางกายภาพของชุมชนตามความต้องการ กฎหมาย ค่านิยม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 2) สถานะของหน่วยการจัดระเบียบสังคม ทำหน้าที่ต่างๆ เช่น การเรียนรู้ระเบียบของสังคม การมีส่วนร่วมในชุมชน (Participation) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Mutual support) การควบคุมทางสังคม (Social control) การปะทะสังสรรค์กันทางสังคม (Interaction) 3) สถานะของหน่วยทางจิตใจและวัฒนธรรม หมายถึงสมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความผูกพันกับคนในชุมชน (Community sentiment)

ในการแบ่งประเภทของชุมชนทางด้านนิเวศวิทยา พิจารณาจากลักษณะของบริเวณโดยรอบ และความสัมพันธ์ของประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบกับในชุมชน ความสัมพันธ์อาจอยู่ใน 3 ลักษณะ (Poplin, 1972 อ้างอิงใน ดารณี, 2549: 27) คือ

1. มีการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกับพื้นที่โดยรอบ ซึ่งอาจแสดงด้วยการเดินทางเข้ามาซื้อของเป็นครั้งคราว เยี่ยมเยียนเพื่อนฝูงที่อาศัยอยู่ในชุมชน และการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนศูนย์กลางโดยประชากรที่มาจากพื้นที่โดยรอบ
2. มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการพึ่งพาทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองกับพื้นที่โดยรอบที่ทำการค้าอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมอยู่แล้ว
3. เกี่ยวข้องกับอิทธิพล (Influence) เนื่องจากการเกิดขึ้นของสื่อสารมวลชน ชุมชนเมืองจึงมักมีอิทธิพลแผ่ไกลเป็นบริเวณกว้าง ในเรื่องเกี่ยวกับค่านิยม ทัศนคติและความรู้

สำนักพัฒนาสังคม (2549: 6) ได้แบ่งประเภทของชุมชนตามประกาศของกรุงเทพมหานคร เป็น 5 ประเภทหลักๆ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. *ชุมชนแออัด* หมายถึง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอาคารหนาแน่น ไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรม ประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือนอย่างน้อย 15 หลังคาเรือนต่อพื้นที่ 1 ไร่

2. *ชุมชนชานเมือง* หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานครได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน โดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพมหานครรอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาน้ำท่วมขัง การสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชน

3. *ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร* หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านจัดสรรที่เป็นที่อยู่อาศัย และดำเนินการโดยภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีลักษณะบ้านเป็นบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณ ทาวน์เฮาส์ ตึกแถว หรือบ้านแฝด สภาพทั่วไปควรจะต้องมีการพัฒนา เช่น ทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า ซึ่งกรุงเทพมหานครพิจารณาถึงความต้องการของประชาชนและความเหมาะสมในการที่จะเข้าไปดำเนินการพัฒนา ซึ่งจะได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน

4. *เคหะชุมชน* หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโครงการโดยการเคหะแห่งชาติ มีสภาพเป็นแฟลต และกรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการในด้านทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า เศรษฐกิจ สังคม อนามัยและอื่น ๆ

5. *ชุมชนเมือง* หมายถึง ชุมชนที่มีความหนาแน่นของบ้านน้อยกว่าชุมชนแออัด กล่าวคือ น้อยกว่า 15 หลังคาเรือนต่อ 1 ไร่ แต่มีความหนาแน่นของจำนวนบ้านมากกว่าชุมชนชานเมือง และกรุงเทพมหานครได้จัดทำประกาศกำหนดเป็นชุมชน โดยที่ชุมชนดังกล่าวไม่เป็นชุมชนตามที่กล่าวมาในข้ออื่นๆ

สำหรับงานวิจัยนี้ จะคัดเลือกชุมชนพื้นที่ศึกษาบริเวณชานเมืองโดยอาศัยการจัดแบ่งประเภทของสำนักพัฒนาสังคม (2549) ประกอบด้วย “ชุมชนชานเมือง” “ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร” และ “เคหะชุมชน” ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนที่เกิดขึ้นในบริเวณชานเมือง เป็นชุมชนที่ทำการศึกษา ไม่ได้ครอบคลุมถึงชุมชนหมู่บ้านจัดสรรอื่นๆ ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการใช้ข้อมูลสถิติจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน จำนวนบ้านและจำนวนชุมชนตามที่สำนักพัฒนาสังคมจัดเก็บ สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างต่อไปในบทหน้า

2.3 การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เนื่องจากการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ได้สร้างความเจริญก้าวหน้า โดยไม่คำนึงถึงผลเสียต่อสภาพแวดล้อม จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ขึ้น ซึ่งสมัชชาสิ่งแวดล้อมของโลก (World Commission on Environment, 1983) ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลด้านลบต่อคนรุ่นต่อไป ต่อมาการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นจากการที่นานาประเทศร่วมกันลงนามรับรองในแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม (วิรัช 2549) ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนคำนึงถึงหลายๆ มิติทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม หากแต่งานศึกษาวิจัยที่ผ่านๆ มามุ่งเน้นความสนใจในเชิงสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ จนกระทั่งปลายทศวรรษ 1990 ที่มิติทางสังคมเริ่มเข้ามาเป็นประเด็นถกกันในเวทีของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Colantonio 2007) จึงทำให้ยังมีช่องว่างที่จะต้องทำความเข้าใจในเชิงสังคมของการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน

ในช่วงที่ผ่านมา มีงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนและรูปร่างของเมือง ริเริ่มโดยสมัชชาชุมชนชาวยุโรป (Commission of the European Communities - CEC, 1990) ซึ่งสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในแนวคิดของเมืองแบบกระทัดรัด (Compact city) ก็คือ การพัฒนาแบบหนาแน่นสูงและการเพิ่มการใช้ที่ดินแบบผสมผสานภายในเมือง โดยให้โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ๆ ในเมือง จัดพื้นที่การค้า การบริการและการพักผ่อนหย่อนใจในบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งการไม่สนับสนุนการพัฒนานอกเขตเมือง (Bagaeen and Uduku 2010) ในมุมมองทางด้านสังคม มีการถกกันในหลายๆ ประเด็นทางสังคม เช่น การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม (Social interaction) และความเสมอภาคทางสังคม (Social justice) ของชุมชนในเมืองแบบกระทัดรัด (Elkin et al 1991; Burton 2001) จากกระแสของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม และในบริบทของเมืองแบบขยายของกรุงเทพมหานครที่ขยายแผ่ไปในบริเวณชานเมืองแบบกระจัดกระจายนี้ ยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์และข้อเท็จจริงมาโต้แย้งหรือสนับสนุนรูปแบบการพัฒนา ซึ่งทำให้งานวิจัยนี้มุ่งไปเพื่อศึกษาประเด็นดังกล่าว

2.3.1 ความหมายของ "การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม"

คำว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม" มีการให้คำนิยามไว้แตกต่างกัน ทั้งในมุมมองอย่างกว้างๆ และการเน้นให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในความหมายและนิยามเชิงปฏิบัติการ (Working definition) เพื่อการบ่งชี้ตัวแปรและตัวชี้วัดในมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมสามารถรวบรวมและสรุปได้ดังนี้

Colantonio (2007: 7) อธิบายว่า "Social Sustainability" หมายถึง ผลประโยชน์ของสังคมและบุคคล กฎเกณฑ์ และกระบวนการที่ให้อำนาจบุคคลและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม ในระยะยาวและอย่างเสมอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาค เพื่อบรรลุถึงมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่มีความประหยัดและพอเพียง โดยขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความปรารถนาที่บุคคลนั้นแสดงออกมา ทั้งภายในขอบเขตของถิ่นที่ทางกายภาพและของโลกโดยรวม

Polese and Stren (2000: 15-16) เน้นให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมเมือง โดยให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนทางสังคม (Social sustainability of cities) หมายถึง การพัฒนาและหรือการเจริญเติบโต ซึ่งสอดคล้องด้วยกันกับวิวัฒนาการของสังคมเมือง และสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Social integration) รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรทุกกลุ่ม

ODPM (2005) โดยการร่วมกันลงนามรับรองแผนปฏิบัติการแห่งชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable community agenda) จากนานาประเทศในทวีปยุโรป ได้ให้คำจำกัดความ "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable community)" ว่าหมายถึง สถานที่ที่ผู้คนต้องการอยู่อาศัยและทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต กล่าวคือ เป็นสถานที่ที่ทำให้ความต้องการที่หลากหลายของชาวเมืองบรรลุผลทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีความไวต่อสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นที่ที่มีความปลอดภัยและครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคม มีการวางแผนการสร้างและจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้งให้ความเสมอภาคทางด้านโอกาสและบริการที่ดีแก่ประชากรทั่วถ้วนหน้า (ODPM, 2005: 6) ทั้งนี้ แต่ละชุมชนที่ยั่งยืนจะมีความหลากหลายสะท้อนได้จากสภาพการณ์ของแต่ละท้องถิ่น

Bramley et al (2006) เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมกับรูปร่างของเมือง จึงให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญก็คือ "ความเสมอภาคทางสังคม (Social equity/ social justice)" และ "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)" โดยแนวคิดความเสมอภาคทางสังคม เน้นถึงนโยบายและการเมืองที่จะผลักดันให้เกิดความเสมอภาคในการแบ่งสรรทรัพยากรในสังคม ด้านการเข้าถึงแหล่งงาน ที่อยู่อาศัย และส่วนบริการต่างๆ ของท้องถิ่นอย่างยุติธรรม ขณะที่แนวคิดความยั่งยืนของชุมชน คำนึงถึงสังคมที่สามารถดำรงอยู่ เจริญเติบโต มีสุขภาพที่ดี และทำหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องโดยตัวเอง ในฐานะของชุมชนที่ทุกคนเข้ามีส่วนร่วม (Collective entity/community)

โดยสรุป คำว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม" ในเชิงปฏิบัติการจะหมายถึงการพัฒนาเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงการลดระดับของความไม่เสมอภาคและการแบ่งแยกทางสังคม ทางด้านการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะต่างๆ ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของประชากรหลากหลายกลุ่มได้อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม เพื่อนำการพัฒนาเมืองไปสู่ระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

2.3.2 แนวคิดและวิธีการศึกษาด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม

ในช่วงที่ผ่านมา ได้มีแนวคิดและวิธีการศึกษาต่างๆ เพื่อคัดเลือกตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ (Indicators) การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่วัดค่าได้ในเชิงปริมาณ หลายๆ ประเทศได้พัฒนาชุดของตัวบ่งชี้ที่สามารถสะท้อนระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาและปฏิบัติ รวมทั้งการประเมินผลของการพัฒนา ตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นการสรุปภาพรวมในระดับเมืองและประเทศ เรียกว่า "แนวคิดแบบองค์รวม (Holistic approach)" ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นให้ความสำคัญกับทุกส่วนที่มารวมกัน ไม่ใช่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใด กล่าวคือ ให้ความสำคัญต่อภาพรวมในการประเมินและการวัดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นการวัดการพัฒนาในทุกมิติ โดยใช้ค่าจากข้อมูลสถิติในระดับชาติเป็นหลัก เพื่อให้เห็นการพัฒนาของเมืองในภาพรวม เช่น งานวิจัยของ Lee and Huang (2007); Cirella and Tao (2009); Shen et al (2011)

ในทางกลับกัน อีกแนวทางหนึ่งเรียกว่า "แนวคิดแบบลดทอน (Reductionist approach)" เป็นแนวทางที่เน้นการลดทอนความสำคัญลงมาสู่ระดับที่ต้องการตรวจสอบ กล่าวคือ เป็นการประเมินและการวัดมิติต่างๆ ของการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบแยกออกไป จากการสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางนี้เน้นการวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น งานวิจัยของ Bramley et al (2006) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนทางสังคมกับรูปร่างของเมือง เป็นการสร้างชุดของตัวบ่งชี้รวม โดยการรวมตัวแปรเชิงคุณภาพและองค์ประกอบด้านการรับรู้ไว้ด้วยกัน เพื่อการตรวจสอบหาหลักฐานเชิงประจักษ์ ซึ่งทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายได้ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสองแนวทางนี้ สามารถรวบรวมและสรุปได้ดังนี้

แนวคิดแบบองค์รวม

หลายๆ ประเทศในโลกให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้พัฒนาชุดของตัวบ่งชี้เพื่อการวัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืนของเมืองหรือประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย มาเลเซีย ไทย เป็นต้น รวมทั้งมีผู้วิจัยที่ได้ศึกษาประเด็นนี้โดยใช้ชุดตัวบ่งชี้ต่างๆ กันเพื่อการหาหลักฐานเชิงประจักษ์ ในการทบทวนวรรณกรรมนี้จะนำเสนอรายละเอียดเฉพาะตัวบ่งชี้มิติทางสังคม ดังนี้

ชาตรี ภิรมย์ (2548) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการพัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยชุดที่ 2 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 39 ตัวชี้วัด แบ่งเป็นตัวชี้วัดมิติเศรษฐกิจ 12 ตัวชี้วัด มิติสังคม 13 ตัวชี้วัด และมิติสิ่งแวดล้อม 14 ตัวชี้วัด สำหรับตัวชี้วัดมิติทางสังคม 13 ตัวชี้วัดประกอบด้วย (ไชยยศ บุญญากิจ 2550)

1. จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชาชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

119887

2. ผลคะแนนการสอบ 4 วิชาหลัก
3. การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP
4. อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด
5. ร้อยละของประชากรที่ไม่เจ็บป่วยต่อประชากรทั้งหมด
6. การเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดของประชากร
7. ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากภัยพิบัติและอุบัติภัย
8. สัดส่วนคดีอาชญากรรมและยาเสพติด
9. จำนวนกิจกรรมการส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม
10. การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยภาครัฐ
11. สัดส่วนของหญิงและชายที่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น
12. ดัชนีการรับรู้เรื่องคอร์รับชั่น
13. จำนวนแผนชุมชน

Lee and Huang (2007) พัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability index) ของกรุงไทเป จำนวน 51 ตัวชี้วัด โดยรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการถกกันในวงนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถจำแนกออกเป็น 4 มิติได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสถาบัน ดัชนีชี้วัดในมิติต่างๆ สามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้จาก Lee and Huang (2007) สำหรับตัวชี้วัดมิติทางสังคมประกอบด้วย 23 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. ความหนาแน่นของประชากรเมือง
2. ช่วงอายุของชีวิต ทั้งชายและหญิง
3. จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (Poverty line)
4. ช่องว่างทางด้านความมั่งคั่ง (Wealth gap)
5. อัตราการเกิดอาชญากรรม
6. จำนวนคนตายหรือได้รับบาดเจ็บจากภัยพิบัติทางธรรมชาติต่อปี
7. จำนวนอุบัติเหตุจากการขนส่ง (Transportation accidents) ต่อปี
8. การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะเฉลี่ยต่อหัว
9. จำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อห้องเรียน
10. อัตราส่วนของประชากรที่สำเร็จการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย
11. อัตราการขยายตัวของการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาเมือง (หมายถึง การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และสาธารณูปการ)
12. พื้นที่ (Floor area) ของบ้านพักอาศัยส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อหัว
13. อัตราส่วนของพื้นที่สาธารณูปการ (Public facilities) ต่อขนาดพื้นที่ดินในเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

14. สวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียวเฉลี่ยต่อหัว
15. สวนสาธารณะริมแม่น้ำและพื้นที่สีเขียวเฉลี่ยต่อคน
16. ประสิทธิภาพในการเก็บขยะและการระบายน้ำเสีย
17. อัตราส่วนของการระบายน้ำเสียจากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรมต่อระบบระบายน้ำเสียทั้งหมด
18. อัตราการเป็นเจ้าของรถยนต์
19. อัตราการเป็นเจ้าของรถมอเตอร์ไซด์
20. พื้นที่มีการให้บริการของระบบขนส่งสาธารณะ
21. ดัชนีของทางเดินสำหรับคนเดินเท้าเฉลี่ยต่อหัว
22. ดัชนีของทางจักรยานเฉลี่ยต่อหัว
23. จำนวนขาค้ำสำหรับจอดจักรยาน (Bicycle kickstands)

Cirella and Tao (2009) นำเสนอดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Index of sustainable functionality) โดยใช้กลุ่มเมืองทางตอนใต้ของกรุงบริสเบนเรียกว่า "Southern Regional Organization of Coucils" ในรัฐควีนส์แลนด์ตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศออสเตรเลีย เป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อค้นหาระดับความสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างยั่งยืนของเมือง วิธีการศึกษาแบบเมทริกซ์ (Matrix-based approach) ทำโดยการจำแนกตัวชี้วัดออกเป็น 4 ระบบใหญ่ๆ ได้แก่ ระบบของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สังคม บุคคล และเศรษฐกิจ และในแต่ละระบบประกอบด้วยมิติต่างๆ 3 มิติ ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น ระบบของสังคม-ตัวชี้วัดมิติทางสังคม ตัวชี้วัดประกอบด้วย

1. การจัดให้บุคคลทุกคนในสังคมมีโอกาสและทางออกที่เสมอภาคกัน โดยการจัดหาบริการขั้นพื้นฐาน (สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)
    - รายได้ต่อสัปดาห์จำแนกตามเพศ
    - จำนวนคนตายต่อปีสาเหตุจากโรคหัวใจ
    - เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณแผ่นดินต่อปีที่จัดสรรให้กับสาธารณสุข
    - จำนวนของอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินและอุกฉกรรจ์ต่อประชากร 1,000 คน
    - เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณแผ่นดินต่อปี ที่จัดสรรให้กับการรักษากฎหมาย คำสั่งของเจ้าหน้าที่รัฐ และความปลอดภัยสาธารณะ
2. การส่งเสริมและสนับสนุนสังคมที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
    - การเสมอภาคกันในการเข้าเป็นตัวแทนทางการเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สัดส่วนของผู้อยู่อาศัยชาวพื้นเมือง ผู้อยู่อาศัยที่เกิดนอกประเทศ และเกิดในรัฐอื่นๆ ของประเทศเปรียบเทียบกับผู้อยู่อาศัยทั้งประเทศ
- เปอร์เซ็นต์ของผู้อยู่อาศัยที่เรียนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณแผ่นดินต่อปีที่จัดสรรให้กับการศึกษาและสวัสดิการ
- เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณแผ่นดินต่อปีที่จัดสรรให้กับการพักผ่อนหย่อนใจและทางวัฒนธรรม

Shen et al (2011) เห็นว่า หลายๆ ประเทศในโลกนำแผนการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนมาใช้ในทางปฏิบัติ จึงศึกษาเปรียบเทียบแผนการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนใน 9 เมือง จากประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยการรวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดจากแหล่งต่างๆ ทั้งองค์กรระดับโลกและภูมิภาค (United Nations 2007; UN Habitat 2004, World Bank 2008; European Foundation 1998; European Commission on Science, Research and Development 2000) และสรุปเป็นชุดดัชนีชี้วัดความยั่งยืนของเมือง (Urban sustainability indicators) ประกอบด้วย 115 ตัวชี้วัด แบ่งได้เป็น 37 หัวเรื่องหลักซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 4 มิติได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการปกครอง (Governance) สำหรับตัวชี้วัดมิติทางสังคมประกอบด้วยตัวชี้วัด 18 หัวเรื่องหลัก ได้แก่ ทางด้านการเข้าใช้บริการพลังงาน (Energy access) การเข้าใช้บริการน้ำกินน้ำใช้ การศึกษา สาธารณสุข ความปลอดภัย การตอบโต้ภาวะฉุกเฉินและเพลิงไหม้ ความยากจน การคมนาคมขนส่ง ภัยธรรมชาติ ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ที่หลบภัย ความมั่นคงในอาชีพการงาน การเข้าถึงสินเชื่อ (Credit) การเข้าถึงที่ดิน (Access to land) การสนับสนุนต่อกลุ่มที่ด้อยโอกาสและการผสมผสานทางสังคม (Social integration) วัฒนธรรม การพักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่สีเขียว สาธารณะและบริการของท้องถิ่น

จะเห็นว่าการประเมินและการวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในแนวคิดนี้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสถาบันหรือการปกครอง ในลักษณะเป็นองค์รวมที่ให้ความสำคัญต่อภาพรวม ไม่ใช่ในมิติใดมิติหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเมืองในระดับที่ยั่งยืน ไม่ได้เน้นเป็นพิเศษหรือในรายละเอียดของมิติทางสังคม ซึ่งจากการทบทวนเอกสารพบว่า ตัวชี้วัดมิติทางสังคม เป็นการวัดค่าจากข้อมูลสถิติในระดับชาติเป็นหลักใน 4 ส่วนหลักๆ ก็คือ สังคม (Social) สังคมเศรษฐกิจ (Socio-economic) สังคมเชิงสถาบัน (Socio-institutional) และสังคมเชิงสภาพแวดล้อม (Socio-environmental) กล่าวคือ จะเน้นการวัดค่าจากข้อมูลสถิติในระดับเมืองในประเด็นทั่วๆ ไปทางด้านสังคม สังคมเศรษฐกิจ สังคมเชิงสถาบัน สังคมเชิงสภาพแวดล้อม ได้แก่ ประชากร การศึกษา สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต ความปลอดภัย ความเสมอภาค การเข้าถึงบริการสาธารณะ ความเสื่อมโทรมของเมือง เป็นต้น เพื่อการสรุปภาพรวมของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับเมือง Colantonio (2007) เห็นว่า แม้แนวทางนี้จะน่าดึงดูดใจในทางทฤษฎี แต่นำไปปฏิบัติสำหรับการกำหนดนโยบายได้ยากและอาจเป็นแนวทางที่ไม่มีประสิทธิภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน

สืบเนื่องจากแผนปฏิบัติการแห่งชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable community agenda) จึงได้มีการพัฒนาชุดของตัวบ่งชี้เพื่อการวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น แนวคิดและงานวิจัยที่ได้ศึกษาในประเด็นนี้ มีดังนี้

แนวคิด "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)" ซึ่งได้กลายมาเป็นหัวใจของนโยบายเมืองในทวีปยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 โดยการลงนามรับรองใน "Bristol Accord" จากประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปเพื่อการสร้างชุมชนที่ยั่งยืน (ODPM, 2005) การดำเนินการตามลักษณะสำคัญ 8 ประการของชุมชนที่ยั่งยืนคือ

1. เป็นชุมชนที่มีความกระตือรือร้น ครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคม และมีความปลอดภัย
2. เป็นชุมชนที่ขับเคลื่อนไปได้อย่างดีโดยการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่ม และอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีตัวแทนและผู้นำ
3. เป็นชุมชนที่มีการเชื่อมโยงของบริการด้านคมนาคมขนส่งและการติดต่อสื่อสารที่ดี
4. เป็นชุมชนที่มีการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เหมาะสมกับความต้องการของประชากรและเข้าถึงได้โดยง่าย
5. เป็นชุมชนที่คำนึงถึงความเปราะบางทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. เป็นชุมชนที่คำนึงถึงการเจริญเติบโต ความหลากหลาย และนวัตกรรมของเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น
7. เป็นชุมชนที่มีการออกแบบและสร้างสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ ทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
8. เป็นชุมชนที่ให้ความเสมอภาคแก่คนในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

Bramley et al (2006) พัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน (Neighborhood level) ครอบคลุม 2 มิติหลัก ก็คือ "ความเสมอภาคทางสังคม (Social equity/ social justice)" และ "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)" สำหรับมิติแรก เป็นความเสมอภาคในลักษณะของการให้โอกาสเข้าใช้หรือเข้าถึงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของท้องถิ่น (Access to local services and facilities) ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการตีความแนวคิด "ความเสมอภาคทางสังคม" แบบนี้อยู่ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกี่ยวข้องกับรูปร่างของเมือง และสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน (Schaffer and Lamb, 1981; Scruton, 1982; Burton, 2001)

Bramley et al กล่าวว่า สำหรับมิติที่สองหรือมิติด้าน "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)" มีรากฐานอยู่บนแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social capital) ความสามัคคีทางสังคม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(Social cohesion) และการกีดกันทางสังคม (Social exclusion) โดยที่ "ทุนทางสังคม" อธิบายถึง รูปแบบขององค์กรทางสังคมอย่างเช่น เครือข่าย บรรทัดฐาน (Norms) และความไว้วางใจในสังคม ซึ่งช่วยให้การประสานกันและร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกันทำได้โดยสะดวก (Putnam, 1993) "ความสามัคคีทางสังคม" เน้นถึงความจำเป็นในการสำนึกร่วมกันทางศีลธรรมและความมุ่งหมายสาธารณะ รวมไปถึงประเด็นด้านการควบคุมทางสังคม (Social control) และความสงบเรียบร้อยในสังคม (Social order) การคุกคามต่อความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social solidarity) ในเชิงความไม่เสมอภาคทางความมั่งคั่งและรายได้ระหว่างประชากร กลุ่มต่างๆ และพื้นที่ต่างๆ และการสำนึกความเป็นเจ้าของในถิ่นที่ (Forrest and Kearns, 2001 อ้างอิงใน Bramley et al, 2006: 4) และ "การกีดกันทางสังคม" ก็คือ กระบวนการซึ่งกีดกันบุคคลและครอบครัว กลุ่มต่างๆ และชุมชน จากทรัพยากรที่จำเป็นต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมโดยรวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กระบวนการนี้ส่วนใหญ่เป็นผลจากความยากจนและรายได้ที่น้อย รวมทั้งการเลือกปฏิบัติต่อคนบางกลุ่มในทางที่ให้สิทธิน้อยกว่าคนอื่นๆ การศึกษาที่น้อย และสภาพแวดล้อมการดำรงชีวิตที่ไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้น ช่วงเวลาสำคัญๆในชีวิตของผู้คนเหล่านี้จึงถูกตัดขาดจากสถาบันและบริการต่างๆ เครือข่ายทางสังคม และโอกาสในการพัฒนาซึ่งประชากรส่วนใหญ่ในสังคมได้รับสิทธิ (Pierson, 2002 อ้างอิงใน Bramley et al, 2006: 4)

Bramley et al ได้สรุปแนวคิดดังกล่าวข้างต้น และบ่งชี้ถึงตัวแปรเชิงปฏิบัติการสำคัญๆ ที่มีแนวโน้มจะช่วยทำให้เกิด "ชุมชนที่ยั่งยืน" โดยยึดแนวคิดทางด้านทุนทางสังคม (Social capital) เป็นหลัก และตัวแปรต่างๆ เหล่านี้เป็นประเด็นโต้แย้งที่น่าสนใจในการกำหนดนโยบายเมืองอีกด้วย ได้แก่

1) การปะทะสัมพันธ์กันในชุมชน หรือเครือข่ายทางสังคม (Interaction in the community/ social networks) เป็นตัวแปรสำคัญที่ใช้เพื่อตรวจสอบว่าแท้จริงแล้วบุคคลมีการปะทะสัมพันธ์กันภายในชุมชนหรือไม่ ชี้วัดจากลักษณะและขนาดของเครือข่ายทางสังคมของประชากร

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation) เพื่อตรวจสอบการเข้าร่วมกิจกรรม การเข้าใช้และทัศนคติต่อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในชุมชน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนแสดงถึงความผูกพันอย่างแข็งแกร่งต่อชุมชน

3) ความภาคภูมิใจ หรือการสำนึกในถิ่นที่ (Pride/ sense of place) จะทำให้ประชากรต้องการอยู่อาศัยในถิ่นที่ และช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ชี้วัดจากความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

4) เสถียรภาพของชุมชน (Community stability) เป็นการชี้วัดการพลิกผันของพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ที่มีการพลิกผันมากทำให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่มั่นคงและไม่น่าพึงพอใจ ยกเว้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้งบางแห่งที่เหมาะสมกับบางช่วงของชีวิตที่ต้องการย้ายที่อยู่อาศัยบ่อย เช่น ช่วงที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือช่วงเริ่มบ้านหลังแรกของการแต่งงาน

5) ความปลอดภัยจากอาชญากรรม (Security --- crime) ในประเด็นนี้ Poyner (2006) พบว่า ผู้อยู่อาศัยมีความกลัวหรือกังวลใจทางด้านความปลอดภัย ในระบบของเส้นทางเดินเท้าที่แยกออกไปจากบ้านและถนนทางเข้าสายหลักที่ไม่มีบ้านพักอาศัย มากเป็นอันดับแรก ไม่ใช่พื้นที่บริเวณรอบบ้าน

Colantonio (2007) กล่าวเสนอแนะว่า แม้แนวทางนี้จะไม่ได้ครอบคลุมธรรมชาติที่ซับซ้อนของการพัฒนาที่ยั่งยืน และขั้นตอนการหาข้อมูลและเก็บข้อมูลในระดับท้องถิ่นอาจมีราคาค่อนข้างสูง แต่แนวทางนี้น่าจะนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าแนวคิดแบบองค์รวม และจะช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลได้

สำหรับงานวิจัยนี้ จะใช้แนวคิด "การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน" ในการศึกษาเกี่ยวกับความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมือง ไม่ได้เน้นศึกษาในลักษณะเป็นองค์รวมที่ให้ความสำคัญกับทุกมิติ เพราะมีผู้วิจัยอื่นๆ ที่ได้ศึกษาและนำเสนอชุดตัวบ่งชี้ต่างๆ กันในการหาหลักฐานเชิงประจักษ์ และเนื่องจากงานวิจัยนี้สนใจการวัดมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดแบบลดทอนความสำคัญลงในระดับของชุมชนหรือท้องถิ่นบริเวณชานเมือง ดังนั้น การศึกษาในที่นี้จึงพัฒนาจากแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชน โดยนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

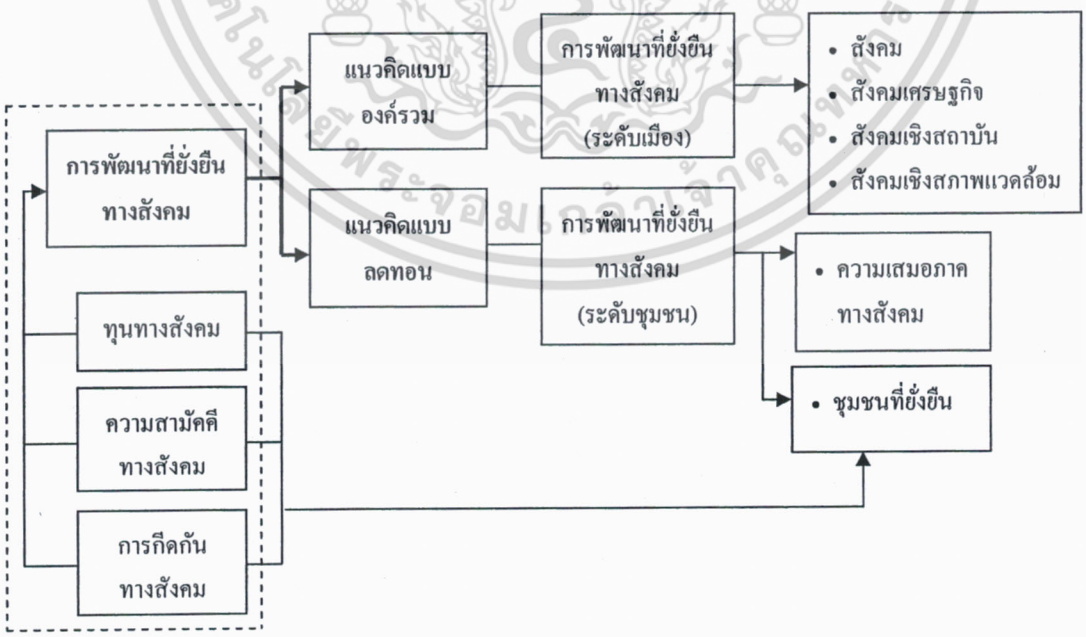

ภาพที่ 2.1 สรุปแนวคิดและวิธีการศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมระดับเมืองและชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4 ตัวบ่งชี้/ ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน

จากการสืบค้นเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม รวมทั้งวรรณกรรมเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของ Bramley et al (2006) มาพัฒนาใช้เพื่อการศึกษาการพัฒนาในมิติทางสังคมในชุมชนต่างๆ บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร ชุดของตัวบ่งชี้รวม (Composite indicators) เป็นการวัดค่าคะแนนของตัวแปรเชิงคุณภาพร่วมกับองค์ประกอบด้านการรับรู้สำหรับการประเมินและชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน โดยครอบคลุมมิติสำคัญๆ ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม คือ "ความเสมอภาคทางสังคม" และ "ชุมชนที่ยั่งยืน" ตัวบ่งชี้รวมหลักๆ ซึ่งเกิดจากตัวแปรเชิงปฏิบัติการในทั้งสองมิติ มีดังนี้

1) *ความเป็นมิตรและการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม* ชี้วัดจากการพบเพื่อนบ้านและญาติในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การเป็นมิตรหรือเพื่อนบ้านเป็นหูเป็นตาให้กัน การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน การขอหยิบยืมสิ่งของจากเพื่อนบ้าน การรู้จักชื่อเพื่อนบ้าน

2) *ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน* ชี้วัดจากความพอใจในชุมชนโดยรวม การให้ค่าคะแนนในความสวยงามน่าอยู่ของชุมชน และความรู้สึกภาคภูมิใจและผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3) *ความปลอดภัย* ชี้วัดจากการรับรู้ถึงความปลอดภัยในการเดินคนเดียวหลังพลบค่ำ และปัญหาสำคัญทางด้านอาชญากรรมในชุมชน การรบกวนโดยเด็กวัยรุ่น การจราจร ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการรอรถประจำทาง

4) *คุณภาพของสภาพแวดล้อม* ชี้วัดจากการให้คะแนนในการส่องสว่างของโคมไฟสาธารณะ สภาพของสวนสาธารณะ ปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยที่สำคัญๆ ทางด้านเสียงรบกวนจากเพื่อนบ้าน ขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาดถนน พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ หรือปริมาณจราจร

5) *การย้ายที่อยู่อาศัย* ชี้วัดจากความพึงพอใจในที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน ระยะเวลาการอยู่อาศัยที่น้อยกว่า 3 ปี หรือมีแผนจะย้ายที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ภายใน 1-3 ปี เพราะสาเหตุทางด้านสภาพแวดล้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน

6) *กิจกรรมเป็นกลุ่ม* ชี้วัดจากการเข้าร่วมอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนในแต่ละกิจกรรมของชุมชนหรือเมือง รวม 6 ด้าน เช่น กีฬา/การออกกำลังกาย การศึกษานอกเวลางาน การประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น กลุ่มทางศาสนา หรืออื่นๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

7) *การเข้าถึง/เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน* (ที่ให้บริการภายในชุมชนและระหว่างชุมชน) ชี้วัดจากการเข้าใช้อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนในแต่ละประเภท รวมถึงความลำบากในการเข้าถึง จำแนกเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ

- บริการด้านอรรถประโยชน์หรือประโยชน์ใช้สอย (Utility services) ได้แก่ ร้านขายยาทั่วไป (Chemist/pharmacy) ร้านโชห่วย/มินิมาร์ท (Corner/convenience shop) ตลาดสด/ซูเปอร์มาร์เก็ต (Supermarket) ที่ทำการไปรษณีย์ และธนาคาร

- บริการด้านนันทจิต หรือในเวลาว่างเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน (Leisure services) ได้แก่ ร้านอาหาร/ร้านกาแฟ ผับ ห้องสมุด สนามกีฬาสาธารณะ ศูนย์ชุมชน (Community center/ recreation center) และบริการ/สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กหรือวัยรุ่น (Facilities for children/ young people/ child care facility)

ทั้งนี้ จากการสืบค้นเอกสารต่างๆ พบว่า รูปแบบการให้บริการด้านธุรกิจค้าปลีกที่เรียกว่า "Corner shop/convenience shop" ในประเทศอังกฤษ หมายถึง ร้านโชห่วย ร้านขายของชำ ซึ่งมักมีสถานที่ตั้งบริเวณหัวมุมถนน *เส้นทางเศรษฐกิจ* (2545) ให้ความหมายว่า "ร้านโชห่วย หรือร้านค้าปลีกดั้งเดิม" จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นส่วนใหญ่ มีลักษณะการจัดวางสินค้าไม่เป็นหมวดหมู่ และไม่ทันสมัย ในปัจจุบันพัฒนามาเป็น "ร้านสะดวกซื้อหรือมินิมาร์ท" ซึ่งจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน มีลักษณะการจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่ เพื่อความสวยงามและเป็นระเบียบ บริการทันสมัย มีสถานที่ตั้งอยู่ใกล้กับผู้บริโภค และเปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง เป็นรูปแบบของร้านค้าปลีกดั้งเดิมผสมผสานกับซูเปอร์มาร์เก็ต

ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า "Supermarket" หมายถึง ร้านค้าปลีกเน้นจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นสินค้าสดใหม่ โดยเฉพาะอาหารสด เช่น เนื้อสัตว์ ผักสดและผลไม้ อาหารสำเร็จรูปต่างๆ ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน แต่มีความหลากหลายของประเภทสินค้าและมีขนาดพื้นที่ใหญ่กว่ามินิมาร์ท (เส้นทางเศรษฐกิจ, 2545)

สำหรับงานวิจัยนี้ จะใช้คำว่า "ร้านโชห่วย/ มินิมาร์ท" ซึ่งหมายความถึง ร้านขายของชำหรือร้านค้าปลีกที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ในละแวกชุมชน สะดวกต่อการจับจ่ายสินค้า และคำว่า "ตลาดสด/ ซูเปอร์มาร์เก็ต" ซึ่งหมายความถึง ตลาดย่อยที่ขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน อาหารสด หรือเป็นร้านค้าปลีกที่มีขนาดใหญ่กว่ารูปแบบแรกข้างต้น สินค้ามีความหลากหลายและมีจำนวนมากกว่า ส่วนคำว่า "ตลาดนัด" เมื่อหมายความถึง สถานที่ที่เป็นที่ชุมนุมซื้อขายสินค้ากันเป็นครั้งคราว อาจเปิดขายในบางวันหรือบางเวลา ไม่ได้วางขายอย่างถาวร สินค้าที่จำหน่ายเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน รวมทั้งอาหารและเครื่องดื่มประเภทอาหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จานด่วน มีสถานที่ตั้งในแหล่งชุมชน ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ให้ความสะดวกแก่ผู้บริโภคในการซื้อสินค้า และเป็นที่นิยมในประเทศไทยในปัจจุบัน

2.5 การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและรูปร่างของเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและรูปร่างของเมือง เป็นประเด็นที่มีผู้สนใจถกกันมากถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของรูปร่างของเมืองที่มีต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ความหนาแน่น (Density) ในการพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อรูปร่างของเมืองที่ยั่งยืน ก็ได้รับความสนใจในการศึกษาอย่างมาก (Bramley et al, 2006) โดยผู้วิจัยส่วนใหญ่มุ่งถกเปรียบเทียบกันระหว่างรูปร่างเมืองแบบกระทัดรัด (Compact city) กับแบบกระจัดกระจาย (Urban sprawl) (Colantonio, 2007) สำหรับในมิติทางสังคม มีผู้วิจัยอื่นๆ ศึกษาในประเด็นด้านผลกระทบของรูปร่างของเมืองที่มีต่อความผูกพันทางสังคมและการสำนึกในชุมชน (Freeman, 2001; Nasar and Julian, 1995) ความหนาแน่นในการพัฒนากับการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม (Talen, 1999) ความสัมพันธ์ของรูปร่างเมืองแบบกระทัดรัดและความเสมอภาคทางสังคม (Burton, 2000; 2001)

ในการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและการขยายตัวบริเวณชานเมือง จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจถึงผลกระทบของรูปร่างของเมืองที่มีต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจัยที่กำหนดรูปร่างของเมือง รวมทั้งผลกระทบของความหนาแน่น (Density) ในมิติทางสังคม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.5.1 ผลกระทบของรูปร่างเมืองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การเจริญเติบโตของชานเมืองที่เกิดจากการขยายประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในบริเวณพื้นที่เขตรอบนอกของมหานคร เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมากในทางทฤษฎีเกี่ยวกับขนาดที่เหมาะสมของเมือง Robinson (1995) พบว่ารูปร่างของเมืองที่ปรากฏในภาคมหานครในประเทศกำลังพัฒนามี 2 ลักษณะคือ

1. รูปร่างเหยียดยาว (Linear/ribbon) หรือกระจัดกระจาย (Sprawl) ของการพัฒนาพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย และ/หรือการใช้งานประเภทอื่น แบบหนาแน่นน้อยทั่วทั้งบริเวณชานเมืองและตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ

2. รูปร่างแบบหลายศูนย์กลาง (Polycentric) หรือหลายศูนย์กลางย่อย (Sub-center) ที่มีการเกาะกลุ่มของประชากร และ/หรืออุตสาหกรรม แบบหนาแน่นปานกลางถึงหนาแน่นมาก ซึ่งรวมทั้งเมืองบริวารและเมืองใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Hayden (2004) ให้คำจำกัดความว่า "รูปร่างแบบกระจัดกระจาย (Urban sprawl)" เป็นลักษณะการกระจัดกระจายของสิ่งปลูกสร้างไปทั่วทั้งพื้นที่ สำหรับในสหรัฐอเมริกา รูปแบบโดยทั่วไปเป็นการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรและพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ที่เน้นการใช้รถยนต์เป็นหลัก ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบหนาแน่นต่ำ กระจัดกระจาย ไม่มีความต่อเนื่องของสิ่งปลูกก่อสร้างทำให้ต้องใช้รถยนต์เป็นหลักในการเดินทาง เกิดขึ้นทั่วไปในบริเวณรอบนอกของเขตเมืองและชานเมืองเก่า

Rahman et al. (2008) อธิบายว่า การเจริญเติบโตบริเวณพื้นที่รอบนอกมหานคร ผ่านกระบวนการพัฒนาแบบกระจัดกระจาย มีลักษณะของการใช้ที่ดินหลายประเภทที่มีที่ตั้งแยกออกต่างหากจากกันในบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อเมือง ในเวลาต่อๆ มาจึงมีการพัฒนาการใช้ที่ดินที่คล้ายๆ กันลงบนพื้นที่ที่เว้นว่างทีละเล็กละน้อย

Bruegmann (2005) เห็นว่า รูปร่างเมืองแบบกระจัดกระจายเป็นกระบวนการของเมืองโดยธรรมชาติ ซึ่งสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตเต็มที่ทางเศรษฐกิจของเมือง ทั้งนี้ Catalan et al. (2008) อธิบายว่า การขยายตัวของเมืองแบบกระจายการตั้งถิ่นฐาน (Dispersed settlements) เป็นลักษณะหนึ่งของเมืองตั้งแต่สมัยแรกๆ ดังนั้นเมืองในประเทศพัฒนาแล้วในโลกตะวันตก ก็เคยประสบกับการโยกย้ายของประชากรออกจากใจกลางเมืองที่อัดแน่นไปอยู่อาศัยแบบกระจายในบริเวณรอบนอกเมือง เช่น ในสหรัฐอเมริกาเผชิญกับยุคการขยายชานเมืองอย่างรวดเร็วในทศวรรษ 1950 และ 1960 (Jackson, 1985) แม้กระทั่งประเทศยุโรปหรือแคนาดาซึ่งถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีของการวางแผนเมืองก็มีตัวอย่างของรูปแบบนี้อยู่ด้วย (Burchell et al., 1998; Bruegmann, 2005) ต่อมา การขยายตัวของเมืองแบบกระจาย (Urban dispersion) ก็กลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก

ข้อโต้แย้งทางวิชาการเกี่ยวกับผลกระทบของรูปร่างเมืองแบบกระจัดกระจาย เริ่มต้นประมาณกลางทศวรรษ 1990 เมื่อการขยายชานเมืองทางด้านขนาดอย่างมหาศาลกลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคม สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของท้องถิ่น เช่น การคุกคามของพื้นที่สิ่งปลูกสร้างต่อที่ดินสำหรับการเกษตรกรรม ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรตกงานหรือย้ายออกไปหาอาชีพใหม่ และการทำลายคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งดินและน้ำ (Pradhan and Perera, 1998; Bruegmann, 2005; Rahman et al, 2008) ในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับขนาดที่เหมาะสมของเมือง กล่าวได้ว่า รูปร่างลักษณะนี้ทำให้เมืองมีขนาดที่ไม่เหมาะสม และมีข้อเสียหลายอย่าง เช่น ใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพิ่มค่าใช้จ่ายในการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม สิ้นเปลืองพลังงานในการเดินทาง ไม่สนับสนุนระบบขนส่งมวลชนและเพิ่มค่าใช้จ่ายให้ผู้มีรายได้น้อยในการซื้อรถยนต์มือสอง ขาดความรู้สึกของความเป็นชุมชน และสร้างขอบเขตระหว่างชนบทกับเมืองที่ไม่ชัดเจน (Richardson 1989a, 1989b; Robinson 1995)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในทางกลับกัน แนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มความหนาแน่นของเมืองในทฤษฎีรูปร่างเมืองแบบกระทัดรัด (Compact city) ได้เกิดขึ้น Jenks (2006) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับเมืองแบบกระทัดรัดและรูปร่างของเมืองที่ยั่งยืนในบริบทของสหราชอาณาจักร (United Kingdom) และบางประเทศในยุโรป ถูกนำไปปฏิบัติในการวางแผนเมืองภายใต้ชื่อเรียกต่างๆ (Urban village, urban renaissance and regeneration, urban intensification) โดยเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างความหลากหลาย การเพิ่มความหนาแน่นของเมือง การผสมผเสการใช้ที่ดิน ความสมดุลของแหล่งงานและที่อยู่อาศัย การขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เช่น Gwilliam et al (1999) ค้นหาแนวทางในการฟื้นฟูบริเวณชานเมือง โดยประยุกต์จากแนวความคิดเกี่ยวกับรูปร่างของชุมชนเมืองที่ยั่งยืนประกอบด้วย กลุ่มลัทธิชุมชนเมืองยุคใหม่ (New Urbanism) โครงการชุมชนใหม่ลักษณะ Urban Village เมืองอัดแน่น (Compact City) เมืองและชานเมืองเชิงนิเวศ (Eco Towns and Suburbs) เป็นต้น และนำเสนอองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่ควรพิจารณาในการปรับเปลี่ยนหรือฟื้นฟูบริเวณชานเมืองในปัจจุบันเพื่อให้บรรลุผลของการพัฒนาอย่างยั่งยืนประกอบด้วย การเพิ่มการใช้งานแบบผสมผเส ออกแบบศูนย์กลางย่อยของชุมชนใหม่ พัฒนาพื้นที่โล่งว่างใหม่ เพิ่มความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย จัดระบบคมนาคมขนส่งที่ยั่งยืน (โครงข่ายการเดินเท้าและจักรยาน) วางแผนระดับภูมิภาคที่เชื่อมโยงชานเมืองเข้ากับระบบของเมืองแบบหลายๆ ศูนย์กลาง สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มแนวทางการออกแบบเมืองที่สร้างสรรค์มากขึ้น ปรับปรุงพื้นที่สีเขียวและสภาพแวดล้อม เพิ่มการบำรุงรักษาและปรับปรุงที่พักอาศัย รวมทั้งจัดบริการสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ก็มีคำวิจารณ์เกี่ยวกับผลกระทบต่างๆ ของรูปร่างเมืองแบบกระชับ โดยเฉพาะความแออัดคับคั่ง (Congestion, densification) (Catalan et al., 2008)

รูปร่างแบบหลายศูนย์กลาง (Polycentric) หรือหลายศูนย์กลางย่อย (Sub-center) มีลักษณะของศูนย์กลางหลัก และศูนย์กลางรองหรือชุมชนชานเมืองหลายๆ แห่ง ทำหน้าที่กระจายการบริการและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมออกไปจากศูนย์กลางหลัก Robinson (1995) เห็นว่ารูปร่างแบบนี้มีข้อดีหลายอย่าง เช่น การกระจายแหล่งงานออกจากศูนย์กลาง บรรเทาความแออัดบริเวณศูนย์กลางหลัก ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางเนื่องจากมีการกระจุกตัวของรูปแบบกิจกรรม ประหยัดการลงทุนก่อสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นเผื่อการขยายตัวในอนาคต

Catalan et al. (2008) เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับรูปร่างเมืองแบบกระจัดกระจายและแบบกระทัดรัดแล้ว การพัฒนาในรูปแบบหลายศูนย์กลางหรือหลายศูนย์กลางย่อย จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นรูปร่างของเมืองแบบกลางๆ พอที่จะนำไปปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงได้ง่ายกว่ารูปร่างเมืองแบบสุดโต่งทั้งสอง

2.5.2 ปัจจัยในการกำหนดรูปร่างของเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แม้จะมีการถกกันมากทางด้านขอบเขตของผลกระทบจากรูปร่างของเมืองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่จนถึงปัจจุบันกลับมีหลักฐานเชิงประจักษ์มาสนับสนุนน้อยมาก (Bramley et al, 2006) การทำความเข้าใจในประเด็นนี้จำเป็นต้องเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อรูปร่างเมือง ทั้งนี้ Bramley et al (2006: 6-7) กล่าวถึงปัจจัยที่อาจจะกำหนดรูปร่างของเมือง มีดังนี้

1. ปัจจัยในระดับมหภาค หรือเมือง

   - ขนาดของเมือง ภูมิภาค หรือการตั้งถิ่นฐาน โดยทั่วไปวัดจากจำนวนประชากร
   - รูปแบบโครงสร้างของเมืองภายในภูมิภาค ตัวอย่างเช่น รูปแบบศูนย์กลางเดียว หลายศูนย์กลาง หรือเส้นตรง

2. ปัจจัยในระดับจุลภาค หรือละแวกบ้าน

   - การกระจายความหนาแน่นของพื้นที่อยู่อาศัยและแหล่งงานภายในรูปแบบโครงสร้างนี้ ทางด้านปริมาณการกระจุกตัว เปรียบเทียบกับปริมาณการกระจายทั่วๆ ไปอย่างเท่ากัน
   - ความหนาแน่นของการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัย (Gross densities, Net densities) ซึ่งวัดได้หลายวิธี เช่น จำนวนบ้าน จำนวนห้อง พื้นที่ใช้สอย หรือประชากรต่อหน่วย โดย “Gross densities” ต่างจาก “Net densities” คือมีการใช้ที่ดินที่ไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัยเข้ามารวมในตัวหารด้วย
   - รูปแบบของเครือข่ายถนนในท้องถิ่น
   - ผังบริเวณที่พักอาศัยและบล็อก (Blocks)
   - ประเภทส่วนใหญ่ของที่พักอาศัย หรืออาคารอื่นๆ เช่น ที่พักอาศัยแบบบ้านเดี่ยว หรือหลายครอบครัว (คอนโดมิเนียม อพาร์ทเมนต์) และความสูงทั่วไปของอาคาร
   - การผสมผเสของการใช้ที่ดิน วัดจากขอบเขตซึ่งกิจกรรมทางพาณิชยกรรมถูกแยกออกหรือผสมกับที่อยู่อาศัย รวมถึงขนาดและการกระจายของพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ ทั้งที่เป็นพื้นที่เปิดโล่งสีเขียวและพื้นที่เปิดโล่งปูผิววัสดุ

Bramley et al กล่าวถึงปัจจัยที่กำหนดรูปร่างของเมืองซึ่งสามารถวัดค่าได้โดยใช้ฐานข้อมูลสำมะโนประชากร ได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ความหนาแน่น (Gross residential density) วัดได้จากประชากร ครัวเรือน จำนวนบ้าน (พื้นที่ใช้สอย) หรือห้องพัก ทั้งนี้อาจวัดเป็น Net residential density ถ้ามีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ที่ดินแบบแยกประเภทการใช้เพื่อการอยู่อาศัย

- การผสมกันของประเภทที่อยู่อาศัย เช่น สัดส่วนของอพาร์ทเมนต์ (Flat) บ้านเดี่ยว บ้านแฝด ทาว์นเฮาส์ (Terraced houses)

- การอาศัยอยู่ในที่พักแบบอาคารสูง วัดโดยใช้ จำนวนครัวเรือนซึ่งพื้นห้องของที่พักอาศัยชั้นล่างสุดอยู่เหนือระดับชั้นอื่นๆ เป็นตัวแทน

- ความหนาแน่นของจำนวนรถยนต์ เทียบกับประชากร จำนวนบ้าน หรือพื้นที่ใช้สอย ซึ่งแท้จริงแล้วเป็น "ผลลัพธ์" (หรือ "ตัวแปรแทรก") มากกว่าปัจจัยกำหนดรูปร่างของเมือง นอกจากนั้นตัวแปรนี้ยังมีผลกระทบทางกายภาพค่อนข้างมากต่อชุมชนและต่อประสบการณ์ของผู้อยู่อาศัย

- ตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่สามารถวัดค่าได้จากข้อมูลสำมะโนประชากร ได้แก่ คุณภาพของการออกแบบ ประเภทของอาคารและผังถนน พื้นที่เปิดโล่ง และการใช้ที่ดินแบบผสมผเส

ทั้งนี้ เขาบ่งชี้ถึงความสำคัญของ "ความหนาแน่น (Density)" เนื่องจากเป็นตัวแปรที่สามารถแสดงสาระสำคัญทั่วๆ ไปที่สามารถวัดได้ และได้รับความสนใจในการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นซึ่งความหนาแน่นมีผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของพื้นที่ และการกำหนดนโยบายทางกายภาพของการพัฒนาเมืองเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแบบความหนาแน่นสูงหรือต่ำ ซึ่งความสนใจในการศึกษาประเด็นเหล่านี้ สะท้อนได้จากการโต้แย้งเปรียบเทียบกันทางวิชาการระหว่างรูปร่างเมืองแบบกระทัดรัดกับกระจัดกระจาย

2.5.3 ผลกระทบของความหนาแน่นในมิติทางสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของความหนาแน่นที่มีต่อประเด็นต่างๆ ในมิติทางสังคมในส่วนนี้เป็นการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของชานเมืองแบบความหนาแน่นต่ำ ในลักษณะกระจัดกระจายของการพัฒนา (Urban sprawl) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม โดยจะถกครอบคลุมถึงผลกระทบต่อมิติหลักๆ ทางด้าน "ความเสมอภาคทางสังคม (Social equity/ social justice)" และ "ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)" โดยสามารถรวบรวมและสรุป ดังนี้

วรรณกรรมทางด้านผังเมืองจำนวนมากในช่วงที่ผ่านมา โจมตีการพัฒนาชานเมืองแบบกระจัดกระจายในรูปแบบความหนาแน่นต่ำ ถึงผลกระทบด้านลบต่อชุมชนในเชิงสังคม เช่น งานวิจัยของ Nasar and Julian (1995) พบว่า ชุมชนที่มีการปะทะสัมพันธ์กัน (Interaction) ทางสังคมแบบซึ่งหน้าได้อย่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สะดวก หรือไม่ได้ใช้รถยนต์เป็นรูปแบบหลักในการเดินทาง มีผลให้เกิดความสำนึกในชุมชน (Sense of community) ที่สูงกว่าในชุมชนรูปแบบกระจัดกระจาย Talen (1999) กล่าวว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแบบหนาแน่นสูงมีแนวโน้มจะได้พบหน้ากันบนท้องถนนมากกว่าในชุมชนแบบหนาแน่นต่ำกว่า McCarthy and Saegert (1978) ซึ่งเปรียบเทียบระหว่างผู้อยู่อาศัยในการเคหะของภาครัฐแบบอาคารสูงกับแบบอาคารเตี้ย พบว่า ผู้อยู่อาศัยในการเคหะของภาครัฐแบบอาคารเตี้ย มีความยุ่งยากมากกว่าในการสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันกับเพื่อนบ้าน (Supportive neighbor relations) ที่ไม่ได้อยู่ชั้นเดียวกัน

Bramley et al (2006) พบว่าโดยทั่วไปแล้ว ความหนาแน่นในการพัฒนามีแนวโน้มกระทบต่อทุกมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งทางด้าน "ความเสมอภาคทางสังคม" และ "ชุมชนที่ยั่งยืน" เช่น การพัฒนาแบบความหนาแน่นสูงทำให้การเข้าถึงบริการต่างๆ (Access to services) สะดวกและคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์มากกว่าการพัฒนาแบบความหนาแน่นต่ำ เขาศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิของ Survey of English Housing ที่จัดเก็บโดยการสัมภาษณ์ 20,000 ครัวเรือนทั่วทั้งประเทศอังกฤษทุกๆ ปี ประกอบกับการสำรวจครัวเรือนใน 15 ชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณเมืองชั้นใน ชั้นกลาง และชานเมือง ของเมืองเอดินเบิร์ก กลาสโกว์ ออกซ์ฟอร์ด เชฟฟิล และลีเชสเตอร์ และพบว่ามีการยอมแลกกัน (Tradeoff) ระหว่างรูปร่างเมืองแบบกระทัดรัดซึ่งมีการเข้าถึงบริการได้โดยง่าย กับชานเมืองที่มองดูว่ามีความสามัคคีและเสถียรภาพทางสังคมมากกว่า อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมระหว่างความร่ำรวยกับความยากจน เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดผลแตกต่างกันไปโดยเฉพาะในชานเมือง กล่าวคือ ชุมชนที่เต็มไปด้วยความยากจนและที่อยู่อาศัยแบบเช่าจากภาครัฐ (Social rental housing) โดยเนื้อแท้แล้วนั้น มีความสัมพันธ์อย่างแข็งแกร่งกับผลลัพธ์ทางสังคมในด้านลบ มากกว่าสัมพันธ์กับรูปร่างของเมือง

Burton (2000; 2001) ศึกษาผลกระทบของรูปร่างเมืองต่อความเสมอภาคทางสังคม (Social equity) ด้วยความสนใจว่า รูปร่างเมืองแบบหนาแน่นสูงส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมหรือไม่ ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เมืองแบบกะทัดรัดที่มีความหนาแน่นสูงอาจจะส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในบางประเด็นแต่ไม่ใช่ทั้งหมด ดังนั้น การที่เมืองในหลายๆ ประเทศนำนโยบายของเมืองกะทัดรัดไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ จึงควรคำนึงถึงข้อดีต่างๆ ของเมืองกะทัดรัดให้มากที่สุด และการปรับปรุงปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นไปพร้อมๆ กัน

อย่างไรก็ตาม มีผู้วิจัยที่ทำการทดสอบพบหลักฐานโต้แย้งว่า ความหนาแน่นไม่เกี่ยวข้องกับความผูกพันทางสังคม (Social ties) เช่น งานวิจัยของ Freeman (2001) ทำการทดสอบผู้อยู่อาศัยใน 3 เมืองของสหรัฐอเมริกาเพื่อพิสูจน์หาหลักฐานว่าเมืองแบบกระจัดกระจายทำให้ความผูกพันทางสังคม (Social ties) ในชุมชนลดน้อยลง ผลการวิจัยกลับพบว่า ความหนาแน่นของการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัย ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างความผูกพันทางสังคมในชุมชน แต่ความผูกพันทางสังคมในชุมชนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับระดับของการพึ่งพารถยนต์ส่วนตัวของผู้อยู่อาศัย ทั้งนี้ ผลการค้นพบของเขาสนับสนุนข้อโต้แย้งของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Churchman (1999 อ้างอิงใน Freeman, 2001) ที่ว่าความหนาแน่นสามารถกระทบต่อความผูกพันทางสังคมในชุมชน อย่างไรก็ตาม Freeman กล่าวว่า การพัฒนาแบบความหนาแน่นต่ำมากๆ อาจจะมีผลทำลายความผูกพันทางสังคมทีละน้อยได้ รวมถึงการพัฒนาแบบความหนาแน่นสูงที่เกินระดับไปมากอาจมีผลกระทบในเชิงเดียวกัน

จึงเป็นไปได้ว่า การออกแบบที่สนับสนุนการเดินเท้าภายในชุมชน สามารถส่งเสริมการพัฒนาทุนทางสังคม (Social capital) ไม่เกี่ยวกับความหนาแน่นในการพัฒนา Leyden (2003) พบว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแบบผสมผเส (Mix-use) ซึ่งมีการออกแบบที่สนับสนุนการเดินเท้าภายในชุมชน มีแนวโน้มที่จะรู้จักกับเพื่อนบ้าน เข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง ไว้วางใจผู้อื่น และมีความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าชุมชนที่พึ่งพารถยนต์เป็นรูปแบบหลักในการเดินทาง

ความหนาแน่นในการพัฒนาอาจมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในความน่าอยู่ของชุมชน มีผู้วิจัยที่เห็นว่าการพัฒนาแบบหนาแน่นต่ำมากไม่น่าพึงพอใจ และผู้วิจัยที่เห็นว่าการพัฒนาแบบหนาแน่นต่ำน่าดึงดูดใจ เช่น Gordon and Richardson (1997) โต้แย้งว่า ถ้าเลือกได้จะพบว่าผู้คนชอบการอยู่อาศัยในชานเมืองแบบความหนาแน่นต่ำมากกว่าในเมืองแบบความหนาแน่นสูง และอ้างถึงผลการสำรวจความพึงพอใจผู้บริโภคที่ชี้ให้เห็นถึงความพึงพอใจอย่างแข็งแกร่งต่อการอยู่อาศัยในชานเมือง Steil and Mehaffy (2007) เห็นว่า ที่อยู่อาศัยบริเวณชานเมืองมีรูปแบบที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจ เช่น สภาพแวดล้อมที่มีพื้นที่สีเขียวขนาดบ้านและที่ดินใหญ่ขึ้น การใช้ที่ดินแบบหนาแน่นน้อยที่มีเสียงรบกวนน้อยและมีความเป็นส่วนตัวเป็นต้น

ในการตรวจเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม และการขยายตัวบริเวณชานเมือง จะนำมาใช้ในการกำหนดตัวแปรทางด้านรูปร่างของชานเมือง และการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบของรูปร่างในบริเวณชานเมืองที่มีต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ซึ่งจะทำให้สามารถนำเสนอนโยบายในการพัฒนาเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในอนาคต

2.6 นโยบายภาครัฐที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม

Polese and Stren (2000) อธิบายถึงนโยบายสำคัญๆ 6 ด้าน ครอบคลุมหน้าที่หลักสำหรับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นของรัฐ (Local governments) ในการจัดการกับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนทางสังคมของเมือง ดังนี้

1. *การปกครอง (Governance)* ในที่นี้ให้ความสำคัญกับ "การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local governance)" ในความหมายถึง การดำเนินการของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นของรัฐ ความสัมพันธ์ของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นกับสังคม รวมถึงการบริหารจัดการชุมชนเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(Urban management) ทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะต่างๆ ในท้องถิ่น ภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับ "Good governance"

2. *นโยบายทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social and cultural policies)* มุ่งให้ความสนใจกับลักษณะขององค์กรทางสังคม ที่ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและหน่วยงานรัฐ หรือในแนวคิดเกี่ยวกับ "ทุนทางสังคม" ของ Putnam (1993: 167) ซึ่งได้กล่าวไปในตอนต้นบทนี้แล้วว่า หมายถึงรูปแบบขององค์กรทางสังคม เช่น เครือข่าย บรรทัดฐาน (Norms) และความไว้วางใจในสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ต้องมีมาก่อน จึงจะช่วยให้การประสานกันและร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกันทำได้โดยสะดวก ยกตัวอย่างกรณีศึกษาในประเทศอิตาลี เกี่ยวกับการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นซึ่งสามารถจัดการได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากเป็นที่ซึ่งมีประเพณีอันยาวนานในการให้ความไว้วางใจทางสังคมและองค์กร นั่นก็คือ ความผูกพันทางสังคมอย่างใกล้ชิดมีพลังสำคัญทางการเมือง ดังนั้น นอกเหนือจากการกระจายบริการสาธารณะต่างๆ ที่มีคุณภาพแล้ว ความยั่งยืนของเมืองและคุณภาพชีวิตของประชาชนจะได้รับอิทธิพลจากนโยบายที่รวมความสำคัญของกิจกรรมทางสังคมเข้าไว้ด้วย ทั้งนี้ สถาบันทางวัฒนธรรมเป็นตัวสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมทั้งในระดับบุคคลและชุมชนโดยรวม เช่น ศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน

3. *การจัดโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (ได้แก่ สถานรับเลี้ยงเด็กในเวลากลางวัน โรงเรียน โรงพยาบาล คลินิก และศูนย์ชุมชน) และบริการสาธารณะ (ได้แก่ น้ำประปา ไฟฟ้า ขนส่งสาธารณะ และเทคโนโลยีทางการสื่อสาร)* ให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีมีความสำคัญมากต่อชุมชนเมือง โครงสร้างพื้นฐานที่เสื่อมโทรมและบริการสาธารณะที่ไม่ดีพอจะทำให้ธุรกิจต่างๆ ของเอกชนต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงการเข้าถึงได้โดยกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกันทางสังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงประเด็นความเสมอภาคหญิงชาย

4. *ลักษณะของที่อยู่อาศัยและที่ดินในเมือง (Urban land and housing)* เป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อครัวเรือนในการเลือกที่อยู่อาศัยและสร้างหลักปักฐานเพื่ออนาคต การควบคุมลักษณะของที่อยู่อาศัยและที่ดินในเมือง จึงเป็นหัวใจของการบริหารจัดการชุมชนเมืองเกือบทุกแห่งในโลก ดังนั้น นโยบายในส่วนนี้ควรคำนึงถึงการสร้างกลยุทธ์ต่อสู้กับการกีดกันด้านที่อยู่อาศัย (Housing segregation) และความยากจน สำหรับประเทศกำลังพัฒนา ความไม่มั่นคงในการครอบครองที่ดิน (Land tenure) และเทศบัญญัติโซนนิ่ง (Zoning ordinance) เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลให้เกิดการกีดกันด้านที่อยู่อาศัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. *การขนส่งของเมืองและการเข้าถึง (Urban transport and accessibility)* ในส่วนนี้ให้ความสำคัญกับการจัดสร้างและบริหารระบบคมนาคมขนส่งของเมือง (ซึ่งในปัจจุบันเป็นการสัมปทานโดยภาคเอกชนผสมกับบริการสาธารณะของภาครัฐ) ที่จะมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเข้าถึงแหล่งงานโดยประชากรทุกภาคส่วน และการเข้าถึงที่ดินและที่อยู่อาศัยด้วย นอกจากนี้ ยังอาจส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระดับของการกีดกันทางสังคม เช่น นโยบายที่ให้ความสำคัญกับการใช้รถยนต์เป็นอันดับแรก แทนที่จะเป็นการใช้ระบบขนส่งมวลชน กับผลกระทบในเรื่องของการกีดกันทางสังคม

6. *การจ้างงาน การฟื้นฟูเศรษฐกิจ และการสร้างพื้นที่สาธารณะโดยไม่กีดกันทางสังคม (Employment, economic revitalization, and the building of inclusive public spaces)* ในส่วนนี้เน้นถึงนโยบายในระดับท้องถิ่นที่มีผลต่อการจ้างงาน นอกเหนือจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศ กล่าวคือ การจัดการพื้นที่ภายในเมืองหรือการวางผังจะมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเข้าถึงแหล่งงานของคนเมืองโดยรวม ทั้งนี้ นโยบายภาครัฐควรคำนึงถึงการดึงดูดอุตสาหกรรม สนับสนุนบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมทั้งทำให้ตลาดงานถูกต้องตามกฎหมายโดยใช้แผนท้องถิ่นหรือร่วมมือกับรัฐบาลกลาง ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการจ้างงาน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองโดยรวม อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปความต้องการจ้างงานในระดับท้องถิ่นมักต่ำกว่าจำนวนแรงงาน จึงอาจทำให้เมืองต้องประสบปัญหาอย่างหนักเกี่ยวกับอาชญากรรม ภาษีและค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการที่สูงขึ้น

นโยบายเกี่ยวกับเมือง (Urban policies) ที่จะนำมาซึ่งความยั่งยืนทางสังคม จะต้องให้ความสำคัญกับการที่กลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยผ่านทางนโยบาย องค์กร รวมทั้งกระบวนการทางสังคมและการผังเมือง โดยเฉพาะนโยบายที่สนับสนุนความเสมอภาคทางการเงินการคลังของรัฐในการถักทอชุมชนภายในเมืองให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และรับรองความเสมอภาคของระบบการคมนาคมขนส่งในการเข้าถึงบริการสาธารณะต่างๆ และการจ้างงาน โดยทั้งหมดนี้ให้อยู่ภายใต้โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นแบบประชาธิปไตยที่เปิดกว้างต่อความคิดเห็น (Polese and Stren, 2000)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หลักในการวิจัย ได้มีการกำหนดกรอบวิธีการในการดำเนินการวิจัย อันประกอบไปด้วย การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ประชากรและตัวอย่าง เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยนี้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาที่มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการตอบโจทก์การวิจัย กล่าวคือ เป็นเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยชานเมืองฝั่งตะวันออก ได้แก่ เขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง และชานเมืองฝั่งตะวันตก ได้แก่ เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน (ภาพที่ 3.1) ไม่ได้รวมส่วนขยายของพื้นที่เมืองที่เข้าไปยังจังหวัดปริมณฑลข้างเคียงในลักษณะของภูมิภาคมหานคร ทั้งนี้ ขอบเขตของการจัดแบ่งพื้นที่กรุงเทพมหานครดังกล่าวอ้างอิงจาก สำนักผังเมือง (2547) ซึ่งได้แบ่งกรุงเทพมหานครตามการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเป็น 3 บริเวณหลักคือ เขตเมืองชั้นใน เขตชั้นกลางหรือเขตต่อเมือง และเขตชั้นนอกหรือชานเมือง โดยพื้นที่เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานครเป็นเขตที่อยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองเกินกว่า 20 กิโลเมตร มีลักษณะการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ว่าง ซึ่งมีสัดส่วนสูงกว่าพื้นที่พัฒนาแบบเมือง และมีลักษณะผสมระหว่างเมืองและชนบท

พื้นที่ศึกษาบริเวณชานเมืองฝั่งตะวันออกและตะวันตก มีพื้นที่รวม 689.883 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 43. 98 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร (1, 568.737 ตารางกิโลเมตร) ทั้ง 6 เขตมีประชากรรวมทั้งสิ้น 853,411 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 14.97 ของประชากรทั้งกรุงเทพมหานคร (5,699,332 คน) โดยการรวบรวมข้อมูลทางสถิติจำนวนประชากร พื้นที่ และความหนาแน่น ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 จากสำนักงานปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร พบว่าเขตหนองจอกมีพื้นที่มากที่สุดจากทั้งหมด 6 เขต คือ 236.261 ตารางกิโลเมตร และเขตบางบอนมีพื้นที่น้อยที่สุดคือ 34.745 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยทั้ง 6 เขตชานเมืองเท่ากับ 1,237 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยเขตบางบอนเป็นเขตที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคิดเป็น 3,002 คนต่อตารางกิโลเมตร และน้อยที่สุดในเขตหนองจอกคิดเป็น 632.6 คนต่อตารางกิโลเมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

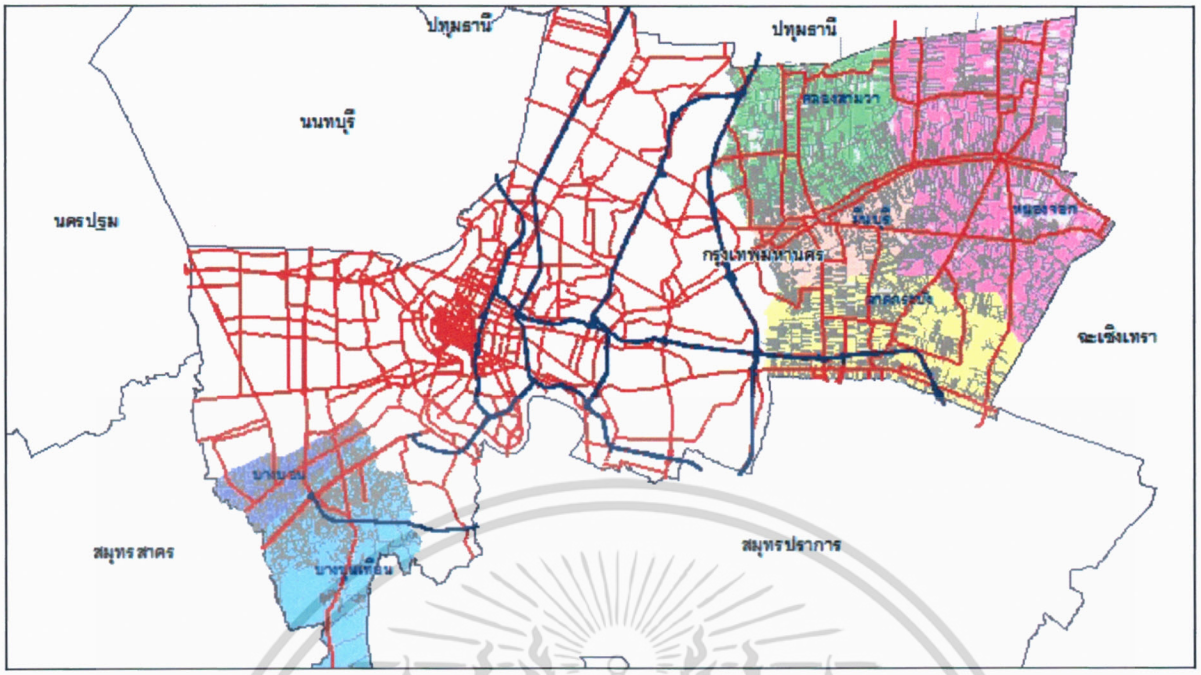

ภาพที่ 3.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร 6 เขต

3.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร (Population) ที่ผู้วิจัยศึกษาคือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนในบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ในเขตลาดกระบัง มีนบุรี หนองจอก คลองสามวา บางบอน และบางขุนเทียน จากการรวบรวมข้อมูลทางสถิติประชากร ครัวเรือน บ้าน และชุมชนปี พ.ศ. 2553 (ตารางที่ 3.1) จากสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรเป้าหมายทั้งหมดที่ผู้วิจัยต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 73,226 ครัวเรือน ประกอบด้วย ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเคหะชุมชนจำนวน 15,352 ครัวเรือน อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร จำนวน 20,226 ครัวเรือน และ 37,648 ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชานเมือง ในทั้ง 6 เขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร ครัวเรือน บ้าน และชุมชนในบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทชุมชน **ที่มา:** สำนักพัฒนาสังคม, 2553

เขต	จำนวนชุมชน	ประชากร (คน)	จำนวนครัวเรือน	จำนวนบ้าน (หลัง)
เคหะชุมชน				
ลาดกระบัง	16	29,550	10,549	9,111
มีนบุรี	1	1,098	1,600	1,600
หนองจอก	0	0	0	0
คลองสามวา	1	1,163	391	391
บางบอน	0	0	0	0
บางขุนเทียน	5	11,590	2,812	2,812
รวม	**23**	**43,401**	**15,352**	**13,914**
ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร				
ลาดกระบัง	3	3,589	1,109	998
มีนบุรี	21	25,282	6,432	7,295
หนองจอก	12	9,780	3,097	3,430
คลองสามวา	18	14,773	4,669	4,566
บางบอน	3	2,734	837	837
บางขุนเทียน	10	17,322	4,082	4,031
รวม	**67**	**73,480**	**20,226**	**21,157**
ชุมชนชานเมือง				
ลาดกระบัง	40	35,762	10,744	8,227
มีนบุรี	38	34,545	7,436	6,578
หนองจอก	74	44,289	9,581	8,834
คลองสามวา	54	31,718	6,107	5,186
บางบอน	7	5,699	1,047	978
บางขุนเทียน	24	12,623	2,733	2,313
รวม	**237**	**164,636**	**37,648**	**32,116**

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีที่ประชากรมีจำนวนที่แน่นอน และต้องการให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (e) เท่ากับร้อยละ 5 หรือ 0.05 สูตรที่ใช้คือ (Yamane, 1973 อ้างอิงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540)

$$n = N / (1+Ne^2)$$

$$= 73,226 / (1+73,226 \times (0.05^2))$$

$$= 397.83 \text{ ตัวอย่าง}$$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังนั้น ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นทางด้านสังคมของการพัฒนาชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครทั้ง 3 ประเภทว่า นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนหรือไม่ จึงใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 405 ครัวเรือน เพื่อให้กระจายในแต่ละประเภทของชุมชนเท่าๆ กันคือ เป็นจำนวนเท่ากับ 135 ตัวอย่างในแต่ละประเภทของชุมชน

ตารางที่ 3.2 แสดงขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทของชุมชนและเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร

เขต	เคหะชุมชน		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนชานเมือง		รวม
	# ครัวเรือน	# ตัวอย่าง	# ครัวเรือน	# ตัวอย่าง	# ครัวเรือน	# ตัวอย่าง	(ตัวอย่าง)
ลาดกระบัง	10,549	93	1,109	7	10,744	39	139
มีนบุรี	1,600	14	6,432	43	7,436	27	84
หนองจอก	0	0	3,097	21	9,581	34	55
คลองสามวา	391	3	4,669	31	6,107	22	57
บางบอน	0	0	837	6	1,047	4	9
บางขุนเทียน	2,812	25	4,082	27	2,733	10	62
รวม	**15,352**	**135**	**20,226**	**135**	**37,648**	**135**	**405**

วิธีการที่ใช้ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสม (Multi-stage sampling) กล่าวคือ ขั้นแรกใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional stratified sampling) จากครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนทั้ง 6 เขตของกรุงเทพมหานคร การจัดแบ่งชั้นภูมิใช้พื้นที่เขตเป็นเกณฑ์ เพื่อให้ขนาดตัวอย่างเป็นสัดส่วนกับขนาดของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนภายในแต่ละเขต (ตารางที่ 3.2) จากนั้นแบ่งหน่วยประชากรในแต่ละเขตโดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster sampling) เป็นการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มๆ ตามการกระจุกตัวของการตั้งถิ่นฐานชุมชนแต่ละประเภท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

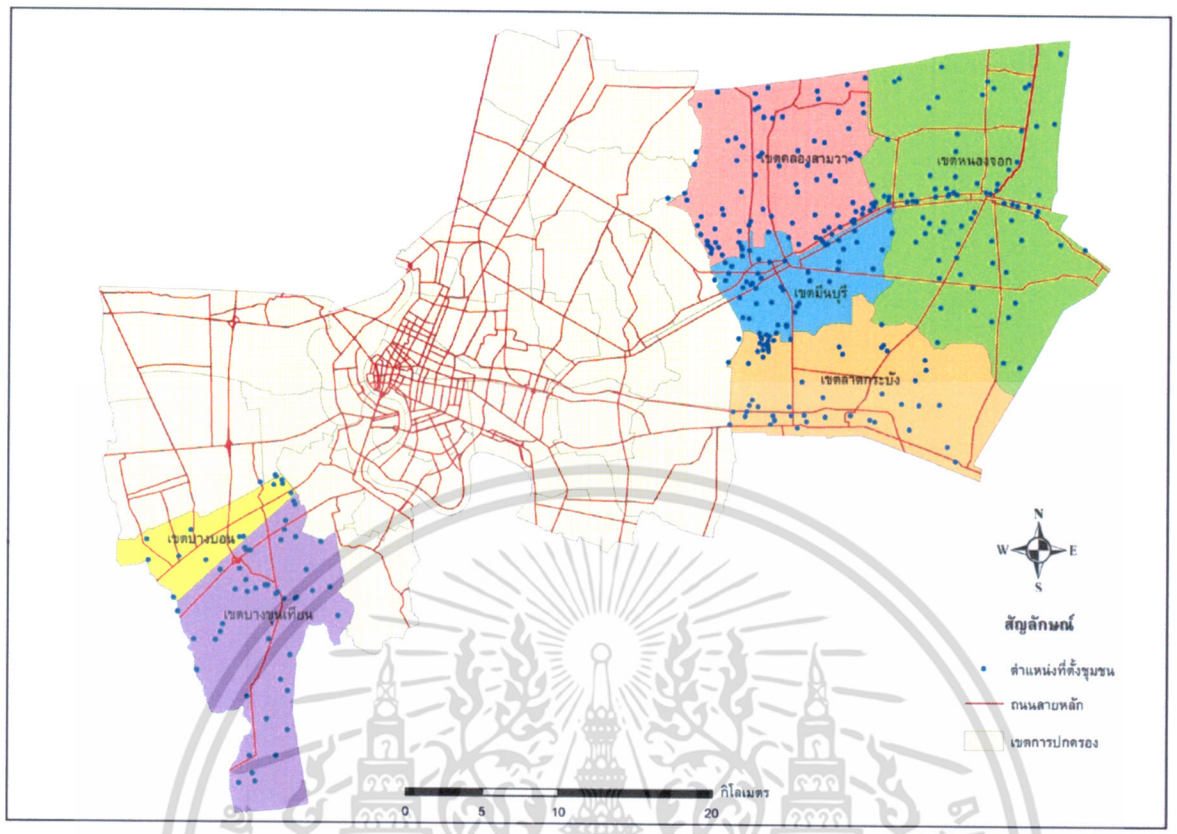

ภาพที่ 3.2 ที่ตั้งชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชนในบริเวณพื้นที่ศึกษา
ที่มา: กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาให้ทราบถึงความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนในพื้นที่บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเป็นลำดับ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ ดังนี้

1) **การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ** ประกอบด้วยเอกสาร รายงาน สถิติ และบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม โดยเน้นการบ่งชี้ตัวแปรและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับการขยายตัวบริเวณชานเมือง เป็นข้อมูลทางด้านเชิงพื้นที่และประชากร ได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง จำนวนของชุมชน จำนวนประชากรและครัวเรือนในชุมชนต่างๆ บริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร จากกองการพัฒนาชุมชน สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และกองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

- ข้อมูลสถิติประชากร พื้นที่ และความหนาแน่น เผยแพร่โดยสำนักงานปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร (www.bangkok.go.th)

- ข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2544 และ 2552 จากสำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มการขยายตัวของบริเวณชานเมือง ความหนาแน่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน และพื้นที่เปิดโล่ง

2) **การสำรวจพื้นที่** เพื่อบอกถึงสภาพพื้นที่ทางกายภาพของชานเมือง การขยายตัวของชานเมือง และลักษณะทั่วๆ ไปของชุมชน

3) **การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม** เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชน และความยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ ความเป็นมิตรและการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ความภาคภูมิใจและพอใจในชุมชน ความปลอดภัย คุณภาพของสภาพแวดล้อม การย้ายที่อยู่อาศัย กิจกรรมเป็นกลุ่ม และการเข้าใช้บริการท้องถิ่น รวมทั้งสภาพทางกายภาพหลักๆ ได้แก่ ประเภทของที่อยู่อาศัย และการเดินทางไปทำงาน

4) **การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์** เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมือง จากเจ้าหน้าที่ของสำนักพัฒนาสังคม รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับชุมชนในสังคม เช่น ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน เป็นต้น

5) **การสังเกตและการบันทึกภาพถ่ายในการลงภาคสนามพื้นที่ศึกษา** เพื่อให้มองเห็นสภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทั่วไปในพื้นที่ศึกษาและบริเวณโดยรอบ

3.3.2 การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อเปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนทั้ง 3 ประเภทในพื้นที่บริเวณชานเมือง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ทั้งนี้ แบบสอบถามสร้างขึ้น (Questionnaire formulation) ตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนของ Bramley (2006) โดยผู้วิจัยทำการสำรวจเอกสารและวิเคราะห์ตัวแปรทางด้านความเสมอภาคทางสังคมและชุมชนที่ยั่งยืน จึงกำหนดตัวบ่งชี้รวมจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ตัวบ่งชี้ด้านความเป็นมิตร 2) การปะทะสัมพันธ์กันทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังคม 3) ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน 4) ความปลอดภัยในชุมชน 5) คุณภาพของสภาพแวดล้อม 6) การย้ายที่อยู่อาศัย 7) กิจกรรมเป็นกลุ่ม 8) การเข้าถึง/ เข้าใช้บริการต่างๆ ของท้องถิ่น

สำหรับลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมือง ได้แก่ 1) ด้านประเภทที่อยู่อาศัย จะวัดเกี่ยวกับประเภทของที่อยู่อาศัยของครัวเรือน การมีพื้นที่สนามหรือลานบ้าน จำนวนห้องนอน 2) การเดินทางไปทำงาน จะวัดเกี่ยวกับพาหนะที่ใช้การเดินทางไปทำงาน ที่ตั้งสถานที่ทำงาน จำนวนพาหนะในครัวเรือน สำหรับตัวแปรทางด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม จะวัดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน ได้แก่ จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน รายได้ต่อครัวเรือน และข้อมูลทั่วไปของบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา อาชีพ สถานภาพการสมรส การครอบครองที่อยู่อาศัย เป็นต้น

แบบสอบถามมีรูปแบบของคำถามแบบปลายปิด (Close-ended questions) จำนวน 38 ข้อ (ตารางที่ 3.4 แสดงการสรุปตัวแปรจากแบบสอบถาม) ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1-2 จำนวน 20 ข้อ เป็นคำถามเพื่อวัด 8 ตัวบ่งชี้ทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ในลักษณะของแบบประเมินค่า และให้เลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2-3 อย่าง รวมทั้งการเติมคำตอบ (ในส่วนที่ 1 คำตอบเป็นแบบ scaling 5 ระดับ โดยค่าคะแนนเป็น positive ในข้อ 1-8 และเป็น negative ในข้อ 9-12) ส่วนที่ 3 จำนวน 18 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพทางกายภาพของชุมชน และข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ-สังคมของครัวเรือนและผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามในลักษณะให้เลือกตอบอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2-6 อย่าง และการเติมคำตอบ

จากนั้น นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา การวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล และด้านภาษา ตรวจสอบความตรงทางด้านเนื้อหา (Content validity) ความเที่ยง (Reliability) และความเป็นปรนัย (Objectivity) เพื่อทำการปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถาม แล้วจึงนำไปทดลองใช้ (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตอื่นๆ จำนวน 20 คน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 แสดงการสรุปตัวแปรจากแบบสอบถาม

ประเด็นของตัวแปร	ตัวบ่งชี้	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย
ลักษณะทาง เศรษฐกิจ-สังคม		สถานภาพในครัวเรือน	• หัวหน้าครัวเรือน • คู่สมรส • บุตร • อื่นๆ
		จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน	• คน
		เพศ	• ชาย/หญิง
		อายุ	• ปี
		ศาสนา	• พุทธ • คริสต์ • อิสลาม • อื่นๆ
		สถานภาพการสมรส	• โสด • สมรส • หย่าร้าง • หม้าย
		จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน	• คน
		การมีงานทำ	• มีงานทำ • ว่างงาน • เกษียณ • แม่บ้าน
		อาชีพ	• พนักงานบริษัท/ห้างร้าน • ค้าขาย • ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน • รับจ้างทั่วไป • ขับรถ/มอเตอร์ไซค์รับจ้าง
		ระดับการศึกษา	• ไม่ได้เรียน • ประถมศึกษา • มัธยมต้น • มัธยมปลาย • ปริญญาตรี และสูงกว่า
		รายได้ต่อครัวเรือน	• บาท/เดือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 แสดงการสรุปตัวแปรจากแบบสอบถาม (ต่อ)

ประเด็นของตัวแปร	ตัวบ่งชี้	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย
ลักษณะทางกายภาพของชุมชนและการเดินทางไปทำงาน		ประเภทของที่อยู่อาศัย	• บ้านเดี่ยวชั้นเดียว • บ้านเดี่ยว 2 ชั้น • ห้องเช่า/อพาร์ทเมนต์/หอพัก • คอนโดการเคหะ • อื่นๆ
		พื้นที่สนามรอบบ้าน/ลาน	• ตารางเมตร
		จำนวนห้องนอน	• ห้อง
		การครอบครองที่อยู่อาศัย	• เป็นเจ้าของ • เช่าจากเอกชน • เช่าจากภาครัฐ • อื่นๆ
		การเดินทางไปทำงาน	• รถยนต์ส่วนตัว • รถมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว • รถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง • รถประจำทาง • รถตู้ • อื่นๆ
		จำนวนพาหนะในครัวเรือน	• รถยนต์ (คัน) • รถมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว (คัน)
		ที่ตั้งสถานที่ทำงาน	• ภายในเขตเดียวกับที่พัก • เขตอื่นๆ • จังหวัดอื่นๆ
การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมระดับชุมชน	ความเป็นมิตร	• พบเพื่อนบ้าน/ญาติสม่ำเสมอ • เป็นมิตร/เป็นหูเป็นตาให้กัน	• เห็นด้วยอย่างยิ่ง • เห็นด้วย • ไม่แน่ใจ • ไม่เห็นด้วย • ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	• พูดคุยกับเพื่อนบ้าน • ขอหยิบยืมของจากเพื่อนบ้าน • รู้จักชื่อเพื่อนบ้าน	• เป็นบางคน • กว่าครึ่งของชุมชน • เกือบทุกคน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 แสดงการสรุปตัวแปรจากแบบสอบถาม (ต่อ)

ประเด็นของตัวแปร	ตัวบ่งชี้	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย
	ความภาคภูมิใจและพอใจในชุมชน	• ความพอใจโดยรวม • ความสวยงามน่าอยู่ • ภูมิใจและผูกพันกับชุมชน	• เห็นด้วยอย่างยิ่ง • เห็นด้วย • ไม่แน่ใจ • ไม่เห็นด้วย • ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	ความปลอดภัยในชุมชน	• เดินคนเดียวหลังพลบค่ำได้ • มีปัญหาอาชญากรรมมาก • มีปัญหาก่อกวนจากกลุ่มวัยรุ่น • มีปัญหาจราจรรบกวน • ไม่ปลอดภัยในการรอรถเมล์	• เห็นด้วยอย่างยิ่ง • เห็นด้วย • ไม่แน่ใจ • ไม่เห็นด้วย • ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	คุณภาพของสภาพแวดล้อม	• แสงสว่างจากโคมไฟถนน • สภาพสวนสาธารณะ • เสียงรบกวนจากเพื่อนบ้าน • ขยะเกลื่อนกลาดถนน • ขีดเขียนทำลายของสาธารณะ • ความเพียงพอของที่จอดรถ • ปริมาณจราจร	• ไม่มีปัญหา • พอใช้ • แย่ • แย่มาก
	การย้ายที่อยู่อาศัย	• พอใจในบ้านพักอาศัย • พอใจในบริการชุมชน	• เห็นด้วยอย่างยิ่ง • เห็นด้วย • ไม่แน่ใจ • ไม่เห็นด้วย • ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
		• ระยะเวลาการอยู่อาศัย	• ปี
		• แผนย้ายที่อยู่ภายใน 1-3 ปี	• มี/ไม่มี
	กิจกรรมเป็นกลุ่ม	• กีฬา/การออกกำลังกาย • การศึกษานอกเวลางาน • ประชุมสมาชิกชุมชน • กลุ่มช่วยเหลือผู้อื่น • กลุ่มทางศาสนา • กลุ่มอื่นๆ	• ทุกวัน • 2-3 ครั้ง/อาทิตย์ • 2-3 ครั้ง/เดือน • 1 ครั้ง/เดือน • 1 ครั้ง/ปี • ไม่เคย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 แสดงการสรุปตัวแปรจากแบบสอบถาม (ต่อ)

ประเด็นของตัวแปร	ตัวบ่งชี้	ตัวแปรเชิงซ้อน	ตัวแปรอย่างง่าย
	การเข้าใช้บริการท้องถิ่น	• ร้านขายยาทั่วไป • โชห่วย มินิมาร์ท • ตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต • ตลาดนัด • ที่ทำการไปรษณีย์ • ธนาคาร • ร้านอาหาร ร้านกาแฟ • ผับ • ห้องสมุด • ลานกีฬา สนามกีฬา • ศูนย์ชุมชน • สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กและวัยรุ่น	• ลำบากในการเข้าถึง • ไม่ลำบากในการเข้าถึง • ≥1 ครั้ง/อาทิตย์ • ≥1 ครั้ง/เดือน • ≥1 ครั้ง/ปี • ไม่ได้ใช้ • ไม่มี

3.3.3 บริบทของการวิจัย

สถานที่ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ ชุมชนชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และเคหะชุมชน ในเขตลาดกระบัง มีนบุรี หนองจอก คลองสามวา บางบอน และบางขุนเทียน โดยวิธีการสำรวจ การสังเกตและการบันทึกภาพถ่าย สภาพทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทั่วไปในชุมชนพื้นที่ศึกษา ในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ได้ทำการส่งทีมผู้ช่วยวิจัยจำนวน 10 คน ลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชน โดยทีมผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้จดบันทึกคำตอบในแบบสอบถาม วิธีการเก็บแบบสอบถามด้วยการสัมภาษณ์มีเหตุผลหลายประการ อาทิเช่น ได้ข้อมูลคำตอบรวดเร็ว สามารถอธิบายได้ในกรณีที่ผู้ตอบไม่เข้าใจบางคำถาม คำนึงถึงการอ่านออกเขียนได้ของผู้ตอบซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น ในส่วนการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักพัฒนาสังคม ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ได้มีการนัดพบในหน่วยงานราชการและในชุมชน โดยนักวิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องอัดบันทึกเสียงและการจดบันทึกประเด็นที่สำคัญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การดำเนินกิจกรรมการเก็บแบบสอบถามเป็นช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที ต่อแบบสอบถาม ส่วนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นวันและเวลาราชการ หรือวันเสาร์-อาทิตย์ตามเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกให้พบ และใช้เวลาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านประมาณ 30 นาที

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามมาทำการจัดเตรียมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์ โดยการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล การจัดทำคู่มือลงรหัสและการลงรหัสข้อมูลการวิจัย และการบันทึกข้อมูลเข้าสู่แฟ้มข้อมูลคอมพิวเตอร์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อการบรรยายสรุปกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมือง สถิติที่ใช้ในการคำนวณได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และ 2) สถิติอนุมาน (Inferential statistics) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวบ่งชี้การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมสำหรับชุมชนทั้ง 3 ประเภท วิธีการที่ใช้ทดสอบได้แก่ ANOVA สำหรับการเปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมืองตามลักษณะทางกายภาพ และเศรษฐกิจ-สังคมของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติทดสอบได้แก่ t-test และ ANOVA และถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่หรือการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparisons) โดยวิธี LSD

ระดับค่าคะแนนสำหรับตัวบ่งชี้ทางด้านความเป็นมิตร ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน ความปลอดภัยในชุมชน และการย้ายที่อยู่อาศัย มีความหมายดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับน้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับมากที่สุด

ระดับค่าคะแนนสำหรับตัวบ่งชี้ทางด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม คุณภาพของสภาพแวดล้อม กิจกรรมเป็นกลุ่ม และ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน มีความหมายดังนี้

1.00 – 1.66	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับน้อย
1.67 – 2.33	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับปานกลาง
2.34 - 3.00	หมายถึง	มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทแรก งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน โดยเลือกศึกษาชุมชนในบริเวณพื้นที่เขตชั้นนอกหรือชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเรียบเรียงบทนี้ตามคำถามการวิจัย 3 ข้อดังที่กล่าวในบทแรกของรายงาน โดยอันดับแรก (ตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1) สรุปจากที่ทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับเมืองและชุมชน และตัวบ่งชี้การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน (4.1) ในส่วนที่สองเป็นการอธิบายถึงการขยายตัวของชานเมืองกรุงเทพมหานคร ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของประชากรในชุมชนบริเวณชานเมือง (4.2-4.3) ส่วนที่สามเป็นการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง (4.4) และเปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมตามลักษณะทางกายภาพ และเศรษฐกิจ-สังคมของประชากรในชุมชน (4.5)

4.1 สรุปแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและตัวบ่งชี้

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีแนวคิดและวิธีการต่างๆ เพื่อคัดเลือกตัวบ่งชี้ทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่วัดค่าได้ในเชิงปริมาณ (ดูภาพที่ 4.1 ประกอบ) แนวคิดแรกเรียกว่า "แนวคิดแบบองค์รวม (Holistic approach)" ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีวิธีการประเมินและการวัดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสถาบันหรือการปกครอง ในลักษณะเป็นองค์รวมที่ให้ความสำคัญต่อภาพรวม ไม่ใช่ในมิติใดมิติหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเมืองในระดับที่ยั่งยืน ไม่ได้เน้นเป็นพิเศษในมิติทางสังคม หลายๆ ประเทศจึงได้พัฒนาชุดของตัวชี้วัดเพื่อการสรุปภาพรวมในระดับเมืองหรือประเทศ สำหรับตัวชี้วัดมิติทางสังคมแบ่งเป็น 4 ส่วนหลักคือ สังคม (Social) สังคมเศรษฐกิจ (Socio-economic) สังคมเชิงสถาบัน (Socio-institutional) และสังคมเชิงสภาพแวดล้อม (Socio-environmental) โดยเป็นการวัดค่าจากข้อมูลสถิติในระดับชาติหรือเมืองเป็นหลัก ในประเด็นทั่วๆ ไปได้แก่ ประชากร การศึกษา สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต ความปลอดภัย ความเสมอภาค การเข้าถึงบริการสาธารณะ ความเสื่อมโทรมของเมือง เป็นต้น เป็นการสรุปข้อมูลสถิติในภาพรวมซึ่ง Colantonio (2007) วิพากษ์ว่า แนวทางนี้แม้จะน่าดึงดูดใจในเชิงทฤษฎี แต่ก็นำไปปฏิบัติเพื่อการกำหนดนโยบายได้ยากและอาจไม่มีประสิทธิภาพนัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

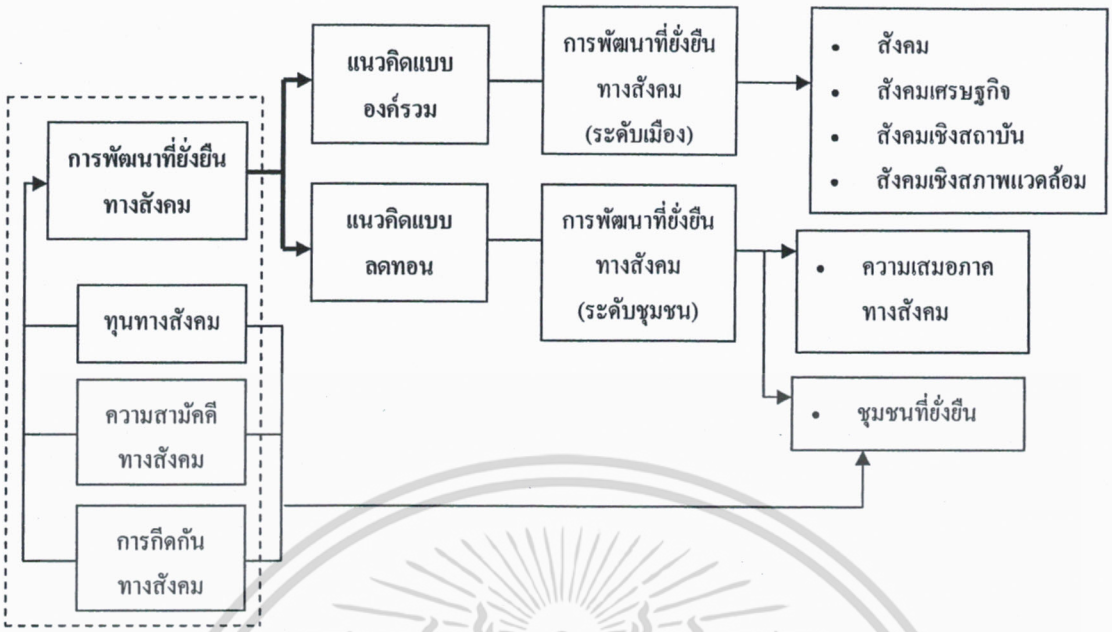

ภาพที่ 4.1 สรุปแนวคิดและวิธีการศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับเมืองและชุมชน

ในทางกลับกัน อีกแนวทางหนึ่งเรียกว่า "แนวคิดแบบลดทอน (Reductionist approach)" เป็นแนวทางที่เน้นการลดทอนความสำคัญลงสู่ระดับที่ต้องการประเมินและการวัด จากการสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า แนวทางนี้เน้นการวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น สืบเนื่องจากแผนปฏิบัติการแห่งชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable community agenda) จึงมีการพัฒนาชุดของตัวบ่งชี้ตามแนวคิดชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community) ขึ้นในทวีปยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 และต่อมา Bramley et al (2006) พัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ครอบคลุมมิติหลักๆ คือ 1) *ความเสมอภาคทางสังคม (Social equity/ Social justice)* ในลักษณะของการให้โอกาสเข้าใช้หรือเข้าถึงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชนหรือละแวกชุมชนได้อย่างเหมาะสม และ 2) *ชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainability of community)* ซึ่งมีรากฐานอยู่บนแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social capital) ความสามัคคีทางสังคม (Social cohesion) และการกีดกันทางสังคม (Social exclusion) ทั้งนี้ ในการบ่งชี้ตัวแปรเพื่อการชี้วัดยึดแนวคิดด้านทุนทางสังคม (Social capital) เป็นหลัก (ดูตารางที่ 4.1) สำหรับแนวทางนี้ Colantonio (2007) เห็นว่า แม้แนวทางนี้จะไม่ได้ครอบคลุมธรรมชาติที่ซับซ้อนของการพัฒนาที่ยั่งยืนและอาจมีค่าใช้จ่ายสูงในขั้นตอนการเก็บข้อมูลระดับท้องถิ่น หากแต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้มากกว่าแนวคิดแบบองค์รวม และตัวแปรต่างๆ ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการกำหนดนโยบายเมืองอีกด้วย ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยโดยพัฒนาตามแนวทางนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 ตัวบ่งชี้ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน

นิยามเชิงปฏิบัติการ		ตัวแปรปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้รวม (Composite Indicators)
ความเสมอภาคทางสังคม	เป็นความเสมอภาคในลักษณะของการให้โอกาสเข้าใช้หรือเข้าถึงบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของท้องถิ่น (Schaffer and Lamb, 1981; Scruton, 1982; Burton, 2001; Bramley et al, 2006)	1. การเข้าถึง/ เข้าใช้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของท้องถิ่น	1. ความเป็นมิตร 2. การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม 3. ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน 4. ความปลอดภัยในชุมชน 5. คุณภาพของสภาพแวดล้อม 6. การย้ายที่อยู่อาศัย 7. กิจกรรมเป็นกลุ่ม 8. การเข้าถึง/ เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน/ บริการต่างๆ ของท้องถิ่น
ชุมชนที่ยั่งยืน	มีรากฐานอยู่บนแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social capital) ความสามัคคีทางสังคม (Social cohesion) และการกีดกันทางสังคม (Social exclusion) การบ่งชี้ตัวแปรยึดแนวคิดทุนทางสังคมเป็นหลัก (Bramley et al, 2006)	1. การปะทะสัมพันธ์กันในชุมชน/ เครือข่ายทางสังคม 2. การมีส่วนร่วมของชุมชน 3. ความภาคภูมิใจ/ การสำนึกในถิ่นที่ 4. เสถียรภาพของชุมชน 5. ความปลอดภัยจากอาชญากรรม	

4.2 การขยายตัวของชานเมืองกรุงเทพมหานคร

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า กรุงเทพมหานครมีการขยายตัวทางพื้นที่ออกไปเรื่อยๆ และมีส่วนขยายของเมืองไปยังจังหวัดปริมณฑลข้างเคียง (ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และนครปฐม) ในลักษณะที่มีความเป็นเมืองที่ต่อเนื่องติดต่อกัน ลักษณะทางพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีความเป็นเมืองที่ต่อเนื่องติดต่อกันนี้เรียกว่า "BMR (Bangkok Metropolitan Region)" (กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2550) สำหรับในบริเวณ "พื้นที่ชานเมืองมหานคร" หรือ "เขตรอบนอกของมหานคร (Metropolitan Fringe)" พบว่าอยู่ในระยะที่มีทิศทางการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมากกว่าบริเวณศูนย์กลางเมือง ซึ่งคล้ายคลึงกับที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

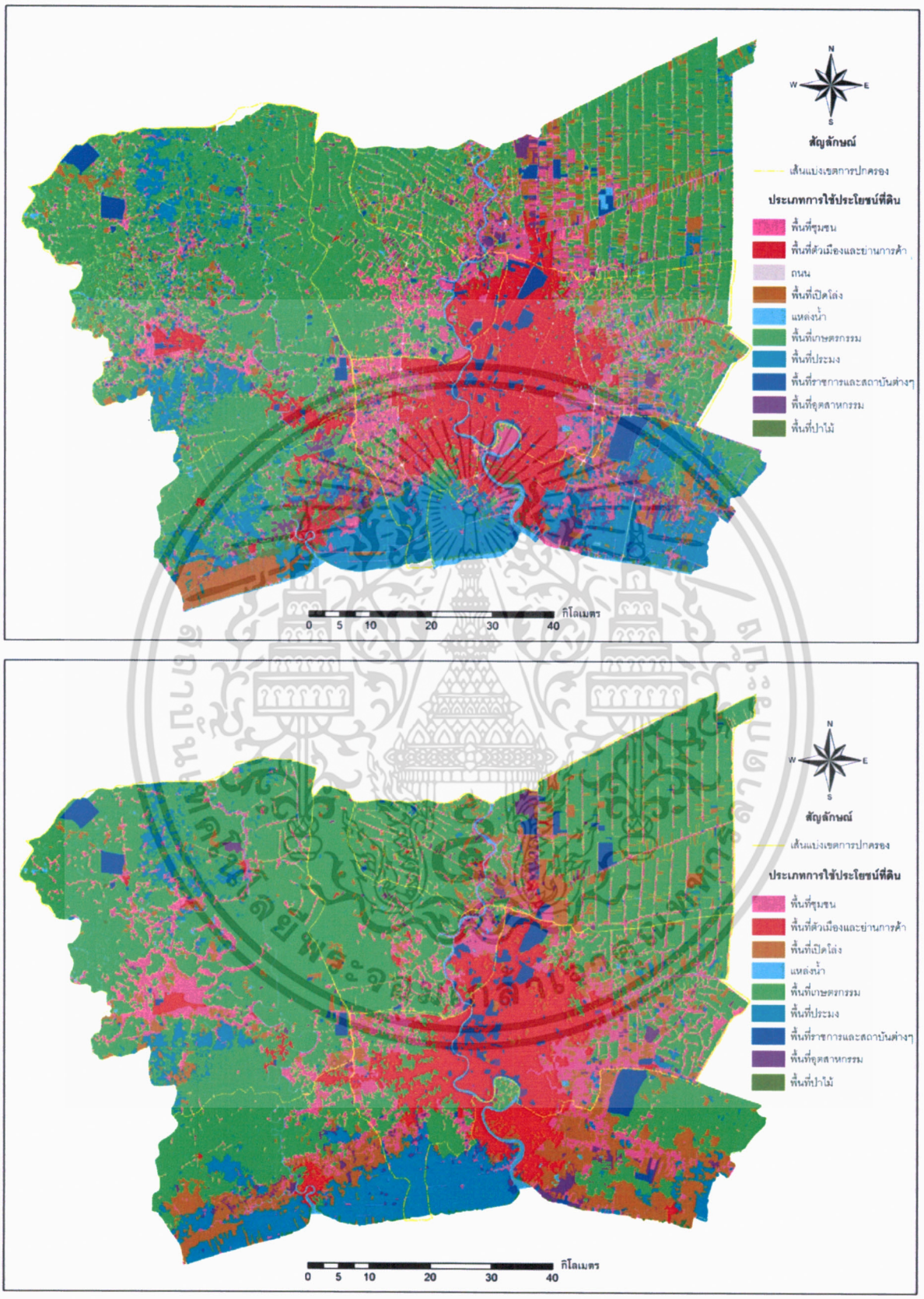

ภาพที่ 4.2 แสดงการขยายตัวของพื้นที่เมืองใน กทม. และปริมณฑล ปี พ.ศ. 2544 (บน) และ 2552 (ล่าง)

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากภาพที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า จากปี พ.ศ. 2544-2552 มีการขยายตัวทางพื้นที่ของเนื้อเมืองกรุงเทพมหานครต่อเนื่องติดต่อกันไปในปริมณฑล 5 จังหวัดอย่างไม่มีการควบคุม ทำให้เนื้อเมืองกรุงเทพมหานครขยายตัวต่อเนื่องติดต่อกันไปในปริมณฑลอย่างไร้ขอบเขต ส่งผลให้มีการสูญเสียพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมไปเพื่อเป็นพื้นที่สิ่งปลูกสร้างสำหรับชุมชนอยู่อาศัยเป็นอย่างมาก โดย Tonmanee and Kuneepong (2004) อธิบายถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครไว้ว่า การขยายตัวของเมืองได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน จากดินชั้นดีเพื่อการเกษตรและถิ่นที่อยู่ของพืชหรือสัตว์ เช่น ป่าและแหล่งน้ำ กลายไปเป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัย ถนน และอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อบริบททางด้านสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศ

เมื่อพิจารณาลักษณะทางพื้นที่ตามเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครพบว่า ในปัจจุบันมีการแบ่งเขตการปกครองกรุงเทพมหานครออกเป็น 50 เขต และจัดแบ่งพื้นที่ "ตามการตั้งถิ่นฐานของชุมชน" เป็น 3 บริเวณหลักคือ 1) *เขตเมืองชั้นใน* ประกอบด้วยศูนย์กลางเมืองเดิมและเขตต่างๆ รวม 22 เขต เป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนในระยะแรกและพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ราชการ สถานศึกษา ย่านธุรกิจการค้าหนาแน่น มีความหนาแน่นประชากรในเขตต่างๆ ส่วนใหญ่เกินกว่า 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตร 2) *เขตชั้นกลางหรือเขตต่อเมือง* เป็นเขตที่มีการขยายตัวของประชากร กิจกรรมทางการค้าและที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ตั้งอยู่ในรัศมีระหว่าง 10-20 กิโลเมตรจากศูนย์กลางเมือง จำนวน 22 เขต และ 3) *เขตชั้นนอกหรือชานเมือง* เป็นพื้นที่เขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานครจำนวน 6 เขต ซึ่งยังมีพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรมอยู่เป็นส่วนใหญ่ และมีสัดส่วนสูงกว่าพื้นที่พัฒนาแบบเมือง โดยมีลักษณะผสมระหว่างเมืองและชนบท เป็นเขตที่อยู่ห่างจากศูนย์กลางเมืองเกินกว่า 20 กิโลเมตร (สำนักผังเมือง, 2547)

เมื่อพิจารณาการขยายตัวของเมืองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ภาพที่ 4.3) พบว่า จากปี พ.ศ. 2544-2552 มีการสูญเสียที่ดินสำหรับการเกษตรกรรมในบริเวณเขตชานเมืองไปเพื่อการขยายตัวของเมืองเป็นจำนวนมากเช่นกัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ระหว่าง พ.ศ. 2517-2527 การขยายตัวของเมืองในพื้นที่กรุงเทพมหานครส่งผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 32 ตารางกิโลเมตรต่อปี และระหว่าง พ.ศ. 2527-2532 ประมาณ 28.8 ตารางกิโลเมตรต่อปี (Suksawong and Morishita, 2000) โดยรูปแบบการพัฒนาบริเวณชานเมืองนี้ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการใช้ที่ดินสำหรับเกษตรกรรมและระบบของคลองเช่น โครงการพัฒนาทาวน์เฮาส์บนแปลงนาข้าวในอดีตซึ่งมีระบบของคลองแบบแนวยาวที่ตั้งของที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยบนแปลงนาข้าวที่มีระบบคลองแบบไม่สมบูรณ์ เป็นต้น (Hara et al, 2005)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

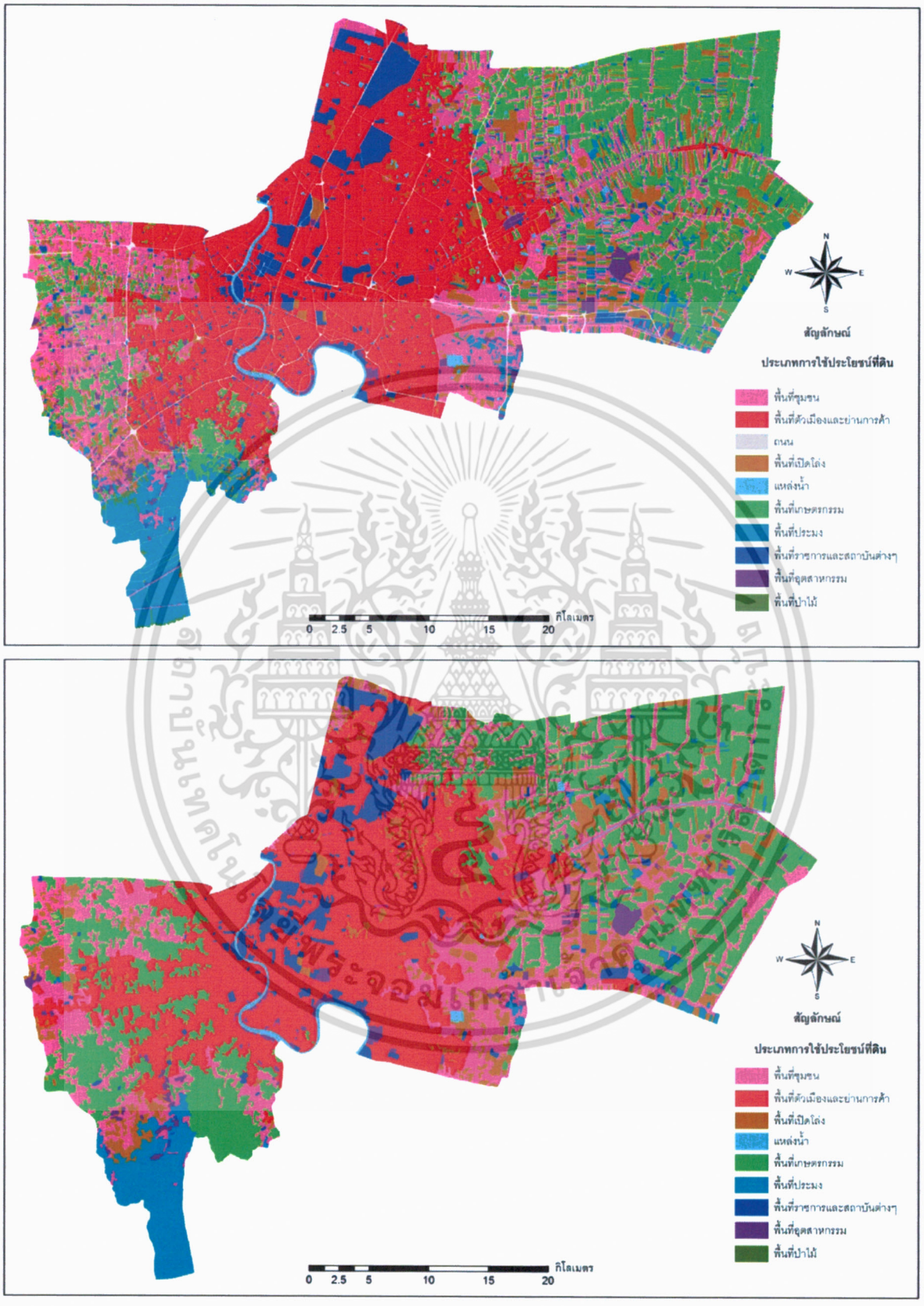

ภาพที่ 4.3 แสดงการขยายตัวของพื้นที่เมืองในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2544 (บน) และ 2552 (ล่าง)

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการรวบรวมข้อมูลสถิติจาก กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร (2551) เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานครพบว่า กรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2551 มีที่ว่างที่ปราศจากการใช้ประโยชน์ในอัตราส่วนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 24.16 (378.974 ตารางกิโลเมตร) และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย ในลำดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 23.58 (369.837 ตารางกิโลเมตร) และ 23.36 (366.385 ตารางกิโลเมตร) ตามลำดับ สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมเท่ากับร้อยละ 3.91 (61.308 ตารางกิโลเมตร) และ 1.77 (27.714 ตารางกิโลเมตร) ของพื้นที่กรุงเทพมหานครตามลำดับ (ภาพที่ 4.4)

ภาพที่ 4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและเขตชานเมือง

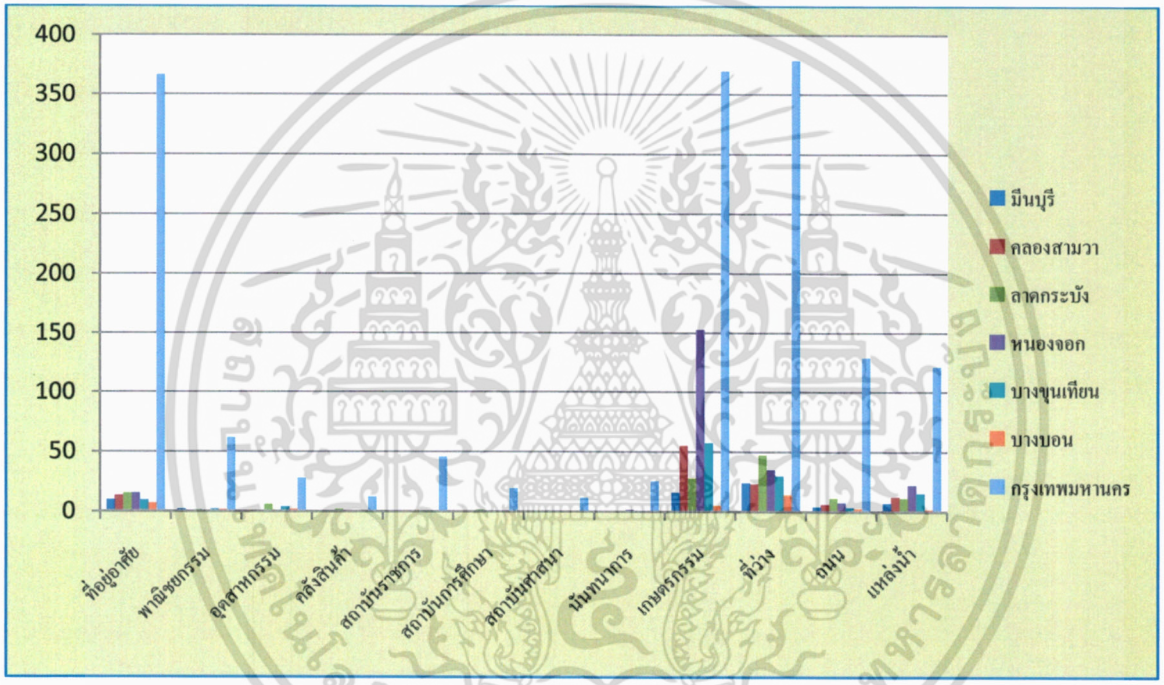

จากการรวบรวมข้อมูลสถิติจาก สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2553) เกี่ยวกับจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครพบว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2553 กรุงเทพมหานครมีแนวโน้มของการเพิ่มประชากรโดยรวมในอัตราที่ลดลง กล่าวคือมีจำนวนประชากรลดลงในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2548 จากนั้นจึงเพิ่มขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2548-2550 และกลับลดต่ำลงอีกในระหว่างปี พ.ศ. 2550-2553 (ตารางที่ 4.2) นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคาดการณ์ว่า กรุงเทพมหานครจะมีการเพิ่มของประชากรในอัตราที่ลดลงในระหว่างปี พ.ศ. 2553-2568 แต่จังหวัดปริมณฑลจะมีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) ในส่วนของความหนาแน่นประชากร กรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2553 มีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 3,633 คนต่อตารางกิโลเมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเปรียบเทียบจำนวนและความหนาแน่นประชากรรายเขตพบว่า ทั้ง 6 เขตในบริเวณชานเมืองฝั่งตะวันออกและตะวันตก มีจำนวนและความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2553 เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากรในปี พ.ศ. 2553 แสดงให้เห็นว่า เขตคลองสามวาเป็นเขตที่มีประชากรอยู่อาศัยมากที่สุดเท่ากับ 158,191 คน รองลงมาคือเขตลาดกระบังและเขตบางขุนเทียน ซึ่งมีประชากรเท่ากับ 155,040 และ 152,287 คนตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความหนาแน่นประชากรในปีเดียวกันพบว่า เขตบางบอนเป็นเขตที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุดเท่ากับ 3,002 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ เขตมีนบุรีและเขตคลองสามวา ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 2,107 และ 1,429 คนต่อตารางกิโลเมตรตามลำดับ ขณะที่เขตบางขุนเทียนและเขตลาดกระบังมีความหนาแน่นประชากรใกล้เคียงกันคือ เท่ากับ 1,262 และ 1,252 คนต่อตารางกิโลเมตรตามลำดับ ส่วนเขตที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุดได้แก่ เขตหนองจอก ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 633 คนต่อตารางกิโลเมตร สรุปได้ว่า บริเวณชานเมืองอยู่ในระยะที่มีทิศทางการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมากกว่ากรุงเทพมหานคร และมีความหนาแน่นประชากรประมาณไม่เกิน 2,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ยกเว้นเขตบางบอน และเขตมีนบุรี (ปี พ.ศ. 2550-2553)

ตารางที่ 4.2 ขนาดพื้นที่ จำนวนและความหนาแน่นประชากรในกรุงเทพมหานครและเขตชานเมือง

		กรุงเทพมหานคร	เขตชานเมือง					
			ฝั่งตะวันออก				ฝั่งตะวันตก	
			มีนบุรี	คลองสามวา	ลาดกระบัง	หนองจอก	บางขุนเทียน	บางบอน
พื้นที่ (ตร.กม.)		1,568.74	63.645	110.686	123.859	236.261	120.687	34.745
ความหนาแน่น (คน/ ตร.กม.)	ปี 2543	3,621	1,609	863	943	390	909	2,189
	ปี 2548	3,607	1,854	1,194	1,117	534	1,096	2,784
	ปี 2550	3,644	2,007	1,305	1,169	587	1,174	2,914
	ปี 2553	3,633	2,107	1,429	1,252	633	1,262	3,002
ประชากร (คน)	ปี 2543	5,680,380	102,375	95,481	116,844	92,180	109,723	76,040
	ปี 2548	5,658,953	118,019	132,172	138,327	126,126	132,313	96,723
	ปี 2550	5,716,248	127,727	144,423	144,800	138,667	141,698	101,263
	ปี 2553	5,699,332	134,113	158,191	155,040	149,459	152,287	104,321

หมายเหตุ: ยกเว้นข้อมูลสถิติปี 2553 ที่เป็นข้อมูลในเดือนมิถุนายน

จากการรวบรวมข้อมูลสถิติของ กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร (2551) เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่เขตชั้นนอกหรือชานเมืองของกรุงเทพมหานครประกอบด้วยชานเมืองฝั่งตะวันออก ได้แก่ เขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง และชานเมืองฝั่งตะวันตก ได้แก่ เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน พบว่า ในปี พ.ศ. 2551 เขตหนองจอกเป็นเขตที่มี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด (152.675 ตารางกิโลเมตร) และเขตบางบอนเป็นเขตที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรมน้อยที่สุด (4.834 ตารางกิโลเมตร) การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยในเขตหนองจอก (15.365 ตารางกิโลเมตร) และเขตลาดกระบัง (15.315 ตารางกิโลเมตร) เป็นพื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือเขตคลองสามวา (13.216 ตารางกิโลเมตร) และเขตบางบอนเป็นเขตที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยน้อยที่สุด (6.868 ตารางกิโลเมตร) ในส่วนของที่ว่างที่ปราศจากการใช้ประโยชน์ เขตลาดกระบังคิดเป็นพื้นที่มากที่สุด (47.318 ตารางกิโลเมตร) รองลงมาคือเขตหนองจอก (34.843 ตารางกิโลเมตร) และเขตบางขุนเทียน (29.357 ตารางกิโลเมตร) ตามลำดับ และเขตบางบอนเป็นเขตที่มีที่ว่างที่ปราศจากการใช้ประโยชน์น้อยที่สุด (13.872 ตารางกิโลเมตร) ในส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการนันทนาการคิดเป็นขนาดพื้นที่น้อยมากทั้ง 6 เขตคือ เขตหนองจอกคิดเป็นพื้นที่ 1.628 ตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ เขตบางบอน เขตลาดกระบัง เขตคลองสามวา เขตมีนบุรี และเขตบางขุนเทียน คิดเป็นพื้นที่ 0.365, 0.169, 0.128, 0.083 และ 0.014 ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ (ภาพที่ 4.5)

ภาพที่ 4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ตามเขตชานเมือง

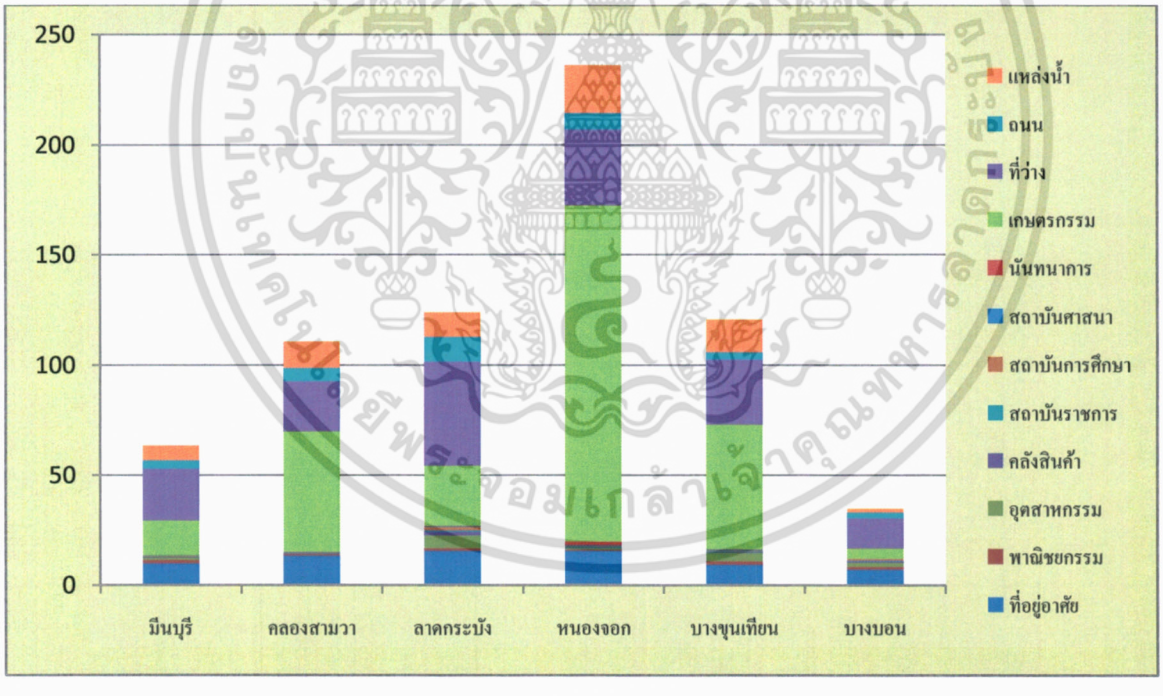

จากการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม (ดังแสดงในภาพที่ 4.6) และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน พบว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงที่ผ่านมาได้ส่งผลให้มีการขยายตัวทางพื้นที่ของกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง พื้นที่บริเวณชานเมืองส่วนใหญ่เป็นการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ตลอดแนวสองข้างของถนนสายหลักและหมู่บ้านจัดสรร สลับกับห้างสรรพสินค้า ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ สวนอาหาร ร้านอาหาร ธุรกิจการค้าและบริการอื่นๆ โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยมีป้ายโฆษณาหมู่บ้านจัดสรรทั้งขนาดใหญ่และเล็กจำนวนมากตั้งอยู่ตลอดริมข้างทางทั้งถนนสายหลักและสายรอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณถนนด้านในและถนนซอยจะพบหมู่บ้านจัดสรรสำหรับผู้มีรายได้ปานกลาง-น้อย เคหะชุมชนและบ้านเอื้ออาทร ซึ่งเป็นการพัฒนาเคียงข้างไปกับการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมและการประมง (ในเขตบางขุนเทียน) อย่างไม่มีแบบแผน สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมที่พบว่า ลักษณะการใช้ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบริเวณชานเมืองประกอบไปด้วย โครงการหมู่บ้านจัดสรรสำหรับชนชั้นกลาง โครงการเคหะชุมชนของภาครัฐสำหรับผู้มีรายได้น้อย สลัมเกิดใหม่ พื้นที่การค้าและบริการ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานภาครัฐที่ย้ายออกมาจากใจกลางเมือง พัฒนาเคียงข้างไปกับหมู่บ้านชนบทดั้งเดิมและไร่นา ในลักษณะไม่มีแบบแผนหรือการแบ่งแยกให้เป็นระเบียบหรือกลมกลืนกัน จึงพบเห็นการใช้ที่ดินแบบสอดคล้องกันบ้างและไม่สอดคล้องกันบ้างอยู่ทั่วไป ซึ่งในบางบริเวณการให้บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการยังไม่ทั่วถึง (Evers and Korff, 2000; Saxena, 2008 อ้างอิงใน Rahman, 2008)

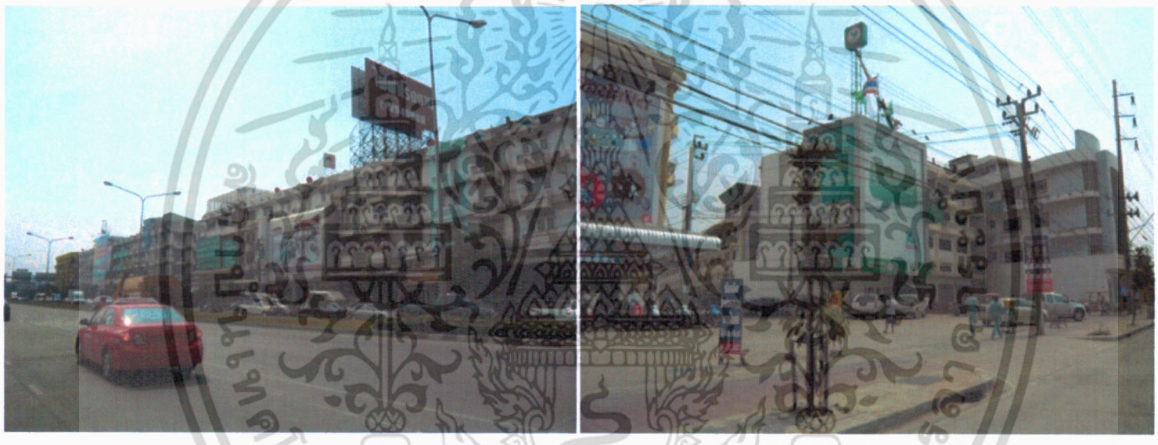

อาคารพาณิชย์ริมถนนสายหลัก

อาคารพาณิชย์ริมถนนสายรอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห้างสรรพสินค้า

ปั๊มน้ำมัน

ซูเปอร์เซ็นเตอร์/ ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่

ตลาดนัด

สวนอาหาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โรงงานอุตสาหกรรมและโกดังเก็บสินค้า

อุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในอาคารพาณิชย์ (ในซอย)

หมู่บ้านจัดสรรริมถนนพระราม 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมู่บ้านจัดสรรริมถนนบางขุนเทียน-ชายทะเล

ป้ายโฆษณาหมู่บ้านจัดสรรริมถนน

หอพัก/ อพาร์ทเมนต์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โรงพยาบาลริมถนนสายหลัก

โรงเรียนริมถนนสายรอง

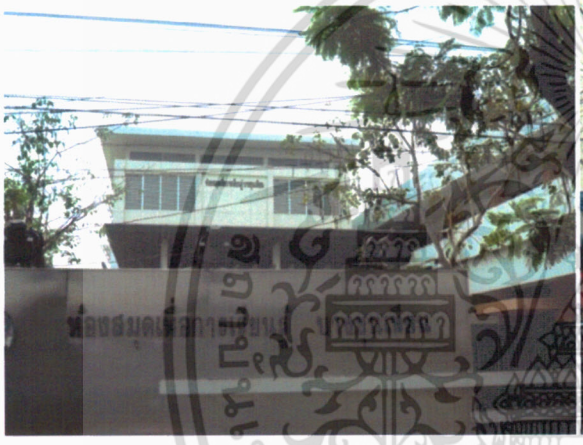

ห้องสมุด

ลานกีฬาในชุมชน

วัดและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (เขตหนองจอก)

พื้นที่การประมง (เขตบางขุนเทียน)

ภาพที่ 4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร ในชุมชนบริเวณชานเมือง

ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง ได้จากการลงภาคสนามสำรวจพื้นที่และการเก็บแบบสอบถามจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนจำนวน 405 ตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น 135 ตัวอย่างในแต่ละประเภทของชุมชน โดยข้อมูลส่วนใหญ่ของแบบสอบถามได้จากหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส ร้อยละ 69.6 ในเคหะชุมชน และร้อยละ 72.6 และ 71.1 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนชานเมืองตามลำดับ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 สถานภาพในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน

สถานภาพในครัวเรือน	ประเภทชุมชน		
	เคหะชุมชน	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนชานเมือง
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
หัวหน้าครัวเรือน	47 (34.8)	55 (40.7)	61 (45.2)
คู่สมรส	47 (34.8)	43 (31.9)	35 (25.9)
บุตร	32 (23.7)	26 (19.3)	27 (20.0)
พ่อแม่	1 (0.7)	9 (6.7)	4 (3.0)
อื่นๆ (พี่ น้อง ผู้อาศัย)	8 (5.9)	2 (1.5)	8 (5.9)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

4.3.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมือง

จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาสังคมพบว่า สภาพทางกายภาพของ “เคหะชุมชน” โดยทั่วไปเป็นแฟลตในแนวตั้ง บ้านเดี่ยว 1-2 ชั้น และห้องแถว ที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโครงการโดยการเคหะแห่งชาติ และการดำเนินการทางด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปโดยกรุงเทพมหานคร เช่น ทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า เป็นต้น สำหรับ “ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร” มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยว 1-2 ชั้นที่มีบริเวณ บ้านแฝด ทาวน์เฮาส์ หรือตึกแถว ที่ดำเนินการโดยภาคเอกชนและขึ้นทะเบียนกับทางกรุงเทพมหานครเพื่อการดำเนินการพัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อมทั่วไป โดยส่วนใหญ่ที่ขึ้นทะเบียนกับกรุงเทพมหานครเป็นชุมชนผู้มีรายได้ปานกลางค่อนข้างน้อย-น้อย และ “ชุมชนชานเมือง” มีลักษณะของบ้านเดี่ยว 1-2 ชั้น อยู่กันอย่างไม่ค่อยแออัด ในพื้นที่เกษตรกรรมเขตชานเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเภทและลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย

ผลการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถาม (ตารางที่ 4.4) และการลงภาคสนามสำรวจพื้นที่ (ภาพที่ 4.6) สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ประเภทและลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย โดยแบ่งตามประเภทของชุมชน ได้ดังนี้

ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง มีลักษณะการถือครองที่อยู่อาศัยหลักๆ 2 ประเภทคือ เป็นเจ้าของ และเช่าจากเอกชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 57.0) รองลงมาคือ เช่าจากเอกชน (ร้อยละ 29.6) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 54.1) และเช่าจากเอกชน (ร้อยละ 38.5) เช่นเดียวกับในชุมชนชานเมืองเป็นเจ้าของร้อยละ 67.4 รองลงมาคือเช่าจากเอกชน (ร้อยละ 25.2)

ประเภทของที่พักอาศัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยในบ้านเดี่ยวชั้นเดียว โดยกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวชั้นเดียว (ร้อยละ 27.4) และคอนโดการเคหะ (ร้อยละ 23.7) เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนชานเมือง มีลักษณะของที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว (ร้อยละ 48.1) รองลงมาคือ บ้านเดี่ยวสองชั้น (ร้อยละ 34.8) อย่างไรก็ตาม สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมีลักษณะของที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นอื่นๆ ได้แก่ ทาวน์เฮาส์ ตึกแถว และห้องแถว (ร้อยละ 50.4) รองลงมาเป็นบ้านเดี่ยวสองชั้น (ร้อยละ 26.7) ภาพที่ 4.7 แสดงลักษณะทางกายภาพของเคหะชุมชนบริเวณชานเมือง ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง

การมีพื้นที่สนามหญ้า สนามรอบบ้าน หรือลานบ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่สนามหญ้า สนามรอบบ้าน หรือลานบ้านคือ คิดเป็นร้อยละ 95.6 ในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน ร้อยละ 89.6 ในชุมชนชานเมือง และ 87.4 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรตามลำดับ สำหรับผู้ตอบที่มีพื้นที่สนามหญ้า สนามรอบบ้าน หรือลานบ้าน มีขนาดโดยเฉลี่ยเพียง 11.15 ตารางเมตรในชุมชนชานเมือง รองลงมามีขนาดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 9.88 ตารางเมตร ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และขนาด 6.71 ตารางเมตรโดยเฉลี่ย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน (ดูตารางที่ 4.7)

จำนวนห้องนอนภายในที่พักอาศัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มี 2 ห้องนอน โดยกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชนส่วนใหญ่มี 2 ห้องนอนคิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาคือไม่มีการกั้นห้องนอน (ร้อยละ 26.7) และ 1 ห้องนอน (ร้อยละ 24.4) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรส่วนใหญ่มี 2 ห้องนอน (ร้อยละ 53.3) และ 3 ห้องนอน (ร้อยละ 28.9) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในบริเวณชานเมือง ส่วนใหญ่มี 2 ห้องนอน (ร้อยละ 37.8) และ 1 ห้องนอน (ร้อยละ 25.2)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 ประเภทและการครอบครองที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน

ประเภท และการครอบครองที่อยู่อาศัย	ประเภทชุมชน		
	เคหะ ชุมชน	ชุมชน หมู่บ้าน จัดสรร	ชุมชน ชานเมือง
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ประเภทของที่อยู่อาศัย			
บ้านเดี่ยวชั้นเดียว	37 (27.4)	17 (12.6)	65 (48.1)
บ้านเดี่ยว 2 ชั้น	18 (13.3)	36 (26.7)	47 (34.8)
ห้องเช่า/หอพัก/อพาร์ทเมนต์	16 (11.9)	9 (6.7)	19 (14.1)
คอนโดการเคหะ	32 (23.7)	0 (0)	0 (0)
บ้านแฝด	2 (1.5)	5 (3.7)	0 (0)
อื่นๆ (ทาวน์เฮาส์ ตึกแถว ห้องแถว)	30 (22.2)	68 (50.4)	4 (3.0)
พื้นที่สนามหญ้า/สนามรอบบ้าน/ ลานบ้าน			
ไม่มี	129 (95.6)	118 (87.4)	121 (89.6)
มี	6 (4.4)	17 (12.6)	14 (10.4)
จำนวนห้องนอน			
0 ห้องนอน	36 (26.7)	6 (4.4)	8 (5.9)
1 ห้องนอน	33 (24.4)	12 (8.9)	34 (25.2)
2 ห้องนอน	45 (33.3)	72 (53.3)	51 (37.8)
3 ห้องนอน	14 (10.4)	39 (28.9)	29 (21.5)
ตั้งแต่ 4 ห้องนอนขึ้นไป	7 (5.2)	6 (4.4)	4 (9.6)
ลักษณะการครอบครอง			
เป็นเจ้าของ	77 (57.0)	73 (54.1)	91 (67.4)
เช่าจากเอกชน	40 (29.6)	52 (38.5)	34 (25.2)
เช่าจากภาครัฐ	0 (0)	2 (1.5)	4 (3.0)
อื่นๆ (พ่อแม่ พี่น้อง บุตร ผู้อาศัย)	18 (13.3)	8 (5.9)	6 (4.4)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เคหะชุมชน (เคหะชุมชนธนบุรี)

เคหะชุมชน (เคหะชุมชนฉลองกรุง)

ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร (ชุมชนหมู่บ้านสมนึก)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนชานเมือง (ชุมชนลำพุทรา)

ภาพที่ 4.7 ลักษณะทางกายภาพของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง

ระยะเวลาการอยู่อาศัย แผนการย้าย และการเดินทางไปทำงาน

ผลการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถาม (ดูตารางที่ 4.5-4.6) สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ระยะเวลาการอยู่อาศัย แผนการย้าย และการเดินทางไปทำงาน โดยแบ่งตามประเภทของชุมชน ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 ระยะเวลาการอยู่อาศัยและแผนการย้ายที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน

ระยะเวลาการอยู่อาศัย และแผนการย้ายที่อยู่	ประเภทชุมชน		
	เคหะชุมชน	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนชานเมือง
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน			
น้อยกว่า 3 ปี	28 (20.7)	31 (23.0)	17 (12.6)
4 ปีขึ้นไป	107 (79.3)	104 (77.0)	118 (87.4)
แผนการย้ายที่อยู่อาศัยภายใน 1-3 ปี			
- ไม่มี	124 (91.9)	117 (86.7)	117 (86.7)
- มี	11 (8.1)	18 (13.3)	18 (13.3)
จากสภาพแวดล้อมชุมชน	3 (27.3)	2 (11.1)	8 (44.4)
สิ่งอำนวยความสะดวกของ	2 (18.2)	6 (33.3)	4 (22.2)
อื่นๆ	6 (54.5)	10 (55.6)	6 (33.3)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนและแผนการย้ายที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่ 4 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 87.4 ในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนชานเมือง ร้อยละ 79.3 ในเคหะชุมชน และร้อยละ 77.0 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรตามลำดับ ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีแผนการย้ายที่อยู่อาศัยภายใน 1-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 91.9 ในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชนและร้อยละ 86.7 ในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนชานเมืองและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

ตารางที่ 4.6 การเดินทางไปทำงาน จำนวนพาหนะและที่ตั้งสถานที่ทำงาน จำแนกตามประเภทชุมชน

การเดินทางไปทำงาน ยานพาหนะ และที่ตั้งสถานที่ทำงาน	ประเภทชุมชน		
	เคหะชุมชน	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนชานเมือง
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
การเดินทางไปทำงาน			
รถยนต์ส่วนตัว	25 (24.3)	39 (45.9)	27 (27.8)
รถมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว	26 (25.2)	16 (18.8)	27 (27.8)
รถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง	10 (9.7)	1 (1.2)	4 (4.1)
รถประจำทาง	12 (11.7)	8 (9.4)	16 (16.5)
รถตู้	3 (2.9)	0 (0)	1 (1.0)
เดิน	10 (9.7)	12 (14.1)	12 (12.4)
ทำงานที่บ้าน	13 (12.6)	7 (8.2)	5 (5.2)
อื่นๆ (รถจักรยาน เหมารถ)	4 (3.9)	2 (2.4)	5 (5.2)
พาหนะในครัวเรือน			
รถยนต์ส่วนตัว - มี	54 (40.0)	81 (60.0)	49 (36.3)
- ไม่มี	81 (60.0)	54 (40.0)	86 (63.7)
รถมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว - มี	69 (51.1)	76 (56.3)	94 (69.6)
- ไม่มี	66 (48.9)	59 (43.7)	41 (30.4)
ที่ตั้งสถานที่ทำงาน			
ภายในเขตเดียวกับที่พักอาศัย	77 (74.8)	46 (54.8)	72 (73.5)
พื้นที่เขตชานเมืองตะวันออก	6 (5.8)	25 (29.8)	15 (15.3)
พื้นที่เขตชานเมืองตะวันตก	3 (2.9)	6 (7.1)	4 (4.1)
พื้นที่เขตอื่นๆ	17 (16.5)	4 (4.8)	4 (4.1)
จังหวัดอื่นๆ	0 (0)	3 (3.6)	3 (3.0)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

พาหนะในการเดินทางไปทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรถยนต์ส่วนตัว รองลงมาเป็นรถมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว พาหนะอื่นๆ ที่ใช้เช่น รถประจำทาง การเดิน และการทำงานที่บ้าน โดยกลุ่มตัวอย่างในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว รองลงมาเป็นรถมอเตอร์ไซค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนตัว ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนชานเมืองเดินทางไปทำงานโดยรถยนต์ส่วนตัวและรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัวในสัดส่วนที่เท่ากันคือร้อยละ 27.8 เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างในเคหะชุมชน (ร้อยละ 24-25)

พาหนะในครัวเรือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 63.7 ในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 60.0 ในเคหะชุมชน ยกเว้นชุมชนบ้านจัดสรรส่วนใหญ่มีรถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 60.0) ในจำนวนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 0.71, 0.51 และ 0.49 คัน ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เคหะชุมชน และชุมชนชานเมืองตามลำดับ (ตารางที่ 4.7) นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว ในจำนวนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.0, 0.77 และ 0.70 คัน ในชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ตามลำดับ

ที่ตั้งสถานที่ทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีที่ตั้งสถานที่ทำงานอยู่ภายในเขตเดียวกับที่พักอาศัย เท่ากับร้อยละ 77, 72 และ 46 ในเคหะชุมชน ชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ตามลำดับ รองลงมาอยู่ในพื้นที่เขตชานเมืองตะวันออก เท่ากับร้อยละ 25 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและร้อยละ 15 ในเคหะชุมชน และทำงานในเขตอื่นๆ ร้อยละ 17 ในชุมชนชานเมือง

ตารางที่ 4.7 ขนาดของพื้นที่สนามและจำนวนพาหนะของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน

	ประเภทชุมชน					
	เคหะชุมชน		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนชานเมือง	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
ขนาดของพื้นที่สนามรอบบ้าน/ลานบ้าน (ตร.ม.)	6.71	2.63	9.88	10.2	11.15	11.3
จำนวนรถยนต์ส่วนตัวในครัวเรือน (คัน)	0.51	0.86	0.71	0.68	0.49	0.80
จำนวนรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัวในครัวเรือน (คัน)	0.77	1.15	0.70	0.78	1.0	0.91

4.3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชากรในชุมชนบริเวณชานเมือง

ผู้ตอบแบบสอบถามในทุกประเภทของชุมชนเป็นเพศชายและเพศหญิง ในสัดส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 50 (ดังตารางที่ 4.8) และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18– 29 ปี 30 – 39 ปี และ 40 – 49 ปี ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยมีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกันในแต่ละประเภทของชุมชนคือประมาณ 40 ปี (ดูตารางที่ 4.9) และผู้ตอบแบบสอบถามในทุกประเภทของชุมชนส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว (มากกว่าร้อยละ 60) รองลงมาสถานภาพโสด และหม้าย ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 92.6 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน ร้อยละ 88.1 สำหรับในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และร้อยละ 83.0 สำหรับในชุมชนชานเมือง) รองลงมาได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ ตามลำดับ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ ของกลุ่มตัวอย่าง สามารถแสดงผลการวิเคราะห์โดยแบ่งตามประเภทของชุมชน ได้ดังนี้

จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน 3-5 คน (ร้อยละ 68.1 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ร้อยละ 61.5 สำหรับในเคหะชุมชน และร้อยละ 54.1 สำหรับในชุมชนชานเมือง) รองลงมาเป็น 6-10 คน และ 1-2 คน ตามลำดับ จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 คนในชุมชนชานเมือง รองลงมาเท่ากับ 4.20 และ 4.16 คน ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและเคหะชุมชนตามลำดับ (ดูตารางที่ 4.9)

จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีบุตร 1-2 คน (ร้อยละ 57.0 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ร้อยละ 49.6 สำหรับในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 45.2 สำหรับในเคหะชุมชน) รองลงมาคือ ไม่มีบุตร และ มีบุตร 3-5 คน ตามลำดับ จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกันในครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.76 คนในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร รองลงมาเท่ากับ 1.41 และ 1.07 คน ในชุมชนชานเมือง และเคหะชุมชนตามลำดับ (ดูตารางที่ 4.9)

การมีงานทำ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีงานทำ (ร้อยละ 76.3 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน ร้อยละ 71.9 สำหรับในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 63.0 สำหรับในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร) รองลงมาคือ เป็นภรรยาทำหน้าที่ดูแลบ้านสำหรับในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร (ร้อยละ 17.8) และว่างงานสำหรับในชุมชนชานเมือง (ร้อยละ 14.8)

อาชีพหลัก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน (ร้อยละ 38.1 ในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 34.8 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร) ยกเว้นเคหะชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขาย (ร้อยละ 29.2) รองลงไปคือ ค้าขาย ยกเว้น เคหะชุมชนซึ่งประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน เป็นลำดับรองลงมา (ร้อยละ 23.9)

การศึกษาสูงสุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษา ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 39.3 ในเคหะชุมชน ร้อยละ 36.3 ในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 29.6 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร) รองลงมาคือมัธยมปลาย (ร้อยละ 27.4 ในเคหะชุมชน และร้อยละ 25.9 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร) ยกเว้นชุมชนชานเมืองมีการศึกษาระดับมัธยมต้น เป็นลำดับรองลงมา (ร้อยละ 25.9)

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน 5,000 – 9,999 บาท (ร้อยละ 28.9 ในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 28.1 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร) ยกเว้น เคหะชุมชนมีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน/เดือน 10,000 – 19,999 บาท (ร้อยละ 31.1) รองลงมามีรายได้ 10,000 – 19,999 บาท (ร้อยละ 27.4 ในชุมชนชานเมือง และร้อยละ 25.9 ใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร) ยกเว้นเคหะชุมชน มีรายได้ 5,000 – 9,999 บาท และ 20,000 –29,999 บาท เป็นลำดับรองลงมา (ร้อยละ 22.2)

ตารางที่ 4.8 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน

ลักษณะ ทางเศรษฐกิจ – สังคม	ประเภทชุมชน		
	เคหะ ชุมชน	ชุมชนหมู่บ้าน จัดสรร	ชุมชน ชานเมือง
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
เพศ			
ชาย	65 (48.1)	69 (51.1)	66 (48.9)
หญิง	70 (51.9)	66 (48.9)	69 (51.1)
อายุ			
18 – 29 ปี	37 (27.4)	29 (21.5)	35 (25.9)
30 – 39 ปี	35 (25.9)	46 (34.1)	33 (24.5)
40 – 49 ปี	32 (23.7)	30 (22.2)	36 (26.6)
50 – 59 ปี	19 (14.1)	17 (12.6)	17 (12.6)
60 ปีขึ้นไป	12 (8.9)	13 (9.6)	14 (10.4)
ศาสนา			
พุทธ	125 (92.6)	119 (88.1)	112 (83.0)
อิสลาม	8 (5.9)	13 (9.6)	23 (17.0)
คริสต์	2 (1.5)	3 (2.2)	0 (0)
สถานภาพสมรส			
โสด	44 (32.6)	31 (23.0)	33 (24.4)
สมรส	82 (60.7)	93 (68.9)	93 (68.9)
หย่าร้าง/ แยกกันอยู่	5 (3.7)	3 (2.2)	4 (3.0)
หม้าย	4 (3.0)	8 (5.9)	5 (3.7)
จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน			
1 – 2 คน	25 (18.5)	19 (14.1)	17 (12.6)
3 – 5 คน	83 (61.5)	92 (68.1)	73 (54.1)
6 – 10 คน	23 (17.0)	24 (17.8)	39 (28.9)
มากกว่า 10 คนขึ้นไป	4 (3.0)	0 (0)	6 (4.4)
จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน			
0 คน	58 (43.0)	29 (21.5)	44 (32.6)
1-2 คน	61 (45.2)	77 (57.0)	67 (49.6)
3-5 คน	16 (11.8)	24 (17.8)	21 (15.6)
ตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป	(0)	5 (3.7)	3 (2.2)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ลักษณะ ทางเศรษฐกิจ - สังคม	ประเภทชุมชน		
	เคหะ ชุมชน	ชุมชน หมู่บ้าน จัดสรร	ชุมชน ชานเมือง
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
การมีงานทำ			
มีงานทำ	103 (76.3)	85 (63.0)	97 (71.9)
ว่างงาน	5 (3.7)	15 (11.1)	20 (14.8)
เกษียณ	10 (7.4)	4 (3.0)	2 (1.5)
ทำหน้าที่ดูแลบ้าน(เป็นภรรยา	7 (5.2)	24 (17.8)	16 (11.9)
อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)	10 (7.4)	7 (5.2)	0 (0)
อาชีพหลัก			
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	27 (23.9)	32 (34.8)	37 (38.1)
ค้าขาย	33 (29.2)	22 (23.9)	25 (25.8)
ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน	12 (10.6)	12 (13.0)	13 (13.4)
รับจ้างทั่วไป	21 (18.6)	8 (8.7)	14 (14.4)
ขับรถ/รถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง	6 (5.3)	4 (4.3)	1 (1.0)
นักเรียน นักศึกษา	10 (8.8)	7 (7.6)	0 (0)
อื่นๆ	4 (3.5)	7 (7.6)	7 (7.2)
การศึกษาสูงสุด			
ไม่ได้เรียน	2 (1.5)	3 (2.2)	8 (5.9)
ประถมศึกษา	53 (39.3)	40 (29.6)	49 (36.3)
มัธยมต้น	26 (19.3)	30 (22.2)	35 (25.9)
มัธยมปลาย	37 (27.4)	35 (25.9)	29 (21.5)
ปริญญาตรี และสูงกว่า	17 (12.6)	27 (20.0)	14 (10.4)
รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน/ เดือน			
น้อยกว่า 5,000 บาท	6 (4.4)	8 (5.9)	10 (7.4)
5,000 – 9,999 บาท	30 (22.2)	38 (28.1)	39 (28.9)
10,000 – 19,999 บาท	42 (31.1)	35 (25.9)	37 (27.4)
20,000 – 29,999 บาท	30 (22.2)	32 (23.7)	32 (23.7)
30,000 – 49,999 บาท	21 (15.6)	14 (10.4)	12 (8.9)
ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป	6 (4.4)	8 (5.9)	5 (3.7)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.9 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประเภทชุมชน

	ประเภทชุมชน					
	เคหะชุมชน		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนชานเมือง	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน (คน)	4.16	2.14	4.20	1.56	4.84	2.48
อายุ (ปี)	39.69	13.9	40.20	13.8	40.34	13.7
จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน (คน)	1.07	1.16	1.76	1.46	1.41	1.48

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง

4.4.1 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของเคหะชุมชน ชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร โดยรวมพบว่า ชุมชนทุกประเภทมีค่าคะแนนของแต่ละตัวบ่งชี้อยู่ในระดับมาก-ปานกลาง ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเคหะชุมชนและชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมีค่าคะแนนอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 4.10)

สำหรับตัวบ่งชี้ทางด้านความเป็นมิตร ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน ความปลอดภัยในชุมชน และการย้ายที่อยู่อาศัย ระดับค่าคะแนน มีความหมายดังนี้

1.00 – 1.80 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับน้อยที่สุด
1.81 – 2.60 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับน้อย
2.61 – 3.40 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับปานกลาง
3.41 – 4.20 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับมาก
4.21 – 5.00 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับมากที่สุด

สำหรับตัวบ่งชี้ทางด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม คุณภาพของสภาพแวดล้อม กิจกรรมเป็นกลุ่ม และ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน ระดับค่าคะแนน มีความหมายดังนี้

1.00 – 1.66 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับน้อย
1.67 – 2.33 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับปานกลาง
2.34 - 3.00 หมายถึง มีความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนระดับมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.10 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง จำแนกตามประเภทชุมชนและเขตชานเมือง

ประเภทชุมชน	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
เคหะชุมชน	4.00	0.80	.121	1.57	0.67	<.001***	3.79	0.61	.924	3.38	0.76	.062	2.62	0.50	.010*	3.89	0.64	.669	2.01	0.64	.025*	2.38	0.32	.251
ชุมชน ม.จัดสรร	4.19	0.67		1.46	0.60		3.79	0.71		3.16	0.77		2.43	0.57		3.82	0.72		1.89	0.63		2.30	0.42	
ชุมชนชานเมือง	4.07	0.72		1.77	0.63		3.82	0.65		3.32	0.77		2.40	0.67		3.82	0.63		1.77	0.61		2.34	0.44	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
ตะวันออก	4.04	0.75	.004**	1.55	0.63	.003**	3.76	0.65	.008	3.22	0.76	<.001***	2.47	0.60	.194	3.81	0.67	.034*	1.91	0.62	.202	2.32	0.39	.005**
ตะวันตก	4.32	0.60		1.81	0.69		3.99	0.65		3.61	0.73		2.60	0.50		3.99	0.60		1.75	0.72		2.46	0.42	

จำแนกตามประเภทชุมชน p = .668 จำแนกตามฝั่งชานเมือง p = < .001*** หมายเหตุ: *p<.05, **p<.01, ***p = <.001

ทั้งนี้ การพิจารณาตามรายตัวบ่งชี้ จำแนกตามประเภทชุมชน ได้ผลดังนี้

1. **ความเป็นมิตร** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านความเป็นมิตรอยู่ในระดับมาก

2. **การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านการประทะสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับน้อย ยกเว้น ชุมชนชานเมืองมีการปะทะทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

3. **ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชนอยู่ในระดับมาก

4. **ความปลอดภัยในชุมชน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านความปลอดภัยในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

5. **คุณภาพของสภาพแวดล้อม** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก

6. **การย้ายที่อยู่อาศัย** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านความพึงพอใจในที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนอยู่ในระดับมาก

7. **กิจกรรมเป็นกลุ่ม** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านกิจกรรมกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง

8. **การเข้าถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านการเข้าถึง/ เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีการเข้าถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบ t-test สำหรับเขตชานเมือง และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) เพื่อทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับประเภทชุมชน ต่อจากนั้นทำการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Tests) เป็นการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparisons) เพื่อทดสอบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างค่าเฉลี่ยแต่ละคู่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยในชุมชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ($p<0.001$) ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ($p<0.05$) และการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.10)

การศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในเคหะชุมชนมีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างจากผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนชานเมือง และผู้อาศัยในชุมชนชานเมืองมีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมต่างจากผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (ดูภาคผนวก ค. - ตารางที่ 1)

การศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในเคหะชุมชนมีคุณภาพของสภาพแวดล้อมแตกต่างจากผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนชานเมือง และผู้อาศัยในชุมชนชานเมืองมีคุณภาพของสภาพแวดล้อมต่างจากผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (ดูภาคผนวก ค. - ตารางที่ 2)

การศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในเคหะชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มแตกต่างจากผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนชานเมือง และผู้อาศัยในชุมชนชานเมืองมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มต่างจากผู้อาศัยในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (ดูภาคผนวก ค. - ตารางที่ 3)

เมื่อพิจารณาตามรายตัวบ่งชี้ จำแนกตามเขตชานเมือง ได้ผลดังนี้

1. **ความเป็นมิตร** พบว่า ชุมชนบริเวณชานเมืองฝั่งตะวันออกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านความเป็นมิตรอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ชุมชนเขตชานเมืองตะวันตกมีความเป็นมิตรอยู่ในระดับมากที่สุด

2. **การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม** พบว่า ชุมชนชานเมืองฝั่งตะวันออกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ทางด้านการประทะสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่ชุมชนเขตชานเมืองตะวันตก มีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

3. **ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและเขตชานเมืองฝั่งตะวันตกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ด้านความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชนอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. **ความปลอดภัยในชุมชน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ด้านความปลอดภัยในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่เขตชานเมืองฝั่งตะวันตก อยู่ในระดับมาก

5. **คุณภาพของสภาพแวดล้อม** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกมีการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

6. **การย้ายที่อยู่อาศัย** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและเขตชานเมืองฝั่งตะวันตกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ทางด้านความพึงพอใจในที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

7. **กิจกรรมเป็นกลุ่ม** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและเขตชานเมืองฝั่งตะวันตกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ด้านกิจกรรมกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

8. **การเข้าถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ด้านการเข้าถึง/ เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่เขตชานเมืองฝั่งตะวันตกการเข้าถึง/ เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกชุมชนอยู่ในระดับมาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบ T-test สำหรับเขตชานเมือง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยในฝั่งชุมชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยในฝั่งชุมชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม และการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม (ตารางที่ 4.10)

4.4.2 ตัวบ่งชี้ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม

จากการทบทวนวรรณกรรม กิจกรรมเป็นกลุ่มชี้วัดจากการเข้าร่วมแต่ละกิจกรรมของชุมชนหรือเมืองอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวม พบว่า ชุมชนแต่ละประเภทมีความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายถึง ความถี่อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนในทุกกลุ่ม จากการเปรียบเทียบระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ พบว่า ค่าคะแนนสูงที่สุดของทุกประเภทชุมชนในด้านกีฬา/ออกกำลังกาย รองลงมาคือ การศึกษานอกเวลางาน และการประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน (ดังตารางที่ 4.11) เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. **กีฬา/ออกกำลังกาย** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านกิจกรรมกีฬา/ออกกำลังกายอยู่ในระดับมาก

2. **การศึกษานอกเวลางาน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านการศึกษานอกเวลางานอยู่ในระดับปานกลาง

3. **การประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านการประชุมสมาชิกชุมชน /หมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง

4. **กลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านกลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น อยู่ในระดับน้อย

5. **กลุ่มทางศาสนา** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านกลุ่มทางศาสนาอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นชุมชนชานเมือง มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อจำแนกตามเขตชานเมือง โดยรวมพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายถึง ความถี่อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนในทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า

1. **กีฬา/ออกกำลังกาย** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งชานเมืองตะวันตก มีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา/ออกกำลังกายอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. **การศึกษานอกเวลางาน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งชานเมืองตะวันตก มีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านการศึกษานอกเวลางานอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

3. **การประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกมีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านการประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนฝั่งชานเมืองตะวันตกมีการประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้านอยู่ในระดับน้อย

4. **กลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งชานเมืองตะวันตก มีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ ด้านกลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่นอยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. **กลุ่มทางศาสนา** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออก มีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะด้านกลุ่มทางศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเขตชานเมืองฝั่งตะวันตกมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.11 ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ จำแนกตามประเภทชุมชนและเขตชานเมือง

การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ	ประเภทชุมชน						เขตชานเมือง			
	เคหะชุมชน		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนชานเมือง		ฝั่งตะวันออก		ฝั่งตะวันตก	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
กีฬา / ออกกำลังกาย	2.58	.66	2.39	.58	2.36	.74	2.45	.66	2.55	.69
ศึกษานอกเวลางาน	1.90	.70	2.21	.70	2.11	.66	2.04	.68	2.17	.75
ประชุมสมาชิกชุมชน /หมู่บ้าน	1.78	.58	1.70	.56	1.69	.56	1.74	.54	1.56	.73
กลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น	1.65	.68	1.60	.65	1.54	.61	1.59	.63	1.57	.76
กลุ่มทางศาสนา	1.66	.71	1.65	.74	1.76	.74	1.77	.73	1.27	.55
อื่นๆ	2.00	.00	1.00	.00	2.00	.82	1.67	.71	0	0.0
รวม	2.00	.64	1.90	.63	1.76	.61	1.91	.62	1.74	.72

หมายเหตุ: อื่นๆ หมายถึง กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์และกองทุน จำนวนผู้เข้าร่วมน้อยมาก (ร้อยละ 6.4)

4.4.3 ตัวบ่งชี้ด้านการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรม การเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนชี้วัดจากการเข้าถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนหรือละแวกชุมชนอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน ในแต่ละประเภท จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวม พบว่า ชุมชนแต่ละประเภทมีความถี่ในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภท Utility services อยู่ในระดับมาก หรือความถี่ในการเข้าใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน (ดังตารางที่ 4.12) จากการเปรียบเทียบแต่ละประเภทของ Utility services พบว่า การเข้าใช้ตลาดนัดมีความถี่สูงที่สุดในทุกประเภทชุมชน รองลงมาคือ โชห่วย/มินิมาร์ท และตลาดสด/ซูเปอร์มาร์เก็ต ด้วยความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน

สำหรับความถี่ในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภท Leisure services อยู่ในระดับปานกลาง หรือความถี่ในการเข้าใช้บริการอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน ยกเว้นเคหะชุมชน การเข้าถึงอยู่ในระดับมาก จากการเปรียบเทียบแต่ละประเภทของ Leisure services พบว่า การเข้าใช้ลานกีฬา/สนามกีฬาสาธารณะมีความถี่สูงที่สุดในทุกประเภทชุมชน รองลงมาคือ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็ก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และวัยรุ่น (ด้วยความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน) และร้านอาหารหรือร้านกาแฟ ตามลำดับ (ด้วยความถี่อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน) เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า

บริการด้านอรรถประโยชน์หรือประโยชน์ใช้สอย (Utility Services)

1. **ร้านขายยา อาหารเสริมหรือวิตามิน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านขายยา อาหารเสริมหรือวิตามิน อยู่ในระดับปานกลาง
2. **โชห่วย มินิมาร์ท** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านโชห่วย มินิมาร์ท อยู่ในระดับมาก
3. **ตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต อยู่ในระดับมาก
4. **ตลาดนัด** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทตลาดนัด อยู่ในระดับมาก
5. **ที่ทำการไปรษณีย์** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่ทำการไปรษณีย์ อยู่ในระดับน้อย
6. **ธนาคาร** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทธนาคาร อยู่ในระดับปานกลาง

บริการด้านนันทจิตหรือในเวลาว่างเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน (Leisure Services)

1. **ร้านอาหาร ร้านกาแฟ** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านอาหาร ร้านกาแฟ อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นเคหะชุมชน มีการเข้าถึงอยู่ในระดับมาก
2. **ผับ** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทผับอยู่ในระดับน้อย ยกเว้น เคหะชุมชน เข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง
3. **ห้องสมุด** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทห้องสมุด อยู่ในระดับปานกลาง
4. **ลานกีฬา สนามกีฬาสาธารณะ** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทลานกีฬา หรือสนามกีฬาสาธารณะ อยู่ในระดับมาก
5. **ศูนย์ชุมชน** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทศูนย์ชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง
6. **สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กหรือวัยรุ่น** พบว่า ชุมชนทุกประเภทมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กและวัยรุ่น อยู่ในระดับมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.12 ความถี่ในการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน จำแนกตามประเภทชุมชนและเขตชานเมือง

การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน	ประเภทชุมชน						เขตชานเมือง			
	เคหะชุมชน		ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร		ชุมชนชานเมือง		ฝั่งตะวันออก		ฝั่งตะวันตก	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
Utility Service										
ร้านขายยา อาหารเสริม/ วิตามิน	1.86	.70	1.72	.67	1.75	.67	1.77	.68	1.88	.71
โชห่วย มินิมาร์ท	2.76	.45	2.80	.47	2.73	.56	2.75	.50	2.80	.45
ตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต	2.79	.41	2.49	.60	2.55	.61	2.57	.58	2.83	.42
ตลาดนัด	2.73	.48	2.80	.40	2.85	.35	2.79	.43	2.81	.39
ที่ทำการไปรษณีย์	1.52	.62	1.35	.53	1.54	.69	1.41	.60	1.79	.63
ธนาคาร	2.12	.69	2.01	.52	1.98	.66	2.01	.62	2.25	.67
รวม	2.38	.34	2.35	.41	2.40	.44	2.36	.39	2.47	.42
Leisure Services										
ร้านอาหาร ร้านกาแฟ	2.52	.68	2.29	.72	2.22	.75	2.39	.70	2.13	.86
ผับ	1.89	.81	1.27	.47	1.60	.84	1.66	.78	1.50	.71
ห้องสมุด	2.15	.87	2.10	.57	2.22	.67	2.04	.72	2.38	.77
ลานกีฬา สนามกีฬาสาธารณะ	2.60	.64	2.52	.72	2.35	.74	2.46	.72	2.72	.53
ศูนย์ชุมชน	2.11	.73	2.08	.81	1.97	.73	2.02	.73	2.27	.83
สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กและวัยรุ่น	2.35	.74	2.50	.69	2.56	.73	2.27	.75	2.84	.37
รวม	2.43	.59	2.15	.69	2.18	.68	2.25	.66	2.42	.66

เมื่อจำแนกตามเขตชานเมือง โดยรวมพบว่า ความถี่ในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภท Utility services อยู่ในระดับมาก หรือความถี่ในการเข้าใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน (ดังตารางที่ 4.12) สำหรับประเภท Leisure services อยู่ในระดับมากในเขตชานเมืองฝั่งตะวันตก และในเขตชานเมืองฝั่งตะวันออก อยู่ในระดับปานกลางหรือความถี่ในการเข้าใช้บริการอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า

บริการด้านอรรถประโยชน์หรือประโยชน์ใช้สอย (Utility Services)

1. **ร้านขายยา อาหารเสริมหรือวิตามิน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านขายยา อาหารเสริมหรือวิตามิน อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. **โชห่วย มินิมาร์ท** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านโชห่วย มินิมาร์ท อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน
3. **ตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน
4. **ตลาดนัด** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทตลาดนัด อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน
5. **ที่ทำการไปรษณีย์** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่ทำการไปรษณีย์อยู่ในระดับน้อย สำหรับเขตชานเมืองฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง
6. **ธนาคาร** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทธนาคาร อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

บริการด้านนันทจิตหรือในเวลาว่างเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน (Leisure Services)

1. **ร้านอาหาร ร้านกาแฟ** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกมีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านอาหาร ร้านกาแฟ อยู่ในระดับมาก สำหรับเขตชานเมืองฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง
2. **ผับ** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทผับ อยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกัน
3. **ห้องสมุด** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทห้องสมุด อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับเขตชานเมืองฝั่งตะวันตกมีการเข้าถึงอยู่ในระดับมาก
4. **ลานกีฬา สนามกีฬาสาธารณะ** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทลานกีฬาหรือสนามกีฬาสาธารณะ อยู่ในระดับมาก
5. **ศูนย์ชุมชน** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทศูนย์ชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน
6. **สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กหรือวัยรุ่น** พบว่า เขตชานเมืองฝั่งตะวันออก มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กและวัยรุ่น อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับเขตชานเมืองฝั่งตะวันตกเข้าถึงอยู่ในระดับมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมืองตามลักษณะทางกายภาพ และเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร

4.5.1 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนตามลักษณะทางกายภาพ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมตามลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะทางกายภาพที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3 ประกอบด้วย 1) ตัวแปรทางด้านประเภทที่อยู่อาศัยของครัวเรือน การมีพื้นที่สนามหรือลานบ้าน จำนวนห้องนอน 2) ตัวแปรทางด้านพาหนะที่ใช้เดินทางไปทำงาน จำนวนพาหนะในครัวเรือน ที่ตั้งสถานที่ทำงาน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบ t-test สำหรับตัวอย่าง 2 กลุ่ม และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) เพื่อทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับตัวอย่าง 3 กลุ่มขึ้นไป (ภาคผนวก ข.) ต่อจากนั้นทำการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparisons) เพื่อทดสอบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างค่าเฉลี่ยแต่ละคู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประเภทของที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประเภทที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประเภทที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.13) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 4) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่บ้านเดี่ยวชั้นเดียว และบ้านเดี่ยว 2 ชั้น มีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมต่างกับผู้อาศัยอยู่ในคอนโดการเคหะ และที่พักอาศัยอื่นๆ (ทาวน์เฮาส์ ห้องแถว ตึกแถว) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การมีพื้นที่สนามรอบบ้านหรือลานบ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหรือไม่มีพื้นที่สนามรอบบ้านหรือลานบ้าน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหรือไม่มีพื้นที่สนามรอบบ้านหรือลานบ้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง ตามลักษณะทางกายภาพของชานเมือง (1)

ลักษณะกายภาพของชานเมือง	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
ประเภทที่อยู่อาศัย																								
บ้านเดี่ยวชั้นเดียว	4.06	0.80	.141	1.73	0.65	.002*	3.85	0.65	.454	3.39	0.80	.199	2.52	0.61	.327	3.84	0.67	.542	1.80	0.61	.607	2.35	0.39	.773
บ้านเดี่ยว 2 ชั้น	4.23	0.60		1.69	0.66		3.83	0.66		3.18	0.78		2.49	0.57		3.90	0.66		1.96	0.60		2.37	0.43	
ห้องเช่า/หอพัก	3.91	0.79		1.61	0.72		3.83	0.77		3.35	0.71		2.62	0.51		3.90	0.73		1.90	0.70		2.39	0.36	
คอนโดการเคหะ	3.94	0.84		1.40	0.56		3.75	0.52		3.45	0.70		2.55	0.65		3.91	0.53		2.00	0.66		2.29	0.34	
บ้านแฝด	4.00	0.65		1.33	0.43		4.05	0.78		3.23	0.93		2.75	0.43		4.00	0.76		1.92	0.49		2.25	0.52	
อื่นๆ(ทาวน์เฮาส์ ฯลฯ)	4.11	0.70		1.43	0.59		3.70	0.63		3.20	0.75		2.38	0.60		3.74	0.67		1.87	0.70		2.32	0.41	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
พื้นที่สนามรอบบ้าน																								
ไม่มี	4.08	0.74	.680	1.60	0.64	.959	3.80	0.64	.871	3.30	0.76	.279	2.49	0.60	.895	3.83	0.66	.324	1.88	0.63	.481	2.34	0.4	.241
มี	4.14	0.64		1.60	0.72		3.82	0.82		3.16	0.88		2.50	0.50		3.95	0.68		1.97	0.63		2.42	0.3	
จำนวนห้องนอน																								
0 ห้องนอน	3.99	0.94	.782	1.63	0.70	.815	3.71	0.64	.734	3.54	0.71	.010*	2.62	0.52	.424	3.89	0.70	.612	2.05	0.73	.591	2.30	0.4	.489
1 ห้องนอน	4.04	0.68		1.59	0.65		3.86	0.66		3.25	0.62		2.56	0.58		3.79	0.69		1.82	0.66		2.35	0.4	
2 ห้องนอน	4.12	0.72		1.57	0.63		3.81	0.62		3.17	0.79		2.46	0.60		3.82	0.66		1.87	0.58		2.32	0.3	
3 ห้องนอน	4.13	0.68		1.62	0.65		3.78	0.71		3.33	0.85		2.41	0.60		3.85	0.64		1.88	0.65		2.40	0.4	
4 ห้องนอนขึ้นไป	4.08	0.67		1.72	0.60		3.74	0.77		3.56	0.74		2.51	0.60		4.02	0.66		1.92	0.69		2.38	0.4	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.4	

ด้านประเภทที่อยู่อาศัย p=.354 ด้านพื้นที่สนามหญ้า/สนามรอบบ้าน/ ลานบ้าน p=.826 ด้านจำนวนห้องนอน p=.412 **หมายเหตุ:** * $p<.05$

จำนวนห้องนอนในบ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนห้องนอนในบ้านแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนห้องนอนในบ้านแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านความปลอดภัยในชุมชน ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.13) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 5) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีห้องนอนในบ้าน มีความคิดเห็นด้านความปลอดภัยต่างจากมีจำนวนห้องนอนภายในบ้าน 1 และ 2 ห้องนอน และผู้ที่มีห้องนอนภายในบ้าน 2 ห้องนอนมีความคิดเห็นต่างกับผู้มีห้องนอนตั้งแต่ 4 ห้องนอนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง ตามลักษณะทางกายภาพของชานเมือง (2)

ลักษณะกายภาพของชานเมือง	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
พาหนะไปทำงาน																								
รถยนต์ส่วนตัว	4.19	0.58	.277	1.60	0.62	.831	3.73	0.70	.358	3.16	0.81	.224	2.51	0.50	.221	3.86	0.67	.807	1.89	0.64	.764	2.40	0.3	.305
รถมอเตอร์ไซค์	4.04	0.72		1.59	0.62		3.90	0.54		3.30	0.73		2.51	0.68		3.84	0.78		1.97	0.54		2.34	0.3	
รถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง	4.13	0.90		1.69	0.64		4.09	0.41		3.37	0.76		2.76	0.48		4.10	0.63		1.80	0.75		2.35	0.3	
รถประจำทาง	3.88	0.85		1.57	0.66		3.77	0.72		3.46	0.74		2.39	0.66		3.82	0.60		1.87	0.55		2.31	0.4	
รถตู้	4.12	0.85		2.00	0.82		3.75	1.26		3.30	1.18		2.88	0.25		3.50	1.00		1.75	1.06		2.45	0.3	
เดิน	3.94	0.89		1.57	0.77		3.81	0.64		3.41	0.77		2.31	0.63		3.76	0.62		1.76	0.63		2.53	0.3	
ทำงานที่บ้าน	4.28	0.83		1.63	0.59		3.73	0.69		3.54	0.75		2.68	0.46		3.82	0.73		1.67	0.54		2.41	0.3	
อื่นๆ(จักรยาน ฯลฯ)	4.23	0.34		1.85	0.67		4.06	0.57		3.62	0.65		2.67	0.47		3.77	0.61		2.02	0.56		2.33	0.3	
รวม	4.09	0.73		1.61	0.64		3.82	0.65		3.32	0.77		2.51	0.58		3.84	0.69		1.88	0.60		2.39	0.3	
พาหนะในครัวเรือน																								
ไม่มีพาหนะส่วนตัว	4.04	0.77	.822	1.53	0.64	.171	3.72	0.73	.311	3.35	0.82	.103	2.47	0.66	.536	3.83	0.66	.976	1.80	0.67	.643	2.34	0.4	.781
มีรถยนต์ส่วนตัว	4.12	0.79		1.52	0.69		3.79	0.71		3.25	0.74		2.59	0.46		3.82	0.69		1.89	0.64		2.32	0.4	
มีมอเตอร์ไซค์ส่วนตัว	4.07	0.72		1.69	0.68		3.88	0.61		3.38	0.74		2.48	0.64		3.86	0.72		1.94	0.61		2.37	0.3	
มีทั้งรถยนต์และมอเตอร์ไซค์	4.12	0.67		1.59	0.57		3.77	0.59		3.15	0.77		2.44	0.55		3.85	0.59		1.88	0.64		2.33	0.3	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.4	

ด้านพาหนะเดินทางไปทำงาน p= .490 ด้านพาหนะในครัวเรือน p= .415

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ลักษณะกายภาพของชานเมือง	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
ที่ตั้งสถานที่ทำงาน																								
เขตเดียวกับที่พัก	4.09	0.80	.79	1.6	0.66	.006*	3.87	0.63	.349	3.37	0.77	.000**	2.52	0.58	.900	3.84	0.71	.87	1.89	0.61	.593	2.41	0.37	.146
ชานเมืองตะวันออก	4.15	0.51		1.4	0.57		3.70	0.64		3.02	0.62		2.44	0.59		3.83	0.63		1.89	0.61		2.26	0.40	
ชานเมืองตะวันตก	3.92	0.64		1.3	0.49		3.74	0.70		2.83	0.80		2.45	0.60		3.96	0.59		1.96	0.59		2.34	0.36	
เขตอื่นๆ	4.00	0.65		1.5	0.65		3.65	0.80		3.57	0.80		2.56	0.66		3.72	0.80		1.67	0.47		2.41	0.36	
จังหวัดอื่นๆ	4.25	0.27		2.2	0.46		3.78	0.54		4.00	0.36		2.67	0.58		3.92	0.20		1.82	0.69		2.44	0.24	
รวม	4.09	0.73		1.6	0.65		3.81	0.65		3.32	0.77		2.51	0.58		3.84	0.69		1.62	0.75		2.39	0.37	

ด้านสถานที่ทำงาน p= .016*

หมายเหตุ: * p<.05, ** p<.01

พาหนะในการเดินทางไปทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพาหนะในการเดินทางไปทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพาหนะในการเดินทางไปทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ (ตารางที่ 4.14)

พาหนะในครัวเรือน (รถยนต์และรถมอเตอร์ไซค์) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพาหนะในครัวเรือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพาหนะในครัวเรือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ (ตารางที่ 4.14)

ที่ตั้งสถานที่ทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีที่ตั้งสถานที่ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p<0.05$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีที่ตั้งสถานที่ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ($p<0.05$) และความปลอดภัยในชุมชน ($p<0.01$) (ตารางที่ 4.14) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 6) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีที่ตั้งสถานที่ทำงานอยู่ในจังหวัดอื่นๆ มีการปะทะทางสังคมต่างกับผู้มีที่ทำงานอยู่ในเขตเดียวกับที่พัก และชานเมืองฝั่งตะวันออกและตะวันตก และเขตอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4.5.2 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนตามลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของประชากร

ในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมตามลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย สถานภาพในครัวเรือน จำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้าน จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน อายุ ศาสนา สถานภาพการสมรส การมีงานทำ เพศ อาชีพ การศึกษา และรายได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบ t-test สำหรับตัวอย่าง 2 กลุ่ม และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) เพื่อทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสำหรับตัวอย่าง 3 กลุ่มขึ้นไป ต่อจากนั้นทำการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Tests) เป็นการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparisons) เพื่อทดสอบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างค่าเฉลี่ยแต่ละคู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.15 เปรียบเทียบตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมือง ตามลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
สถานภาพในครัวเรือน																								
หัวหน้าครัวเรือน	4.10	0.69	.863	1.62	0.65	.270	3.79	0.69	.319	3.33	0.81	.385	2.50	0.56	.013*	3.83	0.70	.216	1.92	0.67	.716	2.35	0.42	.860
คู่สมรส	4.11	0.75		1.58	0.68		3.89	0.62		3.25	0.78		2.61	0.54		3.94	0.63		1.85	0.61		2.33	0.35	
บุตร	4.06	0.78		1.67	0.63		3.71	0.63		3.20	0.70		2.40	0.61		3.72	0.70		1.93	0.64		2.34	0.41	
พ่อแม่	4.14	0.46		1.38	0.45		3.79	0.79		3.31	0.75		2.13	0.83		3.96	0.54		1.68	0.47		2.28	0.54	
อื่นๆ (พี่ น้อง ผู้อาศัย)	3.92	0.91		1.37	0.48		3.65	0.59		3.57	0.63		2.23	0.74		3.83	0.42		1.88	0.62		2.43	0.33	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
จำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้าน																								
1 – 2 คน	4.09	0.81	.794	1.57	0.66	.239	3.78	0.69	.949	3.30	0.87	.323	2.63	0.53	.317	3.88	0.59	.970	1.91	0.67	.893	2.37	0.42	.723
3 – 5 คน	4.08	0.73		1.56	0.63		3.81	0.66		3.25	0.74		2.46	0.58		3.83	0.72		1.89	0.64		2.33	0.36	
6 – 10 คน	4.13	0.67		1.72	0.67		3.77	0.62		3.34	0.77		2.47	0.63		3.85	0.53		1.86	0.59		2.37	0.47	
>10 คนขึ้นไป	3.90	0.77		1.60	0.60		3.77	0.77		3.66	0.94		2.37	0.75		3.80	0.67		2.04	0.77		2.26	0.52	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
จน. บุตรอาศัยด้วยกัน																								
0 คน	4.00	0.83	.305	1.59	0.62	.320	3.75	0.62	.302	3.31	0.75	.127	2.48	0.59	.040*	3.83	0.63	.494	1.95	0.65	.454	2.37	0.40	.163
1-2 คน	4.14	0.67		1.64	0.67		3.86	0.66		3.33	0.79		2.51	0.59		3.86	0.65		1.90	0.62		2.32	0.40	
3-5 คน	4.12	0.71		1.51	0.60		3.74	0.70		3.12	0.74		2.51	0.56		3.85	0.78		1.78	0.59		2.40	0.35	
≥6 คนขึ้นไป	3.94	0.73		1.33	0.53		3.62	0.63		2.90	0.55		1.81	0.68		3.50	0.76		1.75	0.92		2.10	0.57	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	

ด้านสถานภาพในครัวเรือน p = .379 ด้านจำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้าน p=.577 ด้านจำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน p =. 017* **หมายเหตุ:** * p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
อายุ																								
18 – 29 ปี	3.99	0.74	.24	1.5	0.66	.787	3.70	0.67	.393	3.22	0.77	.809	2.43	0.62	.735	3.78	0.68	.290	1.94	0.68	.710	2.31	0.41	.596
30 – 39 ปี	4.05	0.79		1.6	0.64		3.86	0.60		3.32	0.79		2.55	0.58		3.89	0.67		1.94	0.59		2.34	0.36	
40 – 49 ปี	4.20	0.65		1.6	0.62		3.81	0.64		3.26	0.75		2.47	0.58		3.81	0.70		1.85	0.62		2.40	0.38	
50 – 59 ปี	4.08	0.81		1.5	0.68		3.77	0.76		3.33	0.63		2.52	0.52		3.79	0.62		1.80	0.68		2.32	0.42	
60 ปีขึ้นไป	4.18	0.60		1.6	0.66		3.89	0.67		3.36	0.93		2.49	0.65		4.03	0.56		1.82	0.64		2.34	0.50	
รวม	4.09	0.73		1.6	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
ศาสนา																								
พุทธ	4.08	0.76	.84	1.5	0.65	.418	3.80	0.66	.259	3.33	0.77	.004*	2.55	0.55	.000**	3.87	0.65	.000**	1.90	0.63	.121	2.34	0.40	.704
อิสลาม	4.15	0.57		1.7	0.61		3.84	0.61		3.00	0.70		2.09	0.72		3.78	0.61		1.74	0.67		2.38	0.41	
คริสต์	4.10	0.22		1.4	0.37		3.33	0.24		2.64	0.79		2.78	0.17		2.60	1.08		2.30	0.45		2.25	0.23	
รวม	4.09	0.73		1.6	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
สถานภาพสมรส																								
โสด	4.00	0.83	.08	1.6	0.62	.307	3.74	0.64	.553	3.28	0.72	.427	2.43	0.62	.054	3.81	0.67	.842	2.02	0.66	.113	2.35	0.42	.340
สมรส	4.15	0.66		1.5	0.66		3.83	0.66		3.31	0.79		2.53	0.56		3.85	0.65		1.85	0.61		2.35	0.38	
หย่าร้าง/ แยกกันอยู่	4.00	0.80		1.8	0.69		3.78	0.77		3.22	0.88		2.54	0.45		3.83	0.94		1.79	0.46		2.21	0.56	
หม้าย	3.76	0.95		1.4	0.47		3.67	0.62		3.00	0.62		2.11	0.84		3.97	0.62		1.64	0.81		2.20	0.45	
รวม	4.09	0.73		1.6	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	

ด้านอายุ p= .237 ด้านศาสนา p =.009** ด้านสถานภาพสมรส p= .193 หมายเหตุ: * p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
เพศ																								
ชาย	4.33	0.54	.054	1.58	0.81	.728	2.89	0.92	.267	3.00	0.80	.510	2.09	0.64	.548	2.29	0.75	.03*	2.04	0.74	.634	2.23	0.39	.366
หญิง	3.80	0.88		1.50	0.62		3.20	0.79		2.83	0.76		2.21	0.59		2.84	0.47		1.92	0.65		2.35	0.38	
การมีงานทำ																								
มีงานทำ	4.09	0.73	.036*	1.61	0.64	.144	3.82	0.65	.319	3.32	0.77	.018*	2.51	0.58	.133	3.84	0.69	.476	1.88	0.60	.203	2.39	0.37	.012*
ว่างงาน	4.06	0.79		1.54	0.63		3.63	0.64		2.94	0.66		2.25	0.72		3.75	0.54		1.79	0.77		2.21	0.50	
เกษียณ	4.28	0.52		1.90	0.70		4.02	0.72		3.47	1.06		2.64	0.42		4.03	0.50		1.86	0.78		2.31	0.49	
ดูแลบ้าน เป็นแม่บ้าน	4.20	0.67		1.56	0.68		3.77	0.69		3.20	0.71		2.51	0.53		3.93	0.63		1.84	0.61		2.21	0.42	
อื่นๆ	3.59	0.75		1.33	0.49		3.78	0.61		3.53	0.60		2.61	0.44		3.71	0.75		2.27	0.63		2.35	0.33	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
อาชีพหลัก																								
พนักงานบริษัท/ห้าง	4.02	0.75	.013*	1.51	0.63	.342	3.83	0.66	.994	3.26	0.74	.179	2.58	0.54	.278	3.83	0.69	.733	1.81	0.54	.077	2.32	0.37	.143
ค้าขาย	4.21	0.66		1.65	0.69		3.82	0.69		3.23	0.77		2.53	0.54		3.85	0.69		1.84	0.61		2.46	0.34	
ลูกจ้างรายวัน/ชิ้นงาน	3.95	0.81		1.71	0.55		3.77	0.69		3.48	0.65		2.46	0.58		3.73	0.82		1.82	0.62		2.35	0.39	
รับจ้างทั่วไป	4.00	0.78		1.63	0.66		3.78	0.43		3.53	0.87		2.48	0.70		3.98	0.64		2.04	0.63		2.42	0.37	
ขับรถ/มอเตอร์ไซค์	4.27	0.61		1.67	0.76		3.94	1.00		3.47	0.91		2.06	0.88		3.73	0.56		2.16	0.77		2.56	0.36	
นักเรียน นักศึกษา	3.59	0.75		1.33	0.49		3.78	0.61		3.53	0.60		2.61	0.44		3.71	0.75		2.27	0.63		2.35	0.33	
อื่นๆ	4.39	0.61		1.67	0.60		3.81	0.60		3.17	0.79		2.46	0.53		3.81	0.57		2.06	0.64		2.33	0.41	
รวม	4.06	0.74		1.60	0.64		3.81	0.65		3.34	0.76		2.51	0.58		3.83	0.69		1.91	0.61		2.38	0.37	

ด้านเพศ p =.009** ด้านการมีงานทำ p =. 042* ด้านอาชีพหลัก p=.606 หมายเหตุ: * p<.05, ** p<.01

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม	ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน																							
	ความเป็นมิตร			การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม			ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน			ความปลอดภัยในชุมชน			คุณภาพของสภาพแวดล้อม			การย้ายที่อยู่อาศัย			กิจกรรมเป็นกลุ่ม			การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน		
	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p	$\bar{X}$	S.D	p
การศึกษาสูงสุด																								
ไม่ได้เรียน	4.23	0.56	.210	1.79	0.70	.001**	3.95	0.52	.080	3.38	0.85	.109	2.20	0.86	.370	3.88	0.51	.065	1.69	0.56	.803	2.25	0.65	.494
ประถมศึกษา	4.14	0.68		1.70	0.67		3.89	0.60		3.35	0.73		2.55	0.59		3.95	0.59		1.86	0.63		2.37	0.39	
มัธยมต้น	4.10	0.84		1.70	0.68		3.81	0.71		3.38	0.80		2.51	0.57		3.88	0.77		1.90	0.62		2.38	0.37	
มัธยมปลาย	3.94	0.77		1.47	0.57		3.66	0.66		3.23	0.73		2.47	0.61		3.71	0.65		1.94	0.68		2.30	0.40	
≥ ปริญญาตรี	4.16	0.62		1.37	0.54		3.77	0.68		3.08	0.83		2.43	0.52		3.75	0.68		1.89	0.60		2.33	0.40	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	
รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน																								
< 5,000 บาท	4.29	0.72	.056	1.86	0.83	.398	3.97	0.55	.165	3.43	0.81	.560	2.46	0.69	.146	4.10	0.55	.032*	1.88	0.63	.957	2.37	0.43	.852
5,000 – 9,999 บาท	4.04	0.81		1.60	0.71		3.88	0.65		3.36	0.80		2.39	0.69		3.88	0.68		1.92	0.67		2.35	0.35	
10,000 – 19,999	4.04	0.74		1.58	0.61		3.75	0.64		3.29	0.74		2.60	0.54		3.82	0.64		1.86	0.60		2.31	0.46	
20,000 – 29,999	4.11	0.61		1.61	0.59		3.68	0.69		3.18	0.77		2.46	0.56		3.70	0.70		1.92	0.65		2.34	0.39	
30,000 – 49,999	3.98	0.78		1.50	0.61		3.84	0.71		3.29	0.73		2.59	0.47		4.01	0.61		1.81	0.65		2.40	0.37	
≥ 50,000 บาทขึ้นไป	4.53	0.46		1.56	0.47		3.88	0.54		3.19	0.82		2.34	0.51		3.74	0.61		1.89	0.49		2.33	0.33	
รวม	4.09	0.73		1.60	0.65		3.80	0.66		3.29	0.77		2.49	0.59		3.84	0.66		1.89	0.63		2.34	0.40	

ด้านการศึกษาสูงสุด p=.001** ด้านรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน p=.123

หมายเหตุ: * p<.05, ** p<.01

สถานภาพในครัวเรือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพในครัวเรือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพในครัวเรือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.15) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 7) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคู่สมรสมีความคิดเห็นด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อมของชุมชนต่างจากผู้มีสถานภาพในครอบครัวเป็น บุตร พ่อแม่ และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้านแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้านแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ (ตารางที่ 4.15)

จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วยกันจำนวนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($p<0.05$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วยกันจำนวนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้น ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.15) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 8) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วยตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป มีความคิดเห็นด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อมต่างจากผู้ที่ไม่มีบุตรอาศัยอยู่ด้วย บุตรอาศัยอยู่ด้วย 1-2 คน และ 3-5 คน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้

ศาสนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ($p<0.01$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน มีความคิดเห็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้น การย้ายที่อยู่อาศัย ($p<0.01$) คุณภาพของสภาพแวดล้อม ($p<0.01$) และความปลอดภัยในชุมชน ($p<0.05$)

จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 9) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่นับถือศาสนาพุทธ มีความคิดเห็นด้านความปลอดภัยในชุมชนต่างจากผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 การศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 10) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่นับถือศาสนาอิสลามมีความคิดเห็นด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อมของชุมชนต่างจากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการย้ายที่อยู่อาศัย (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 11) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่นับถือศาสนาคริสต์มีความคิดเห็นด้านการย้ายที่อยู่อาศัยต่างจากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สถานภาพสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($p<0.05$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านการย้ายที่อยู่อาศัย ($p<0.05$)

การมีงานทำ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหรือไม่มีงานทำที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($p<0.05$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีหรือไม่มีงานทำที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านด้านความเป็นมิตร ความปลอดภัยในชุมชน และการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน ($p<0.05$)

จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความเป็นมิตร (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 12) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักเรียน นักศึกษา มีความคิดเห็นด้านความเป็นมิตรต่างจากผู้ที่มีงานทำ ว่างงาน เกษียณ และผู้ทำหน้าที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดูแลบ้าน (เป็นแม่บ้านหรือภรรยาบ้าน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 การศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 13) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ว่างงานมีความคิดเห็นด้านความปลอดภัยในชุมชนต่างจากผู้ที่มีงานทำ และผู้ที่เป็นนักเรียน นักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 14) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีงานทำ มีความคิดเห็นด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนต่างจากคนว่างงานและผู้ทำหน้าที่ดูแลบ้าน (เป็นแม่บ้านหรือภรรยาบ้าน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพหลักแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพหลักแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านความเป็นมิตร ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.15) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความเป็นมิตร (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 15) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีความคิดเห็นด้านความเป็นมิตรต่างกับอาชีพพนักงานบริษัท/ร้านค้า ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ขับรถ/รถมอเตอร์ไซค์ สำหรับผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ (ทหาร ภารโรง ข้าราชการ) มีความคิดเห็นด้านความเป็นมิตรต่างกับพนักงานบริษัท/ร้านค้า ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การศึกษาสูงสุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ($p<0.01$) เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ($p<0.01$) (ตารางที่ 4.15) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 16) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า มีความคิดเห็นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมต่างกับผู้ที่ไม่ได้เรียน เรียนจบประถมศึกษาและมัธยมต้น สำหรับผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย มีความคิดเห็นต่างกับผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมือง โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนแตกต่างกันมีความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกตัวบ่งชี้ ยกเว้นด้านการย้ายที่อยู่อาศัย ($p<0.05$) (ตารางที่ 4.15) จากการศึกษาเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนด้านการย้ายที่อยู่อาศัย (ดูภาคผนวก ค. – ตารางที่ 17) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน/เดือนระหว่าง 20,000 – 29,999 บาท มีความคิดเห็นด้านการย้ายที่อยู่ต่างกับผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครัว เรือน/เดือน น้อยกว่า 5,000 และ 30,000 – 49,999 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในบทสุดท้ายของรายงานการวิจัยฉบับนี้ เริ่มด้วยการนำคำถามการวิจัยและวิธีวิจัยมากล่าวถึงอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นเป็นการเขียนสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐที่นำไปสู่การส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

งานวิจัยนี้ศึกษาเรื่องการขยายตัวของชุมชนบริเวณชานเมืองและความยั่งยืนทางสังคม จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและตัวบ่งชี้การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน การขยายตัวของชานเมืองกรุงเทพมหานคร ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชน และการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนต่างๆ บริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานคร เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ตามที่ผู้วิจัยอธิบายไว้ในบทที่ 1 โดยมีคำถามการวิจัยดังนี้

1) คำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม” มีการให้ความหมายอย่างไร แนวคิดและวิธีการศึกษาทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมมีอะไรบ้าง แนวคิดต่างๆ มีการกำหนดตัวบ่งชี้/ตัวชี้วัดทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมแตกต่างกันอย่างไร และตัวบ่งชี้/ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนประกอบด้วยอะไรบ้าง

2) การขยายตัวบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครมีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไร ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมืองและลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนต่างๆ เป็นอย่างไร

3) ชุมชนต่างๆ ในบริเวณชานเมืองมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนอยู่ในระดับใด ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจสังคมของชุมชนต่างๆ ในบริเวณชานเมืองมีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร นโยบายของภาครัฐในทางปฏิบัติและแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม ควรเสนอแนะอย่างไร

เนื่องจากบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีลักษณะการขยายตัวของที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้ปานกลาง และรายได้ปานกลาง-ต่ำ โดยมีที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยกระจายอยู่ทั่วไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

(Browder et al., 1995) ดังนั้น การสร้างสภาพแวดล้อมชานเมืองที่ทำให้ผู้คนที่มีความแตกต่างและหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมกันจะทำให้บรรลุผลเป็นความยั่งยืนทางสังคม แต่ประเด็นดังกล่าวยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์และข้อเท็จจริงเพื่อมาสนับสนุน เนื่องจากงานศึกษาวิจัยที่ผ่านๆ มามุ่งเน้นความสนใจในมิติทางสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งประเด็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของเคหะชุมชน ชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลในประเด็นที่สนใจศึกษา และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาสังคม ผู้นำชุมชน และกรรมการชุมชน เป็นต้น ประชากร (Population) ที่ผู้วิจัยศึกษา เป็นครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง ในบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานครทั้ง 6 เขต ได้แก่ เขตมีนบุรี คลองสามวา ลาดกระบัง หนองจอก บางขุนเทียน และบางบอน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional stratified sampling) จากครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 3 ประเภทในบริเวณชานเมืองของกรุงเทพมหานครทั้ง 6 เขต จำนวน 405 ตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น 135 ตัวอย่างในแต่ละประเภทของชุมชน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มตามการกระจุกตัวของการตั้งถิ่นฐานในแต่ละเขต โดยข้อมูลส่วนใหญ่ของแบบสอบถามได้จากหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 69.6 ในเคหะชุมชน และร้อยละ 72.6 และ 71.1 ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนชานเมืองตามลำดับ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารต่างๆ การสำรวจพื้นที่บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตและบันทึกภาพถ่ายในการลงภาคสนามพื้นที่ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อพรรณนาสรุปลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของผู้อยู่อาศัยในของชุมชนต่างๆบริเวณชานเมือง รวมทั้งการทดสอบ t-test และวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) เพื่อทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ต่อจากนั้นทำการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Tests) เป็นการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparisons) เพื่อทดสอบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างค่าเฉลี่ยแต่ละคู่ จากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5.1.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมและตัวบ่งชี้

คำว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม" จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า เป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านสังคม ชุมชน สาธารณสุข และนโยบายของรัฐ จึงค่อนข้างยากในการนิยามความหมาย ทั้งนี้ ได้มีนักวิชาการให้คำนิยามไว้แตกต่างกันทั้งในมุมมองอย่างกว้างๆ และการเน้นให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมเมืองและชุมชน โดยสรุป คำว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคม" ในเชิง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปฏิบัติการจะหมายถึง การพัฒนาเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงการลดระดับของความไม่เสมอภาคและการแบ่งแยกทางสังคม ทางด้านการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะต่างๆ ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของประชากรหลากหลายกลุ่มได้อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม เพื่อนำการพัฒนาเมืองไปสู่ระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีแนวคิดและวิธีการต่างๆ เพื่อคัดเลือกตัวบ่งชี้ทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่วัดค่าได้ในเชิงปริมาณ แนวคิดแรกเรียกว่า "แนวคิดแบบองค์รวม (Holistic approach)" ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีวิธีการประเมินและการวัดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสถาบันหรือการปกครอง ในลักษณะเป็นองค์รวมที่ให้ความสำคัญต่อภาพรวม ไม่ใช่ในมิติใดมิติหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเมืองในระดับที่ยั่งยืน วิธีการประเมินและการวัดจึงเป็นการวัดการพัฒนาในทุกมิติ ตัวบ่งชี้ต่างๆ จึงใช้ค่าจากข้อมูลสถิติในระดับชาติเป็นหลักเพื่อการสรุปข้อมูลสถิติในภาพรวม ซึ่ง Colantonio (2007) วิพากษ์ว่า แนวทางนี้แม้จะน่าดึงดูดใจในเชิงทฤษฎี แต่ก็นำไปปฏิบัติเพื่อการกำหนดนโยบายได้ยากและอาจไม่มีประสิทธิภาพนัก

อีกแนวทางหนึ่งเรียกว่า "แนวคิดแบบลดทอน (Reductionist approach)" เป็นแนวทางที่เน้นการลดทอนความสำคัญลงสู่ระดับที่ต้องการประเมินและการวัด จากการสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าแนวทางนี้เน้นการวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น โดย Bramley et al (2006) พัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน โดยยึดพื้นฐานแนวคิดหลักๆ ทางด้านความเสมอภาคทางสังคมและชุมชนที่ยั่งยืน โดยแนวคิดชุมชนที่ยั่งยืนก็มีรากฐานอยู่แนวคิดทุนทางสังคม ทั้งนี้ ตัวบ่งชี้ด้านต่างๆ ประกอบด้วย 1) ตัวบ่งชี้ทางด้านความเป็นมิตร 2) การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม 3) ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน 4) ความปลอดภัยในชุมชน 5) คุณภาพของสภาพแวดล้อม 6) การย้ายที่อยู่อาศัย 7) กิจกรรมเป็นกลุ่ม 8) การเข้าถึง/เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน Colantonio (2007) เห็นว่า แม้แนวทางนี้จะไม่ได้ครอบคลุมธรรมชาติที่ซับซ้อนของการพัฒนาที่ยั่งยืนและอาจมีค่าใช้จ่ายสูงในขั้นตอนการเก็บข้อมูลระดับท้องถิ่น หากแต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้มากกว่าแนวคิดแบบองค์รวม และตัวแปรต่างๆ ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการกำหนดนโยบายเมืองอีกด้วย ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยโดยพัฒนาตามแนวทางนี้

5.1.2 การขยายตัวของชานเมืองกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาภาพการขยายตัวของพื้นที่เมืองในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2544-2552 พบว่า มีการขยายตัวทางพื้นที่ของเนื้อเมืองกรุงเทพมหานครต่อเนื่องติดต่อกันไปในปริมณฑล 5 จังหวัด (ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และนครปฐม) อย่างไม่มีการควบคุม ทำให้เนื้อเมืองกรุงเทพมหานครขยายตัวต่อเนื่องติดต่อกันไปในปริมณฑลอย่างไร้ขอบเขต สำหรับในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร การขยายตัวเชิงพื้นที่เกิดขึ้นแบบไม่มีการวางแผน ส่งผลให้เกิดการสูญเสียที่ดินชั้นดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับการเกษตรกรรมไปในกระบวนการขยายตัวของเมือง ในปัจจุบันพบเห็นการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบหลากหลาย เป็นการปะปนกันของการใช้ที่ดินแบบเมืองและชนบท ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน พบว่า พื้นที่บริเวณชานเมืองส่วนใหญ่เป็นการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ตลอดแนวสองข้างของถนนสายหลักและหมู่บ้านจัดสรร สลับกับห้างสรรพสินค้า ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ สวนอาหาร ร้านอาหาร ธุรกิจการค้าและบริการอื่นๆ โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยมีป้ายโฆษณาหมู่บ้านจัดสรรทั้งขนาดใหญ่และเล็กจำนวนมากตั้งอยู่ตลอดริมข้างทางทั้งถนนสายหลักและสายรอง บริเวณถนนด้านในและถนนซอยจะพบหมู่บ้านจัดสรรสำหรับผู้มีรายได้ปานกลาง-น้อย เคหะชุมชนและบ้านเอื้ออาทร ซึ่งเป็นการพัฒนาเคียงข้างไปกับการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมและการประมงอย่างไม่มีแบบแผน

การเปรียบเทียบสถิติจำนวนและความหนาแน่นประชากร ในขอบเขตพื้นที่ศึกษาหรือพื้นที่เขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานครพบว่า ทั้ง 6 เขตในบริเวณชานเมืองฝั่งตะวันออก (เขตมีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง) และฝั่งตะวันตก (เขตบางบอน บางขุนเทียน) มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2553 และมีความหนาแน่นประชากรประมาณไม่เกิน 2,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ยกเว้นเขตบางบอน และเขตมีนบุรี (ในปี พ.ศ. 2550-2553)

จากการศึกษาข้อมูลสถิติของ กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร (2551) เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณพื้นที่เขตชั้นนอกหรือชานเมืองของกรุงเทพมหานคร พบว่า ในปี พ.ศ. 2551 เขตหนองจอกเป็นเขตที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด (152.675 ตารางกิโลเมตร) การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยในเขตหนองจอก (15.365 ตารางกิโลเมตร) และเขตลาดกระบัง (15.315 ตารางกิโลเมตร) เป็นพื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือเขตคลองสามวา (13.216 ตารางกิโลเมตร) และเขตบางบอนเป็นเขตที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยน้อยที่สุด (6.868 ตารางกิโลเมตร) ในส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการนันทนาการคิดเป็นขนาดพื้นที่น้อยมากทั้ง 6 เขตคือ เขตหนองจอกคิดเป็นพื้นที่ 1.628 ตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ เขตบางบอน เขตลาดกระบัง เขตคลองสามวา เขตมีนบุรี และเขตบางขุนเทียน คิดเป็นพื้นที่ 0.365, 0.169, 0.128, 0.083 และ 0.014 ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

5.1.3 ลักษณะทางกายภาพและเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชนบริเวณชานเมือง

จากการศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนโดยการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ชุมชนในบริเวณชานเมืองที่ขึ้นทะเบียนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนในบริเวณพื้นที่ที่ลุ่มต่ำ หลายชุมชนอยู่ในตำแหน่งที่มีการเข้าถึงไม่ดี หรือเป็นมุมอับทางด้านการคมนาคมขนส่ง เช่น การตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณถนนด้านใน หรือซอยแคบและลึกมากจากถนนสายหลัก ลักษณะทางกายภาพของชุมชนจากแบบสอบถามสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชานเมือง มีลักษณะการถือครองที่อยู่อาศัยหลักๆ 2 ประเภทคือ เป็นเจ้าของ และเช่าจากเอกชน ลักษณะของที่พักอาศัยในเคหะชุมชนส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและคอนโดการเคหะ ภายในที่พักอาศัยส่วนใหญ่มี 2 ห้องนอนและไม่มีการกั้นห้องนอน สำหรับในชุมชนชานเมืองส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัยแบบบ้านเดี่ยว 1-2 ชั้น ภายในที่พักอาศัยส่วนใหญ่มี 1-2 ห้องนอน ขณะที่ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรส่วนใหญ่เป็นทาวน์เฮาส์ ตึกแถว และห้องแถว รองลงมาเป็นบ้านเดี่ยวสองชั้น ภายในที่พักอาศัยส่วนใหญ่มี 2-3 ห้องนอน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ 87) ไม่มีพื้นที่สนามหญ้า สนามรอบบ้าน หรือลานบ้าน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในเคหะชุมชน (ร้อยละ 77) และชุมชนชานเมือง (ร้อยละ 72) มีที่ตั้งสถานที่ทำงานอยู่ภายในเขตเดียวกับที่พักอาศัย ส่วนใหญ่ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 60 ในเคหะชุมชน และ 63.7 ในชุมชนชานเมือง) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร มีที่ตั้งสถานที่ทำงานอยู่ภายในเขตเดียวกับที่พักอาศัยคิดเป็นร้อยละ 46 และในพื้นที่เขตชานเมืองตะวันออกคิดเป็นร้อยละ 25 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมีรถยนต์ส่วนตัว (ร้อยละ 60) อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในชุมชนทุกประเภทมีรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในชุมชนทุกประเภทใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทางไปทำงานคิดเป็นร้อยละ 32 ของพาหนะทั้งหมดที่ใช้ในการเดินทางไปทำงาน รองลงมาคือ รถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 24 พาหนะอื่นๆ ที่ใช้เช่น รถประจำทาง การเดิน และการทำงานที่บ้าน

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างในทุกประเภทของชุมชนเป็นเพศชายและหญิงในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ประมาณร้อยละ 50 และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18– 29 ปี 30 – 39 ปี และ 40 – 49 ปี ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยมีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกันในแต่ละประเภทของชุมชนคือ ประมาณ 40 ปี ชุมชนส่วนใหญ่มีผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน 3-5 คนและมีบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน 1-2 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้าน ยกเว้นในเคหะชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย สำหรับระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา-มัธยมปลาย นอกจากนี้ยังพบว่า ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรและชุมชนชานเมืองกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000 – 9,999 บาท และในเคหะชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,000 – 19,999 บาท

ทั้งนี้ จากรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนจึงจัดได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีรายได้ปานกลาง-ต่ำและรายได้น้อย ซึ่งเป็นลักษณะของกลุ่มทางสังคมที่สอดคล้องกับการศึกษาของ Browder et al. (1995) ที่กล่าวว่า บริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีลักษณะการขยายตัวของที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้ปาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กลาง และรายได้ปานกลาง-ต่ำ โดยมีที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยกระจายอยู่ทั่วไป กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจึงเป็นลักษณะของกลุ่มทางสังคมกลุ่มหนึ่งในบริเวณชานเมือง

5.1.4 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน

จากการศึกษาเปรียบเทียบเคหะชุมชน ชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมใน 8 ด้าน (1) ความเป็นมิตร 2) การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม 3) ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน 4) ความปลอดภัยในชุมชน 5) คุณภาพของสภาพแวดล้อม 6) การย้ายที่อยู่อาศัย 7) กิจกรรมเป็นกลุ่ม 8) การเข้าถึง/เข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน) โดยรวม สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก-ปานกลาง ยกเว้นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งชี้วัดจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน การขอหยิบยืมสิ่งของจากเพื่อนบ้าน และการรู้จักเพื่อนบ้านมากกว่าครึ่งของชุมชน พบว่า เคหะชุมชนและชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมีการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับน้อย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อประเด็นต่างๆ ในมิติทางสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ชุมชนที่ไม่ใช้รถยนต์เป็นรูปแบบหลักในการเดินทางมีผลให้เกิดความสำนึกในชุมชน ความผูกพันทางสังคมในชุมชน แนวโน้มการรู้จักเพื่อนบ้าน ไว้วางใจผู้อื่น และมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าชุมชนที่พึ่งพารถยนต์เป็นหลัก (Nasar and Julian, 1995; Freeman, 2001; Leyden, 2003) ผลการวิจัยจึงอาจเชื่อมโยงกับประเด็นนี้ได้ว่า ชุมชนทุกประเภทที่ทำการศึกษามีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก-ปานกลาง อาจเป็นไปได้ว่าเป็นเพราะไม่ได้พึ่งพารถยนต์ส่วนตัวเป็นหลักในการเดินทาง กล่าวคือ ร้อยละ 68 ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนทุกประเภทไม่ได้ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทางไปทำงาน อย่างไรก็ตาม ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นระดับของความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกว่าความเป็นมิตร กลับอยู่ในระดับน้อย อาจสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันในชุมชนที่อ่อนลง ทำให้มีลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแบบผิวเผิน ไม่ค่อยรู้จักว่าใครเป็นใครในสังคม หรืออาจเป็นเพราะบริบททางสังคมของไทยที่แตกต่างจากประเทศอื่น ทั้งนี้ การวิจัยนี้มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและงบประมาณในการวิจัย การศึกษาครั้งต่อไปจึงน่าจะมีโอกาสได้ศึกษาถึงผลกระทบของระดับการพึ่งพารถยนต์ส่วนตัวของผู้อยู่อาศัย และการศึกษาเชิงลึกในประเด็นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมต่อไป

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนทั้ง 3 ประเภท พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเคหะชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน สูงกว่าชุมชนประเภทอื่นๆ ถึง 5 ด้านได้แก่ ความปลอดภัยในชุมชน คุณภาพของสภาพแวดล้อมชุมชน การย้ายที่อยู่อาศัย การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสามารถเข้าใช้/เข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนชานเมืองมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนทางด้านการประทะสัมพันธ์ทางสังคม และความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชนสูงกว่าเคหะชุมชนและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนหมู่บ้านจัดสรรมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนทางด้านความเป็นมิตรสูงกว่าชุมชนประเภทอื่นๆ

สำหรับตัวบ่งชี้ด้านการย้ายที่อยู่อาศัย ซึ่งชี้วัดจากความพึงพอใจในที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน พบว่า ในชุมชนทุกประเภทมีความพึงพอใจในที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ การที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไปและไม่มีแผนการย้ายที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ภายใน 1-3 ปี จากการทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นถึงการรับรู้ว่า พื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ที่มั่นคงและน่าพึงพอใจ และแสดงถึงเสถียรภาพของชุมชน

สำหรับตัวบ่งชี้ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม ซึ่งชี้วัดจากการเข้าร่วมแต่ละกิจกรรมของชุมชนหรือเมืองอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน ได้แก่ กีฬา/การออกกำลังกาย การศึกษานอกเวลางาน การประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น กลุ่มทางศาสนา หรืออื่นๆ โดยรวมพบว่า ชุมชนแต่ละประเภทมีความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม/หมู่คณะ อยู่ในระดับปานกลางหรืออย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนในทุกกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมต่างๆ พบว่า ในชุมชนทุกประเภทมีความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดในด้านกีฬา/ออกกำลังกาย รองลงมาคือ การศึกษานอกเวลางาน และการประชุมสมาชิกชุมชน/หมู่บ้าน

สำหรับตัวบ่งชี้ด้านการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน ซึ่งชี้วัดจากการเข้าถึงหรือเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนหรือละแวกชุมชนอย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือนในแต่ละประเภท โดยรวม พบว่า ชุมชนแต่ละประเภทมีความถี่ในการเข้าถึงบริการด้านอรรถประโยชน์หรือประโยชน์ใช้สอย (Utility services) อยู่ในระดับมาก หรือความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน เมื่อเปรียบเทียบแต่ละประเภท พบว่า การเข้าใช้ตลาดนัดมีความถี่สูงที่สุด รองลงมาคือ โชห่วย/มินิมาร์ท และตลาดสด/ซูเปอร์มาร์เก็ต ด้วยความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน สำหรับบริการด้านนันทจิตหรือในเวลาว่างเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน (Leisure services) มีความถี่ในการเข้าใช้บริการอยู่ในระดับปานกลาง หรืออย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน ยกเว้นเคหะชุมชน การเข้าถึงโดยรวมอยู่ในระดับมากหรือความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน เมื่อเปรียบเทียบแต่ละประเภทพบว่า การเข้าใช้ลานกีฬา/สนามกีฬาสาธารณะมีความถี่สูงที่สุด รองลงมาคือ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กและวัยรุ่น (ด้วยความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน) และร้านอาหารหรือร้านกาแฟ ตามลำดับ (ด้วยความถี่อย่างน้อย 1 ครั้งต่อเดือน)

จากการศึกษาตัวบ่งชี้ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มและการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน และการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะต่างๆ พบได้ในชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครที่มีความหนาแน่นต่ำ ซึ่งมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หนาแน่นประชากร เนื่องจากยังมีการอนุญาตก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรและธุรกิจการค้าอยู่ทั่วไปอย่างกว้างขวาง ถึงแม้ว่าในเชิงการวางผังเมืองจะถูกมองว่าเป็นไปแบบไร้ทิศทาง และไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมและประมงและพื้นที่รับน้ำในบริเวณชานเมือง สำหรับในเชิงนโยบาย Bramley et al (2006) ชี้ว่า การพัฒนาแบบความหนาแน่นสูง จะทำให้การเข้าถึงบริการสาธารณะต่างๆ สะดวกและคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ มากกว่าการพัฒนาแบบความหนาแน่นต่ำ ดังนั้น การสรุปในประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะต่างๆ ในชุมชนบริเวณชานเมืองนี้ จึงอาจจำเป็นต้องทำการศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนบริเวณเมืองชั้นใน และชั้นกลาง จึงจะสามารถอธิบายได้อย่างกระจ่างชัด

5.1.5 ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในชุมชนบริเวณชานเมืองตามลักษณะทางกายภาพ และเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชน

ผลจากการศึกษาถึงตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมตามลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของชุมชน เช่น ประเภทที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน การมีหรือไม่มีพื้นที่สนามรอบบ้าน/ลานบ้าน จำนวนห้องนอนในบ้านแตกต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ พาหนะในการเดินทางไปทำงานและพาหนะในครัวเรือนแตกต่างกัน ก็มีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ทำงานแตกต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p<0.05$) ทั้งนี้ ผลกระทบของตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ทำงานต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนเป็นประเด็นหนึ่งที่น่าจะได้มีโอกาสศึกษาครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษาถึงตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน เช่น สถานภาพในครัวเรือนแตกต่างกัน จำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้านแตกต่างกัน อายุแตกต่างกัน สถานภาพสมรสแตกต่างกัน อาชีพหลักแตกต่างกัน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนแตกต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมอื่นๆ เช่น การมีบุตรอาศัยอยู่ด้วยกันในจำนวนแตกต่างกัน เพศแตกต่างกัน มีหรือไม่มีงานทำที่แตกต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p<0.05$) ขณะที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน และการนับถือศาสนาแตกต่างกัน มีผลต่อความคิดเห็นทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p<0.01$) ทั้งนี้ ความแตกต่างของลักษณะทางประชากรเศรษฐกิจสังคม (เช่น ทางด้านเพศ การนับถือศาสนา ระดับการศึกษา จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การมีหรือไม่มีงานทำ) จะมีผลอย่างไรต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะได้มีโอกาสศึกษาครั้งต่อไป

5.2 ข้อจำกัดของงาน

เนื่องจากบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานครมีขอบเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ และมีลักษณะการกระจัดกระจายของสิ่งปลูกสร้างไปทั่วทั้งพื้นที่ การเลือกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยจึงใช้เวลาค่อนข้างมาก การเลือกตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็นวิธีแบ่งกลุ่มมีความสะดวกต่อการปฏิบัติสำหรับพื้นที่ขนาดใหญ่ ลดเวลาในการเข้าถึงพื้นที่และการเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตาม วิธีนี้อาจส่งผลให้ค่าประมาณพารามิเตอร์มีความแม่นยำต่ำ ดังนั้นเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับเลือกมีความเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ผู้วิจัยจึงพยายามแบ่งพื้นที่เป็นกลุ่มย่อยๆ ตามการกระจุกตัวของการตั้งถิ่นฐานชุมชนแต่ละประเภทในแต่ละเขต เพื่อให้การเลือกตัวอย่างกระจายทั่วทั้งมวลสมาชิกของประชากรทั้งหมดเท่าที่จะเป็นไปได้ จึงทำให้งานวิจัยนี้ใช้เวลานานกว่าที่คาดหมายไว้

5.3 ข้อเสนอแนะในการนำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน

ผลการศึกษาที่บ่งชี้แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของความหนาแน่นประชากรในบริเวณชานเมืองอย่างต่อเนื่องและการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างไปอย่างกว้างขวาง ในเชิงการผังเมืองเป็นรูปแบบการพัฒนาแบบไร้ทิศทางและไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมและประมงและพื้นที่รับน้ำในบริเวณชานเมือง สำหรับในเชิงสังคม ผู้อยู่อาศัยในเคหะชุมชน ชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรรในบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยชุมชนทุกประเภทมีการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชน ในเกือบทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงปานกลาง ทั้งนี้ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่ทำการศึกษาเป็นผู้มีรายได้ปานกลาง-ต่ำ และรายได้น้อย มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ลุ่มต่ำ โดยหลายชุมชนอยู่ในตำแหน่งที่มีการเข้าถึงไม่ดี หรือเป็นมุมอับทางด้านการคมนาคมขนส่ง ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้คือ

1. ควรมีการส่งเสริมในเชิงนโยบายและมาตรการทางด้านผังเมือง ให้เกิดการรวมกลุ่มของการตั้งถิ่นฐาน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาแบบความหนาแน่นสูงให้มากขึ้น จะทำให้สะดวกในการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชนและบริการสาธารณะต่างๆ และคุ้มค่าในการลงทุนของภาครัฐมากกว่าการพัฒนาแบบกระจัดกระจาย ไร้ทิศทาง

2. ควรดำเนินนโยบายการพัฒนาเมืองควบคู่ไปกับมาตรการในการอนุรักษ์พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรมและประมงและพื้นที่รับน้ำในบริเวณชานเมือง ก็จะเป็นนโยบายการพัฒนาที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนอย่างจริงจัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ควรมีการปรับปรุง บำรุงรักษาและออกแบบองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆ ของชุมชนเพื่อสนับสนุนการเดินเท้าและการพบปะกันภายในชุมชนให้มากขึ้น เช่น ไฟสองสว่าง ทางเดินเท้า ลานกีฬา ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในชุมชน เป็นต้น จะทำให้การปะทะสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนทำได้สะดวกขึ้น การรับรู้ได้ถึงความปลอดภัยในชุมชนเพิ่มขึ้นจากจำนวนผู้คนบนท้องถนน เป็นผลดีต่อการพัฒนาทุนทางสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนต่อไป

4. ควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณของภาครัฐ เพื่อการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มในด้านต่างๆ ภายในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ปานกลาง-ต่ำ และรายได้น้อย รวมทั้งการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มระหว่างชุมชน เพื่อให้โอกาสในเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการสร้างความผูกพันภายในชุมชน ระหว่างชุมชน และเมือง

5. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทุนทางสังคมของไทยที่มีอยู่ เช่น เครือข่ายทางสังคม การพึ่งพาอาศัยกัน ความไว้เนื้อเชื่อใจกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เป็นต้น ซึ่งช่วยในการเชื่อมโยงคนในสังคมไว้ด้วยกัน และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาต่อไป ควรได้มีโอกาสวิจัยเพิ่มเติมเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการพึ่งพารถยนต์ส่วนตัวของผู้อยู่อาศัยกับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมในระดับชุมชนในด้านต่างๆ ซึ่งอาจเป็นตัวแปรที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาเชิงลึกในประเด็นด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในมิติทางวัฒนธรรมของสังคมไทยต่อไป

ในส่วนของลักษณะทางด้านกายภาพและลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมของประชากรที่อาจมีผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ก็น่าจะได้มีการศึกษาต่อไปในตัวแปรทางด้านตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ทำงาน หรืออาจกล่าวได้ว่าระยะทางในการเดินทางไปทำงานใกล้ไกลมีผลต่อความยั่งยืนทางสังคมอย่างไร รวมทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ ตัวแปรทางด้านเพศ การนับถือศาสนา ระดับการศึกษา จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน และการมีหรือไม่มีงานทำ ก็ทำนองเดียวกัน ว่ามีผลต่อความยั่งยืนทางสังคมอย่างไร ก็จะเป็นความพยายามในการสร้างสภาพแวดล้อมเมืองที่คำนึงถึงผู้คนที่มีความแตกต่างและหลากหลายให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมกัน และนำชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2554). *แหล่งของข้อมูลประชากร.* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.dpt.go.th (วันที่ค้นข้อมูล 12 มกราคม 2554)

กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2550). *กรุงเทพมหานคร: เมืองโตเดี่ยวตลอดกาลของประเทศไทย.* ใน วรชัย ทองไทย และสุรีย์พร พันพึ่ง. บรรณาธิการ. *ประชากรและสังคม 2550.* นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *โครงการจัดทำมาตรฐานด้านผังเมืองของกรุงเทพมหานคร.* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.bmaplnstd.in.th/document_content.php?id=50

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2553). *องค์ความรู้ภาษาไทย.* เดลินิวส์, 14 ธันวาคม 2553.

ชาตรี ภิรมย์. (2548). ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับภาค: แนวคิดและทิศทางการพัฒนา. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, ก.ค.-ส.ค.: 55-59

ไชยยศ บุญญากิจ. (2550). *หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน.* นำเสนอในการสัมมนาเรื่อง "การพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย" วันที่ 16 ธันวาคม 2550. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://web.bsru.ac.th/jumpot/.../env_drchaiyot_16%20Dec%2007.ppt (วันที่ค้นข้อมูล 8 ธันวาคม 2553)

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2549). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พันธ์ทิพย์ จงโกรย. (2551). *การกลายเป็นเมืองและการเปลี่ยนแปลงแบบรูปการตั้งถิ่นฐานในเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พัลลภ กฤตยานวัช. (2549). การปรับตัวของผู้ประกอบการจัดสรรที่สอดคล้องกับปัจจัยแวดล้อมที่แปรเปลี่ยน. *วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์*, ปีที่ 12 ฉบับที่ 46 หน้า 4.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2549). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟอร์เพซ.

สำนักผังเมือง. (2551). *ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการผังเมือง 2551.* กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร.

สำนักผังเมือง. (2547). *ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการผังเมือง.* กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร.

สำนักพัฒนาสังคม. (2549). *ข้อมูลชุมชนกรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผนงาน สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เส้นทางเศรษฐกิจ. (21 ธันวาคม 2545). *ประเภทธุรกิจค้าปลีก.* [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2002q4/article2002dec21p3.htm (วันที่ค้นข้อมูล 12 พฤษภาคม 2554)

Bagaeen S. and O. Uduku, eds. (2010). *Gated communities: social sustainability in contemporary and historical gated developments*. London, Washington, D.C.: Earthscan

Bangkok Metropolitan Administration. (2003). *Statistical Profile of BMA 2002.* Bangkok: Department of Policy and Planning

Berke, P.R., Godschalk, D.R., Kaiser, E.J. and D.A. Rodriguez. (2006). *Urban Land Use Planning*, 5th edition. Urbana: University Of Illinois Press.

Bramley, G., Dempsey, N., Power, S. and C. Brown. (2006). *What is "Social sustainability", and how do our existing urban forms perform in nurturing it?*, Paper presented at the Planning Research Conference, Bartlett School of Planning, University College London, April.

Browder, J. O., Bohland, J. R. and J. L. Scarpaci. (1995). Patterns of Development on the Metropolitan Fringe: Urban Fringe Expansion in Bangkok, Jakarta and Santiago. *Journal of the American Planning Association*, Vol. 61, No.3, p. 310-327

Bruegmann, R. (2005). *Sprawl: a compact history*. Chicago: University of Chicago Press.

Burchell, R.W., Naveed, A.S., Listokin, D., Phillips, H., Down, A., Seskin, S., Davis, J.S., Moore, T., Helton, D., and M. Gall. (1998). *The cost of sprawl – revisited.* Transit Cooperative Research Program, Report 39. Washington, D.C.: Transportation Research Board, National Academy Press.

Burton, E. (2000). *The potential of the compact city for promoting social equity,* In Williams, K., Burton, E., and M. Jenks. (eds.) *Achieving sustainable urban form.* London: E+FN Spon.

Burton, E. (2001). *The compact city and social justice.* A paper presented to the Housing Studies Association Spring Conference, "Housing, Environment and Sustainability", University of York, 18/19 April.

Catalan, B., Sauri, D. and P. Serra. (2008). Urban sprawl in the Mediterranean? Patterns of growth and change in the Barcelona metropolitan region 1993-2000. *Landscape and Urban Planning,* 85, 174-184.

Champion, T. (2001). *Urbanization, suburbanization, counterurbanization and reurbanization*. In Paddison, R. (ed.) *Handbook of urban studies.* London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Churchman, A. (1999). Disentangling the concept of density. *Journal of Planning Literature*, 13, 389-411.

Cirella, G.T. and L. Tao. (2009). The index of sustainable functionality: an application for measuring sustainability. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 52: 217-223

Clark, C. (1951). Urban population densities. *J. R. Statist. Soc.* 114, 4, 490-496.

Colantonio, A. (2007). *Measuring Social Sustainability: Best Practice from Urban Renewal in the EU.* EIBURS Working Paper Series No. 2007/01

Department of City Planning. (2003). *Bangkok*, second edition, Third *Progression Report for Land Use, Urban Planning, and Urban Development Regulation.* Bangkok: Krungthep-Tanakom Co., Ltd.

Dowall, D. E. (1992). A Second Look at the Bangkok Land and Housing Market. *Urban Studies*, Vol. 29, No. 1, p. 25-37

Elkin, T., McLaren, D. and M. Hillman. (1991). *Reviving the city: Towards sustainable urban development*. London: Friends of the Earth

Evers, Hans-Dieter and R. Korff. (2000). *Southeast Asian Urbanism: The Meaning and Power of Social Space.* New York: St. Martin's Press

Forrest, R. and A. Kearns. (2001). Social cohesion, social capital and the neighborhood, *Urban Studies,* 38, 12, 2125-2143.

Freeman, L. (2001). The effects of sprawl on neighborhood social ties: an explanatory analysis. *Journal of the American Planning Association,* 67, 1, 69-77.

Geobytes. (15 August 2007). *Suburbs – the growth and characteristics of the inner suburbs.* St Ivo School Geography Department, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.geobytes.org.uk (วันที่ค้นข้อมูล 17 เมษายน 2554)

Gordon, P. and H. Richardson. (1997). Are compact cities a desirable planning goal? *Journal of the American Planning Association*, 63, 1, 95-106.

Gwilliam, M. , Bourne, C. , Swain, C. and A. Prat. (1999). *Sustainable Renewal of Suburban Areas.* UK: YPS in association with JRF

Hara, Y., Takeuchi, K., and S. Okubo. (2005). Urbanization linked with past agricultural landuse patterns in the urban fringe of a deltaic Asian mega-city: a case study in Bangkok. *Landscape and Urban Planning,* 73, 16-28.

Hayden, D. (2004). *A Field guide to sprawl.* New York, London: W.W. Norton & Company

Hillery, G. A. (1955). Definition of community: areas of agreement, *Rural society*, 20 (June).

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Jackson, K.T. (1985). *Crabgrass frontier: the suburbanization of the United States*. New York: Oxford University Press.

Jenks, M. (2006). City form: the sustainable urban form consortium. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 4, 91-101.

JICA. (1997). *The Study Urban Environmental Improvement Program in Bangkok Metropolitan Area.* Final Report (3). Bangkok: Pacific Consultants in International Suuri-Keikaku Co., Ltd.

Lee Y. and C. Huang. (2007). Sustainability index for Taipei. *Environmental Impact Assessment Review*, 27: 505-521

Leyden, K. M. (2003). Social capital and the built environment: the importance of walkable neighborhoods. *American Journal of Public Health*, 93, 9, 1546-1551.

McCarthy, D. and S. Saegert. (1978). Residential density, social overload, and social withdrawal. *Human Ecology*, 6, 3, 253-272.

McGee, T. G. (1991). *The emergence of Desakota regions in Asia: expanding a hypothesis.* In Ginsburg, N., Koppel, B., McGee, T.G. (eds.), *The extended metropolis: settlement transition in Asia.* Honolulu: University of Hawaii Press. pp. 3-25.

Murakami, A., Zain, A.M., Takeuchi, K., Tsunekawa, A. and S. Yokota. (2005). Trends in urbanization and patterns of land use in the Asian mega cities Jakarta, Bangkok, and Metro Manila. *Landscape and Urban Planning*, 70, 251-259.

Nasar, J.L. and D.A. Julian. (1995). The psychological sense of community in the neighborhood. *Journal of the American Planning Association,* 61, 178-184.

Newling, B. E. (1966). The spatial variation of urban population densities. *Geogr. Rev.* 59, 242-252.

Office of the Deputy Prime Minister. (2005). *Bristol Accord: conclusions of ministerial informal on sustainable communities in Europe.* London: Office of the Deputy Prime Minister

Pacione, M. (2005). *Urban geography: a global perspective. 2nd ed.* London and New York: Routledge.

Pierson, J. (2002). *Tackling social exclusion.* London: Routledge.

Polese, M. and R. Stren, eds. (2000). *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change.* Toronto: University of Toronto Press

Poplin, D. E. (1972). *Communities: a survey of theories and method of research.* New York: Macmillan.

Poyner, B. (2006). *Crime-free housing in the 21st Century.* London: Jill Dando Institute of Crime Science, University College London

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Pradhan, P. and R. Perera. (1998). *Socio-economic impacts and natural resources management conflicts in the urban fringe areas.* Bangkok: Asian Institute of Technology.

Putnam, R. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rahman, G., Alam, D., and S. Islam. (2008). *City growth with urban sprawl and problems of management for sustainable urbanization,* Paper presented at 44th ISOCARP Congress.

Richardson, H.W. (1989a). Managing Metropolitan Growth and Development in Asia. *Review of Urban and Regional Development Studies* 1(2): 3-17

Richardson, H.W. (1989b). The Big, Bad City: Megacity Myth? In *Third World Planning Review* 11(4): 355-72

Robinson, I. M. (1995). Emerging Spatial Patterns in ASEAN Mega-Urban Regions: Alternative Strategies. In *The Mega-Urban Regions of Southeast Asia.*edited by T.G. McGee and I. M. Robinson. 79-108. Vancouver: UBC Press

Rusk, D. (1993). *City without suburbs.* Washington, D.C.: Woodrow Wilson Center Press.

Saxena, A. (2008). *Monitoring of urban fringe using remote sensing and GIS techniques*, research paper, 2008

Schaffer, B. and G. Lamb. (1981). *Can equity be organized?* Farnborough: Gower Publishing Company

Scruton, R. (1982). *A Dictionary of political thought.* London: The Macmillan Press.

Shen, L., Ochoa, J. J., Shah, M. N. and X. Zhang. (2011). The application of urban sustainability indicators – a comparison between various practices. *Habitat International*, 35: 17-29.

Steil, L., Salingaros, N. A. and M.W. Mehaffy. (2007). Growing Sustainable Suburbs: An Incremental Strategy for Reconstructing Sprawl. In *New Urbanism and Beyond: Contemporary and Future Trends in Urban Design.* edited by T. Hass. New York: Rizzoli Publishers

Suksawong, O. and Morishita, H. (2000). The impact of socio-economic changes on land use changes in Pathum Thani province. In *The Chao Phraya Delta: historical development dynamics and challenges of Thailand's rice bowl*, vol. 2, 311-322.

Talen, E. (1999). Sense of community and neighborhood form: an assessment of the social doctrine of new urbanism. *Urban Studies*, 36, 8, 1361-1379.

Tonmanee, N. and P. Kuneepong. (2004). Impact of land use change in Bangkok metropolitan and suburban areas. *Delta Series 4*, 114-123.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis.* Tokyo: Harper International Edition. อ้างอิงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2540. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, ฉบับปรับปรุงใหม่ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามประกอบการศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลำดับที่..... 1 2 3

ชื่อชุมชน .....เขต.....ชื่อผู้แจกแบบสอบถาม.....

เรียนท่านผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่เคารพ: ประเภทชุมชน..... 4

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความยั่งยืนทางสังคมของชุมชนบริเวณชานเมืองกรุงเทพมหานคร ทีมผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่พักอาศัยในชุมชน ในพื้นที่เขตมีนบุรี ลาดกระบัง หนองจอก คลองสามวา บางบอน และบางขุนเทียน โดยท่านเป็นหนึ่งใน 400 ตัวแทนที่ได้รับเลือกให้แสดงความคิดเห็นอันจะเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการศึกษา จึงใคร่ขอความกรุณาท่านได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง และตอบแบบสอบถามนี้อย่างสมบูรณ์ ขอรับรองว่าจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น และข้อมูลทุกส่วนจะถูกปกปิดให้เป็นความลับเฉพาะบุคคล

ความร่วมมือของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา ทีมผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านเป็นอย่างสูงสำหรับการตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นวิทยาทานในการวิจัยเชิงวิชาการ

ส่วนที่ 1: ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับชุมชนที่ท่านพักอาศัยอยู่ โปรดเลือกทำเครื่องหมาย ✓ในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่าน กรุณาตอบทุกข้อ

	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
1. ได้พบปะเพื่อนบ้านหรือญาติที่อาศัยในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ						A1 5
2. เพื่อนบ้านในชุมชนเป็นมิตรต่อกัน เป็นหูเป็นตาให้กัน						A2 6
3. รู้สึกพอใจในชุมชนโดยรวม						A3 7
4. ชุมชนมีความสวยงามน่าอยู่						A4 8
5. รู้สึกภาคภูมิใจและผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน						A5 9
6. รู้สึกพึงพอใจในบ้านที่พักอาศัย						A6 10
7. รู้สึกพึงพอใจในสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน						A7 11
8. สามารถเดินคนเดียวในชุมชนหลังจากพลบค่ำ ได้อย่างปลอดภัย						A8 12
9. มีปัญหาอาชญากรรมอย่างหนักในชุมชน						A9 13
10. มีปัญหาการก่อกวนจากกลุ่มวัยรุ่นในชุมชน						A10 14
11. มีปัญหาการจราจรรบกวนในชุมชน						A11 15
12. รู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะรอรถประจำทางที่ป้ายรถเมล์						A12 16

ส่วนที่ 2: คำถามต่อไปนี้อ้างอิงถึงชุมชนที่ท่านพักอาศัยอยู่ โปรดเลือกทำเครื่องหมาย □ในช่อง□ ที่ตรงกับตัวท่าน กรุณาตอบทุกข้อ

13. ท่านได้พูดคุยกับเพื่อนบ้านในชุมชนกี่คน ❑เป็นบางคน ❑กว่าครึ่งของชุมชน ❑ เกือบทุกคน A13 17
14. ท่านเคยขอหยิบยืมสิ่งของจากเพื่อนบ้านกี่คน ❑เป็นบางคน ❑กว่าครึ่งของชุมชน ❑ เกือบทุกคน A14 18
15. ท่านรู้จักชื่อเพื่อนบ้านกี่คน ❑เป็นบางคน ❑กว่าครึ่งของชุมชน ❑ เกือบทุกคน A15 19

16. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนปัจจุบัน.....ปี A16 20-21
17. ท่านมีแผนจะย้ายที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ภายใน 1-3 ปีนี้หรือไม่ ❑ ไม่มี A17 22
❑ มี เนื่องจาก ❑ สภาพแวดล้อมของชุมชน 23
❑ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในละแวกชุมชน
❑ อื่นๆ .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

18. ในชุมชนของท่านมีปัญหาด้านสภาพแวดล้อมต่อไปนี้หรือไม่ ถ้ามี กรุณาตอบว่าปัญหาอยู่ในสภาพใด

สภาพแวดล้อมของชุมชน	ไม่มีปัญหา	มีปัญหา อยู่ในสภาพ		
		พอใช้	แย่	แย่มาก
แสงสว่างจากโคมไฟถนน				
เสียงรบกวนจากเพื่อนบ้าน				
ขยะมูลฝอยเกลื่อนกลาดถนน				
การขีดเขียนทำลายข้าวของสาธารณะ				
พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ				
ปริมาณจราจรค่อนข้างมาก				
สภาพสวนสาธารณะ สวนหย่อมในละแวกชุมชน				

A18 ☐ 24 ☐ 25
☐ 26 ☐ 27
☐ 28 ☐ 29
☐ 30 ☐ 31
☐ 32 ☐ 33
☐ 34 ☐ 35
☐ 36 ☐ 37

19. ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมต่อไปนี้บ่อยครั้งแค่ไหน

กิจกรรม	ทุกวัน	2-3 ครั้ง/ อาทิตย์	2-3 ครั้ง/ เดือน	1 ครั้ง/ เดือน	1 ครั้ง/ ปี	ไม่เคย
กีฬา/ การออกกำลังกาย						
การศึกษานอกเวลางาน						
ประชุมสมาชิกชุมชน/ หมู่บ้าน						
กลุ่มช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่น						
กลุ่มทางศาสนา						
กลุ่มอื่น ๆ ได้แก่.....						

A19 ☐ 38
☐ 39
☐ 40
☐ 41
☐ 42
☐ 43

20. ความถี่ในการเข้าใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชุมชนหรือละแวกชุมชน

สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน	ลำบากในการเข้าถึง		ความถี่ในการเข้าใช้บริการ				
	ใช่	ไม่ใช่	≥1 ครั้ง/ อาทิตย์	≥1 ครั้ง/ เดือน	≥1 ครั้ง/ ปี	ไม่ได้ใช้	ไม่มี
ร้านขายยาทั่วไป							
โชห่วย มินิมาร์ท							
ตลาดสด ซูเปอร์มาร์เก็ต							
ตลาดนัด							
ที่ทำการไปรษณีย์							
ธนาคาร							
ร้านอาหาร ร้านกาแฟ							
ผับ							
ห้องสมุด							
ลานกีฬา สนามกีฬาสาธารณะ							
ศูนย์ชุมชน							
สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนสำหรับเด็กและวัยรุ่น							

A20 ☐ 44 ☐ 45
☐ 46 ☐ 47
☐ 48 ☐ 49
☐ 50 ☐ 51
☐ 52 ☐ 53
☐ 54 ☐ 55
☐ 56 ☐ 57
☐ 58 ☐ 59
☐ 60 ☐ 61
☐ 62 ☐ 63
☐ 64 ☐ 65
☐ 66 ☐ 67

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<u>ส่วนที่ 3:</u> ข้อมูลทั่วไป โปรดเลือกทำเครื่องหมาย✓ในช่อง ❑ ที่ตรงกับตัวท่าน กรุณาตอบทุกข้อ

21. ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัยปัจจุบัน A21 ☐ 68
- ❑ เป็นเจ้าของ
- ❑ เช่าจากเอกชน
- ❑ เช่าจากภาครัฐ
- ❑ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

22. ประเภทของที่อยู่อาศัย A22 ☐ 69
- ❑ บ้านเดี่ยวชั้นเดียว
- ❑ บ้านเดี่ยว 2 ชั้น
- ❑ ห้องเช่า/หอพัก/อพาร์ทเมนต์
- ❑ คอนโดการเคหะ
- ❑ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

23. ท่านมีพื้นที่สนามหญ้า/สนามรอบบ้าน/ลานบ้านหรือไม่
- ❑ ไม่มี A23 ☐ 70
- ❑ มี ขนาด.....ตารางเมตร ☐☐ 71-72

24. บ้านของท่านมี.....ห้องนอน A24 ☐ 73

25. สถานภาพของท่านในครัวเรือน A25 ☐ 74
- ❑ หัวหน้าครัวเรือน
- ❑ คู่สมรส
- ❑ บุตร
- ❑ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

26. จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนของท่าน.....คน A26 ☐☐ 75-76

27. เพศของท่าน A27 ☐ 77
- ❑ ชาย
- ❑ หญิง

28. อายุ.....ปี A28 ☐☐ 78-79

29. นับถือศาสนา A29 ☐ 80
- ❑ พุทธ
- ❑ อิสลาม
- ❑ คริสต์
- ❑ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

30. สถานภาพ A30 ☐ 81
- ❑ โสด
- ❑ สมรส
- ❑ หย่าร้าง
- ❑ หม้าย

31. จำนวนบุตรในแต่ละช่วงอายุ (ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน) A31 ☐ 82
- ต่ำกว่า 5 ปี .....คน ☐ 83
- 5-12 ปี .....คน ☐ 84
- 13-17 ปี .....คน ☐ 85
- ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป .....คน ☐ 86

32. ปัจจุบันนี้ท่าน A32 ☐ 87
- ❑ มีงานทำ
- ❑ ว่างงาน
- ❑ เกษียณ
- ❑ ทำหน้าที่ดูแลบ้าน (เป็นภรรยาเจ้าของบ้าน)

33. อาชีพหลักของท่าน A33 ☐ 88
- ❑ พนักงานบริษัท/ห้างร้าน/ร้านค้า
- ❑ ค้าขาย
- ❑ ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน
- ❑ รับจ้างทั่วไป
- ❑ ขับรถ/รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง
- ❑ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

34. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน A34 ☐ 89
- ❑ ไม่ได้เรียน
- ❑ ประถมศึกษา
- ❑ มัธยมต้น
- ❑ มัธยมปลาย
- ❑ ปริญญาตรี และสูงกว่า

35. รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน A35 ☐ 90
(โดยประมาณก่อนหักภาษี)คิดรวมรายได้เสริม
- ❑ น้อยกว่า 5,000 บาท
- ❑ 5,000- 9,999 บาท
- ❑ 10,000-19,999 บาท
- ❑ 20,000-29,999 บาท
- ❑ 30,000-49,999 บาท
- ❑ ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

36. พาหนะที่ท่านใช้ในการเดินทางไปทำงาน A36 ☐ 91

- ❑ รถยนต์ส่วนตัว
- ❑ รถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว
- ❑ รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง
- ❑ รถประจำทาง
- ❑ รถตู้
- ❑ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

37. จำนวนพาหนะในครัวเรือน

- ❑ รถยนต์ส่วนตัว.....คัน A37 ☐ 92
- ❑ รถจักรยานยนต์ส่วนตัว.....คัน ☐ 93

38. ตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ทำงาน A38 ☐ 94

- ❑ ภายในเขตเดียวกับที่พักอาศัย
- ❑ เขตอื่น ๆ ❑ พื้นที่เขตชานเมืองตะวันออก
  - ❑ พื้นที่เขตชานเมืองตะวันตก
  - ❑ อื่น ๆ.....
- ❑ จังหวัดอื่น ๆ ❑ ในปริมณฑล
  - ❑ อื่น ๆ.....

หากท่านมีข้อคิดเห็นอื่นใดเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ในแบบสอบถามนี้ โปรดเขียนลงในช่องว่างด้านล่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*** ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่าน ***

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หมายเหตุ: พื้นที่เขตชานเมืองตะวันออก ได้แก่ เขตหนองจอก เขตมีนบุรี เขตลาดกระบัง และเขตคลองสามวา
พื้นที่เขตชานเมืองตะวันตก ได้แก่ เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน
ปริมณฑล 5 จังหวัด ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร

ภาคผนวก ข.

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

ประเภทของที่อยู่อาศัย

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	4.443	5	.889	1.671	.141
	Within Groups	212.196	399	.532		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	7.621	5	1.524	3.776	.002
	Within Groups	161.044	399	.404		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	2.023	5	.405	.941	.454
	Within Groups	171.643	399	.430		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	4.312	5	.862	1.469	.199
	Within Groups	234.314	399	.587		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	2.013	5	.403	1.164	.327
	Within Groups	108.238	313	.346		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	1.795	5	.359	.812	.542
	Within Groups	176.499	399	.442		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	1.457	5	.291	.723	.607
	Within Groups	114.822	285	.403		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.404	5	.081	.505	.773
	Within Groups	62.614	391	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.666	5	.133	1.111	.354
	Within Groups	47.884	399	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

จำนวนห้องนอน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	.941	4	.235	.436	.782
	Within Groups	215.697	400	.539		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	.657	4	.164	.391	.815
	Within Groups	168.009	400	.420		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	.868	4	.217	.502	.734
	Within Groups	172.799	400	.432		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	7.728	4	1.932	3.347	.010
	Within Groups	230.898	400	.577		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	1.345	4	.336	.969	.424
	Within Groups	108.906	314	.347		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	1.190	4	.298	.672	.612
	Within Groups	177.104	400	.443		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	1.132	4	.283	.703	.591
	Within Groups	115.148	286	.403		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.547	4	.137	.858	.489
	Within Groups	62.472	392	.159		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.477	4	.119	.992	.412
	Within Groups	48.074	400	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

พาหนะในการเดินทางไปทำงาน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	4.661	7	.666	1.247	.277
	Within Groups	147.967	277	.534		
	Total	152.628	284			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	1.483	7	.212	.504	.831
	Within Groups	116.434	277	.420		
	Total	117.917	284			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	3.264	7	.466	1.108	.358
	Within Groups	116.571	277	.421		
	Total	119.835	284			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	5.597	7	.800	1.357	.224
	Within Groups	163.166	277	.589		
	Total	168.763	284			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	3.234	7	.462	1.366	.221
	Within Groups	73.711	218	.338		
	Total	76.945	225			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	1.791	7	.256	.536	.807
	Within Groups	132.195	277	.477		
	Total	133.986	284			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	1.524	7	.218	.589	.764
	Within Groups	70.570	191	.369		
	Total	72.093	198			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	1.152	7	.165	1.196	.305
	Within Groups	37.449	272	.138		
	Total	38.602	279			
Total	Between Groups	.793	7	.113	.922	.490
	Within Groups	34.023	277	.123		
	Total	34.815	284			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

จำนวนพาหนะในครัวเรือน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	.492	3	.164	.305	.822
	Within Groups	216.146	401	.539		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทาง	Between Groups	2.094	3	.698	1.680	.171
สังคม	Within Groups	166.572	401	.415		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึง	Between Groups	1.541	3	.514	1.197	.311
พอใจในชุมชน	Within Groups	172.126	401	.429		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	3.642	3	1.214	2.072	.103
	Within Groups	234.984	401	.586		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของ	Between Groups	.759	3	.253	.728	.536
สภาพแวดล้อม	Within Groups	109.492	315	.348		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	.093	3	.031	.070	.976
	Within Groups	178.201	401	.444		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	.674	3	.225	.558	.643
	Within Groups	115.605	287	.403		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความ	Between Groups	.173	3	.058	.361	.781
สะดวกชุมชน	Within Groups	62.846	393	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.344	3	.115	.952	.415
	Within Groups	48.207	401	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

ที่ตั้งสถานที่ทำงาน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	.895	4	.224	.415	.798
	Within Groups	150.912	280	.539		
	Total	151.807	284			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	5.974	4	1.494	3.719	.006
	Within Groups	112.459	280	.402		
	Total	118.433	284			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	1.902	4	.476	1.117	.349
	Within Groups	119.228	280	.426		
	Total	121.131	284			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	12.090	4	3.022	5.415	.000
	Within Groups	156.292	280	.558		
	Total	168.382	284			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	.368	4	.092	.265	.900
	Within Groups	76.577	221	.347		
	Total	76.945	225			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	.596	4	.149	.311	.870
	Within Groups	134.067	280	.479		
	Total	134.663	284			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	1.032	4	.258	.700	.593
	Within Groups	71.837	195	.368		
	Total	72.869	199			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.946	4	.236	1.719	.146
	Within Groups	37.833	275	.138		
	Total	38.779	279			
Total	Between Groups	1.466	4	.366	3.093	.016
	Within Groups	33.174	280	.118		
	Total	34.640	284			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

สถานภาพในครัวเรือน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	.697	4	.174	.323	.863
	Within Groups	215.941	400	.540		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	2.161	4	.540	1.298	.270
	Within Groups	166.504	400	.416		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	2.025	4	.506	1.180	.319
	Within Groups	171.641	400	.429		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	2.461	4	.615	1.042	.385
	Within Groups	236.165	400	.590		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	4.318	4	1.079	3.199	.013
	Within Groups	105.934	314	.337		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	2.554	4	.638	1.453	.216
	Within Groups	175.740	400	.439		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	.850	4	.212	.526	.716
	Within Groups	115.429	286	.404		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.210	4	.052	.327	.860
	Within Groups	62.809	392	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.507	4	.127	1.055	.379
	Within Groups	48.044	400	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	.555	3	.185	.343	.794
	Within Groups	216.083	401	.539		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	1.761	3	.587	1.410	.239
	Within Groups	166.904	401	.416		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	.155	3	.052	.119	.949
	Within Groups	173.511	401	.433		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	2.062	3	.687	1.165	.323
	Within Groups	236.564	401	.590		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	1.228	3	.409	1.182	.317
	Within Groups	109.024	315	.346		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	.109	3	.036	.082	.970
	Within Groups	178.185	401	.444		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	.248	3	.083	.204	.893
	Within Groups	116.031	287	.404		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.212	3	.071	.442	.723
	Within Groups	62.807	393	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.239	3	.080	.660	.577
	Within Groups	48.312	401	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

จำนวนบุตรที่อยู่ด้วยกัน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	1.946	3	.649	1.212	.305
	Within Groups	214.692	401	.535		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	1.468	3	.489	1.173	.320
	Within Groups	167.198	401	.417		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	1.572	3	.524	1.221	.302
	Within Groups	172.094	401	.429		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	3.361	3	1.120	1.909	.127
	Within Groups	235.265	401	.587		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	2.869	3	.956	2.806	.040
	Within Groups	107.382	315	.341		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	1.061	3	.354	.800	.494
	Within Groups	177.233	401	.442		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	1.056	3	.352	.877	.454
	Within Groups	115.224	287	.401		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.815	3	.272	1.717	.163
	Within Groups	62.204	393	.158		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	1.224	3	.408	3.456	.017
	Within Groups	47.327	401	.118		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

อายุ

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	2.896	4	.724	1.355	.249
	Within Groups	213.742	400	.534		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	.723	4	.181	.430	.787
	Within Groups	167.943	400	.420		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	1.765	4	.441	1.027	.393
	Within Groups	171.901	400	.430		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	.948	4	.237	.399	.809
	Within Groups	237.678	400	.594		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	.700	4	.175	.502	.735
	Within Groups	109.551	314	.349		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	2.199	4	.550	1.249	.290
	Within Groups	176.095	400	.440		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	.865	4	.216	.536	.710
	Within Groups	115.415	286	.404		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.444	4	.111	.695	.596
	Within Groups	62.575	392	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.665	4	.166	1.388	.237
	Within Groups	47.886	400	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

ศาสนา

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	.180	2	.090	.167	.846
	Within Groups	216.458	402	.538		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	.731	2	.365	.875	.418
	Within Groups	167.935	402	.418		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	1.162	2	.581	1.354	.259
	Within Groups	172.504	402	.429		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	6.573	2	3.286	5.693	.004
	Within Groups	232.053	402	.577		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	7.560	2	3.780	11.632	.000
	Within Groups	102.691	316	.325		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	8.100	2	4.050	9.566	.000
	Within Groups	170.194	402	.423		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	1.691	2	.846	2.125	.121
	Within Groups	114.588	288	.398		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.112	2	.056	.352	.704
	Within Groups	62.907	394	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	1.115	2	.557	4.723	.009
	Within Groups	47.436	402	.118		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

สถานภาพสมรส

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	3.507	3	1.169	2.200	.088
	Within Groups	213.131	401	.531		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	1.508	3	.503	1.206	.307
	Within Groups	167.158	401	.417		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	.904	3	.301	.699	.553
	Within Groups	172.763	401	.431		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	1.646	3	.549	.928	.427
	Within Groups	236.980	401	.591		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	2.633	3	.878	2.569	.054
	Within Groups	107.618	315	.342		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	.368	3	.123	.276	.842
	Within Groups	177.926	401	.444		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	2.389	3	.796	2.007	.113
	Within Groups	113.890	287	.397		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.535	3	.178	1.121	.340
	Within Groups	62.484	393	.159		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	.569	3	.190	1.584	.193
	Within Groups	47.982	401	.120		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

การมีงานทำ

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	5.485	4	1.371	2.597	.036
	Within Groups	211.154	400	.528		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	2.857	4	.714	1.723	.144
	Within Groups	165.808	400	.415		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	2.026	4	.507	1.180	.319
	Within Groups	171.640	400	.429		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	6.959	4	1.740	3.004	.018
	Within Groups	231.666	400	.579		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	2.441	4	.610	1.777	.133
	Within Groups	107.810	314	.343		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	1.555	4	.389	.880	.476
	Within Groups	176.739	400	.442		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	2.383	4	.596	1.496	.203
	Within Groups	113.896	286	.398		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	2.036	4	.509	3.272	.012
	Within Groups	60.983	392	.156		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	1.183	4	.296	2.499	.042
	Within Groups	47.367	400	.118		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

อาชีพ

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	8.762	6	1.460	2.743	.013
	Within Groups	157.043	295	.532		
	Total	165.805	301			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	2.775	6	.462	1.135	.342
	Within Groups	120.163	295	.407		
	Total	122.937	301			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	.314	6	.052	.123	.994
	Within Groups	125.524	295	.426		
	Total	125.838	301			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	5.176	6	.863	1.497	.179
	Within Groups	170.018	295	.576		
	Total	175.194	301			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	2.510	6	.418	1.258	.278
	Within Groups	76.475	230	.333		
	Total	78.986	236			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	1.717	6	.286	.596	.733
	Within Groups	141.588	295	.480		
	Total	143.305	301			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	4.228	6	.705	1.936	.077
	Within Groups	75.005	206	.364		
	Total	79.234	212			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	1.304	6	.217	1.615	.143
	Within Groups	39.013	290	.135		
	Total	40.316	296			
Total	Between Groups	.549	6	.091	.755	.606
	Within Groups	35.716	295	.121		
	Total	36.265	301			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

การศึกษาสูงสุด

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	3.142	4	.786	1.472	.210
	Within Groups	213.496	400	.534		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	7.367	4	1.842	4.567	.001
	Within Groups	161.298	400	.403		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	3.569	4	.892	2.098	.080
	Within Groups	170.098	400	.425		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	4.458	4	1.114	1.904	.109
	Within Groups	234.168	400	.585		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	1.485	4	.371	1.072	.370
	Within Groups	108.766	314	.346		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	3.894	4	.974	2.233	.065
	Within Groups	174.399	400	.436		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	.659	4	.165	.408	.803
	Within Groups	115.620	286	.404		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.542	4	.136	.850	.494
	Within Groups	62.477	392	.159		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	2.136	4	.534	4.602	.001
	Within Groups	46.415	400	.116		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

One-way ANOVA

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความเป็นมิตร	Between Groups	5.754	5	1.151	2.177	.056
	Within Groups	210.884	399	.529		
	Total	216.638	404			
การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม	Between Groups	2.155	5	.431	1.033	.398
	Within Groups	166.510	399	.417		
	Total	168.666	404			
ความภาคภูมิใจและพึงพอใจในชุมชน	Between Groups	3.368	5	.674	1.578	.165
	Within Groups	170.299	399	.427		
	Total	173.666	404			
ความปลอดภัยในชุมชน	Between Groups	2.329	5	.466	.786	.560
	Within Groups	236.297	399	.592		
	Total	238.626	404			
คุณภาพของสภาพแวดล้อม	Between Groups	2.832	5	.566	1.650	.146
	Within Groups	107.419	313	.343		
	Total	110.251	318			
การย้ายที่อยู่อาศัย	Between Groups	5.355	5	1.071	2.471	.032
	Within Groups	172.939	399	.433		
	Total	178.294	404			
กิจกรรมเป็นกลุ่ม	Between Groups	.431	5	.086	.212	.957
	Within Groups	115.848	285	.406		
	Total	116.279	290			
การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน	Between Groups	.318	5	.064	.396	.852
	Within Groups	62.701	391	.160		
	Total	63.019	396			
Total	Between Groups	1.040	5	.208	1.747	.123
	Within Groups	47.511	399	.119		
	Total	48.551	404			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ค.

การเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ตามประเภทชุมชน

ประเภทชุมชน	ชุมชนเคหะ	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนชานเมือง
ชุมชนเคหะ			
ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	-0.114*		
ชุมชนชานเมือง	0.198*	0.311*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ตามประเภทชุมชน

ประเภทชุมชน	ชุมชนเคหะ	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนชานเมือง
ชุมชนเคหะ			
ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	-0.190*		
ชุมชนชานเมือง	-0.221*	-0.031*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม ตามประเภทชุมชน

ประเภทชุมชน	ชุมชนเคหะ	ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	ชุมชนชานเมือง
ชุมชนเคหะ			
ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร	-0.112*		
ชุมชนชานเมือง	-0.238*	-0.127*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ตามประเภทที่อยู่อาศัย

ประเภทที่อยู่อาศัย	บ้านเดี่ยว ชั้นเดียว	บ้านเดี่ยว 2 ชั้น	ห้องเช่า/ หอพัก	คอนโด การเคหะ	บ้านแฝด	อื่นๆ (ทาวน์เฮาส์ ฯลฯ)
บ้านเดี่ยวชั้นเดียว						
บ้านเดี่ยว 2 ชั้น	-.04742					
ห้องเช่า/หอพัก	-.12783	-.08041				
คอนโดการเคหะ	-.33806*	-.29064*	-.21023			
บ้านแฝด	-.40056	-.35314	-.27273	-.06250		
อื่นๆ (ทาวน์เฮาส์ ฯลฯ)	-.30252*	-.25510*	-.17469	.03554	.09804	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน ตามจำนวนห้องนอนภายในบ้าน

จำนวนห้องนอน	ไม่มีห้องนอน	1 ห้องนอน	2 ห้องนอน	3 ห้องนอน	≥ 4 ห้องนอน
ไม่มีห้องนอน					
1 ห้องนอน	-.28790*				
2 ห้องนอน	-.36814*	-.08024			
3 ห้องนอน	-.20429	.08361	.16385		
≥ 4 ห้องนอน	.02554	.31344	.39368*	.22983	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ตามที่ตั้งสถานที่ทำงาน

ที่ตั้งสถานที่ทำงาน	เขตเดียวกับที่พัก	ชานเมือง ตะวันออก	ชานเมือง ตะวันตก	เขตอื่นๆ	จังหวัดอื่นๆ
เขตเดียวกับที่พัก					
ชานเมืองตะวันออก	-.26983*				
ชานเมืองตะวันตก	-.33504	-.06522			
เขตอื่นๆ	-.08171	.18812	.25333		
จังหวัดอื่นๆ	.55385*	.82367*	.88889*	.63556*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ตามสถานภาพในครัวเรือน

สถานภาพในครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือน	คู่สมรส	บุตร	พ่อแม่	อื่นๆ
หัวหน้าครัวเรือน					
คู่สมรส	.10597				
บุตร	-.10157	-.20754*			
พ่อแม่	-.37458	-.48054*	-.27301		
อื่นๆ	-.26723	-.37320*	-.16566	.10735	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ตามจำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

จำนวนบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน	0 คน	1-2 คน	3-5 คน	≥ 6 คนขึ้นไป
0 คน				
1-2 คน	.02789			
3-5 คน	.02394	-.00395		
≥ 6 คนขึ้นไป	-.67386*	-.70175*	-.69780*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน ตามศาสนา

ศาสนา	พุทธ	อิสลาม	คริสต์
พุทธ			
อิสลาม	-.33713*		
คริสต์	-.69258*	-.35545	

หมายเหตุ: * $p < .05$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านคุณภาพของสภาพแวดล้อม ตามศาสนา

ศาสนา	พุทธ	อิสลาม	คริสต์
พุทธ			
อิสลาม	-.45029*		
คริสต์	.22994	.68023*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการย้ายที่อยู่อาศัย ตามศาสนา

ศาสนา	พุทธ	อิสลาม	คริสต์
พุทธ			
อิสลาม	-.08389		
คริสต์	-1.26798*	-1.18409*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความเป็นมิตร ตามการมีงานทำ

การมีงานทำ	มีงานทำ	ว่างงาน	เกษียณ	ดูแลบ้าน (แม่บ้าน)	อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)
มีงานทำ					
ว่างงาน	-.02873				
เกษียณ	.19002	.21875			
ดูแลบ้าน (แม่บ้าน)	.11090	.13963	-.07912		
อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)	-.50299*	-.47426*	-.69301*	-.61389*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความปลอดภัยในชุมชน ตามการมีงานทำ

การมีงานทำ	มีงานทำ	ว่างงาน	เกษียณ	ดูแลบ้าน (แม่บ้าน)	อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)
มีงานทำ					
ว่างงาน	-.37921*				
เกษียณ	.15079	.53000*			
ดูแลบ้าน (แม่บ้าน)	-.11996	.25926	-.27074		
อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)	.20520	.58441*	.05441	.32516	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน ตามการมีงานทำ

การมีงานทำ	มีงานทำ	ว่างงาน	เกษียณ	ดูแลบ้าน (แม่บ้าน)	อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)
มีงานทำ					
ว่างงาน	-.17882*				
เกษียณ	-.07385	.10497			
ดูแลบ้าน (แม่บ้าน)	-.17347*	.00535	-.09962		
อื่นๆ (นักเรียน นักศึกษา)	-.03792	.14089	.03593	.13555	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านความเป็นมิตร ตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	พนักงานบริษัท	ค้าขาย	ลูกจ้างรายวัน/ชิ้นงาน	รับจ้างทั่วไป	ขับรถ/มอเตอร์ไซค์	นักเรียน/นักศึกษา	อื่นๆ
พนักงานบริษัท/ร้านค้า							
ค้าขาย	.19062						
ลูกจ้างรายวัน/ราย	-.06968	-.26030					
รับจ้างทั่วไป	-.01562	-.20625	.05405				
ขับรถ/รถมอเตอร์ไซค์	.25710	.06648	.32678	.27273			
นักเรียน นักศึกษา	-.42739*	-.61801*	-.35771	-.41176*	-.68449*		
อื่นๆ	.37326*	.18264	.44294*	.38889	.11616	.80065*	

หมายเหตุ: * $p < .05$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการปะทะสัมพันธ์ทางสังคม ตามการศึกษาสูงสุด

การศึกษาสูงสุด	ไม่ได้เรียน	ประถมศึกษา	มัธยมต้น	มัธยมปลาย	ปริญญาตรีและสูงกว่า
ไม่ได้เรียน					
ประถมศึกษา	-.09769				
มัธยมต้น	-.09524	.00245			
มัธยมปลาย	-.32292	-.22524*	-.22769*		
ปริญญาตรีและสูงกว่า	-.42131*	-.32362*	-.32607*	-.09838	

หมายเหตุ: * $p < .05$

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างตัวบ่งชี้ของการพัฒนาที่ยั่งยืนทางสังคมของชุมชน ด้านการย้ายที่อยู่อาศัย ตามรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน/เดือน (บาท)	< 5,000	5,000 – 9,999	10,000 – 19,999	20,000 – 29,999	30,000 – 49,999	≥ 50,000 ขึ้นไป
< 5,000						
5,000 – 9,999	-.22566					
10,000 – 19,999	-.27961	-.05394				
20,000 – 29,999	-.40736*	-.18170	-.12775			
30,000 – 49,999	-.09353	.13213	.18608	.31383*		
≥ 50,000 ขึ้นไป	-.36732	-.14166	-.08772	.04003	-.27380	

หมายเหตุ: * $p < .05$

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก ง.

ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมือง
ในเขตมีนบุรี คลองสามวา ลาดกระบัง หนองจอก บางขุนเทียน และบางบอน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองในเขตมีนบุรี **ที่มา:** กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551

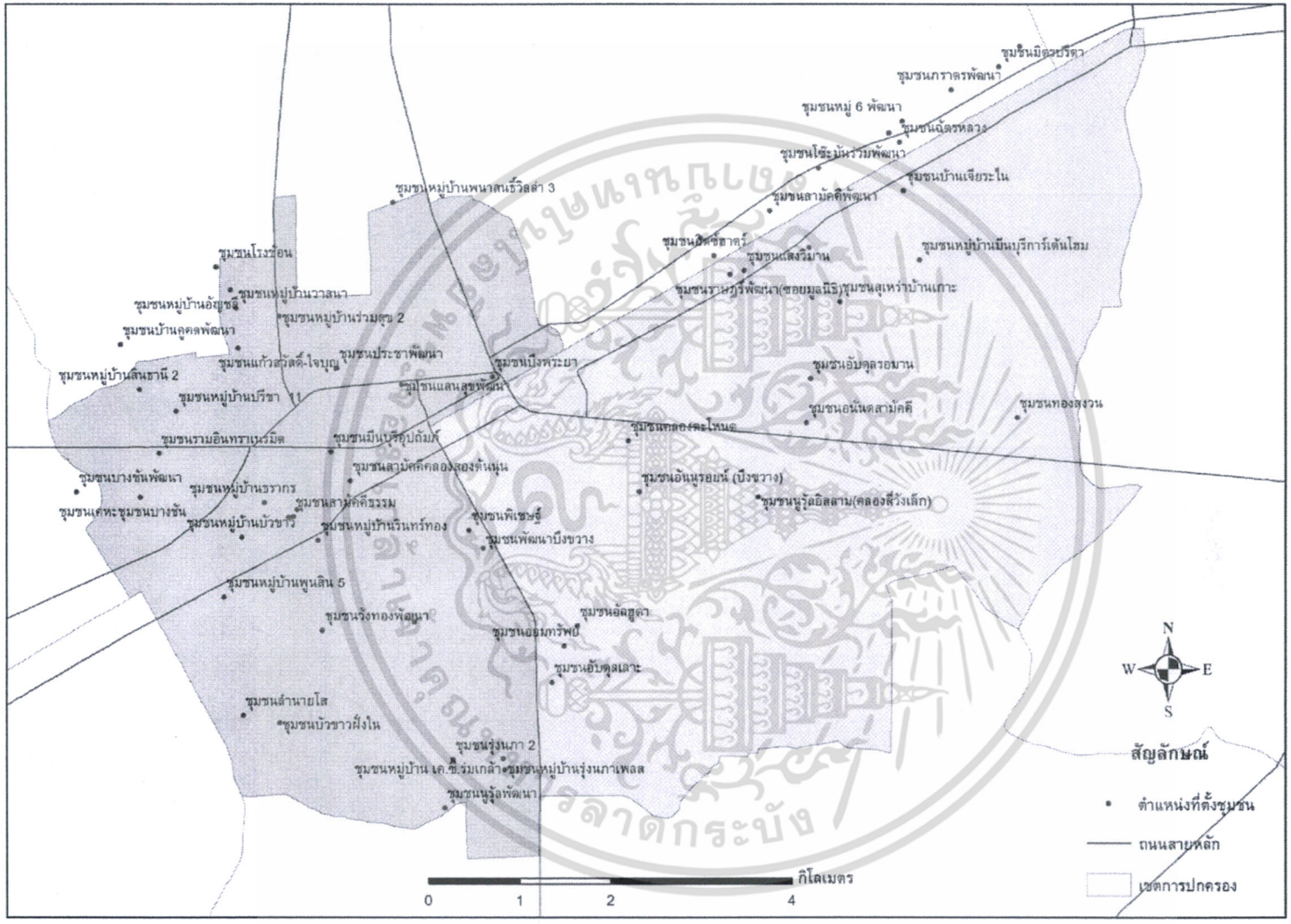

ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองในเขตคลองสามวา **ที่มา:** กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551

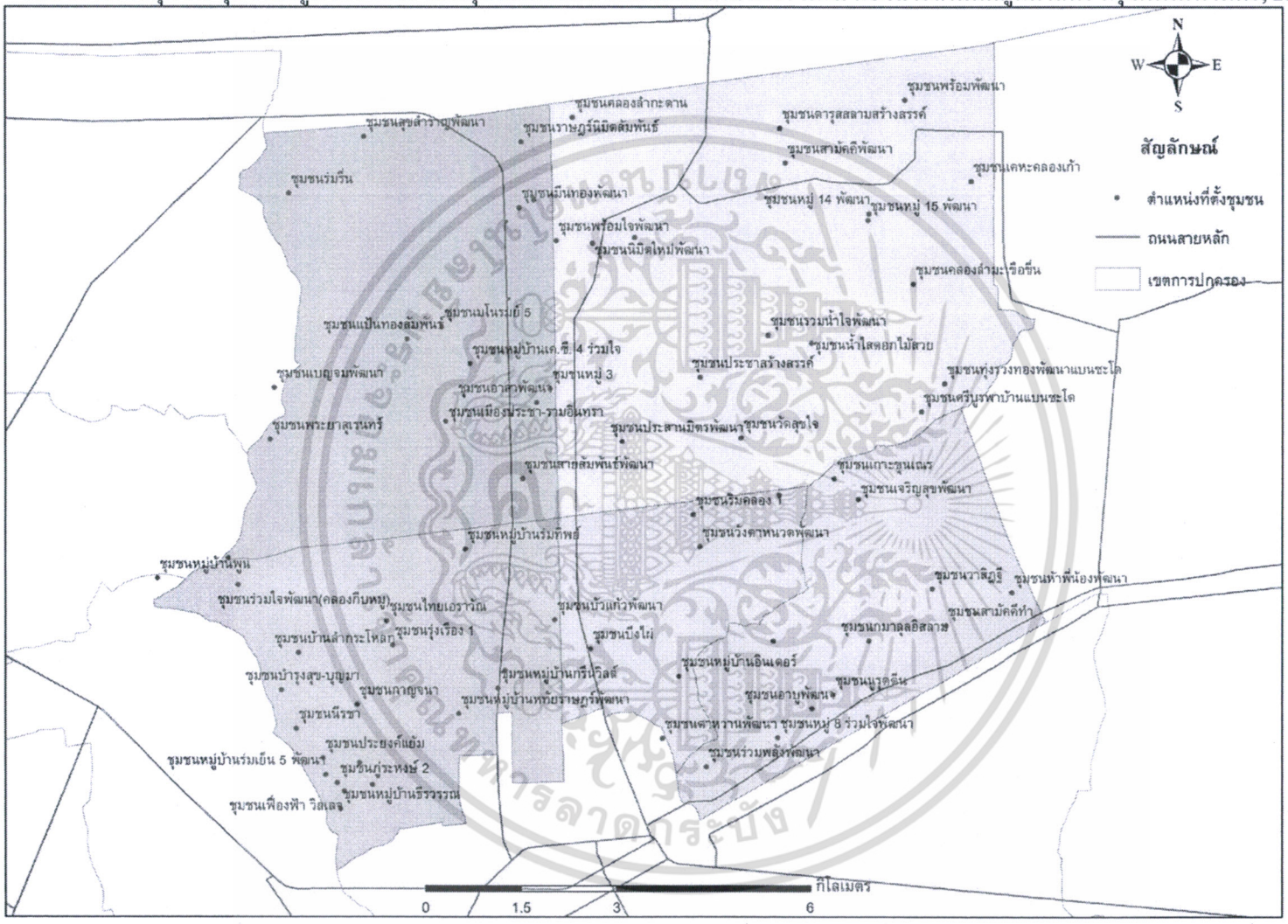

ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองในเขตลาดกระบัง **ที่มา:** กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551

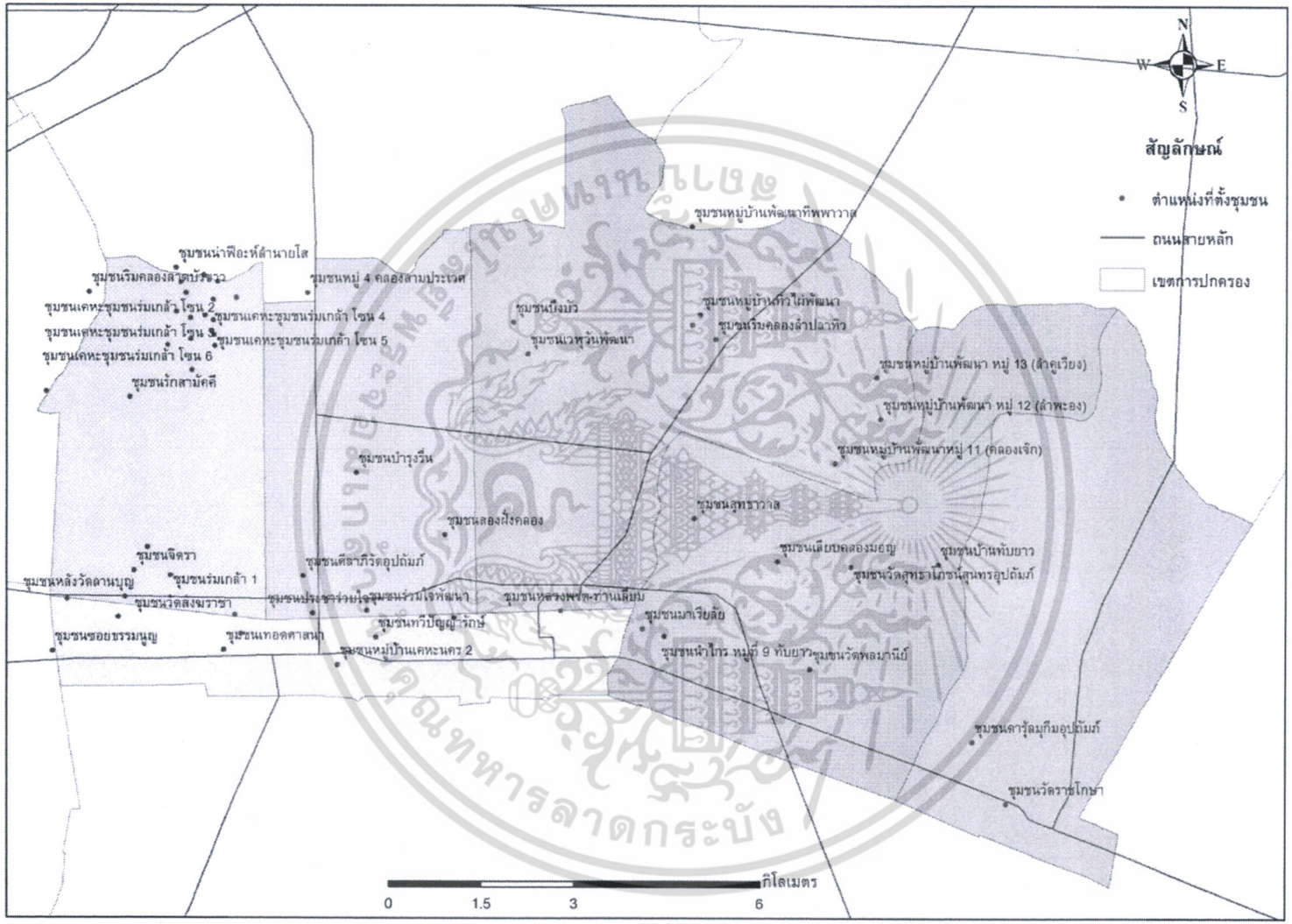

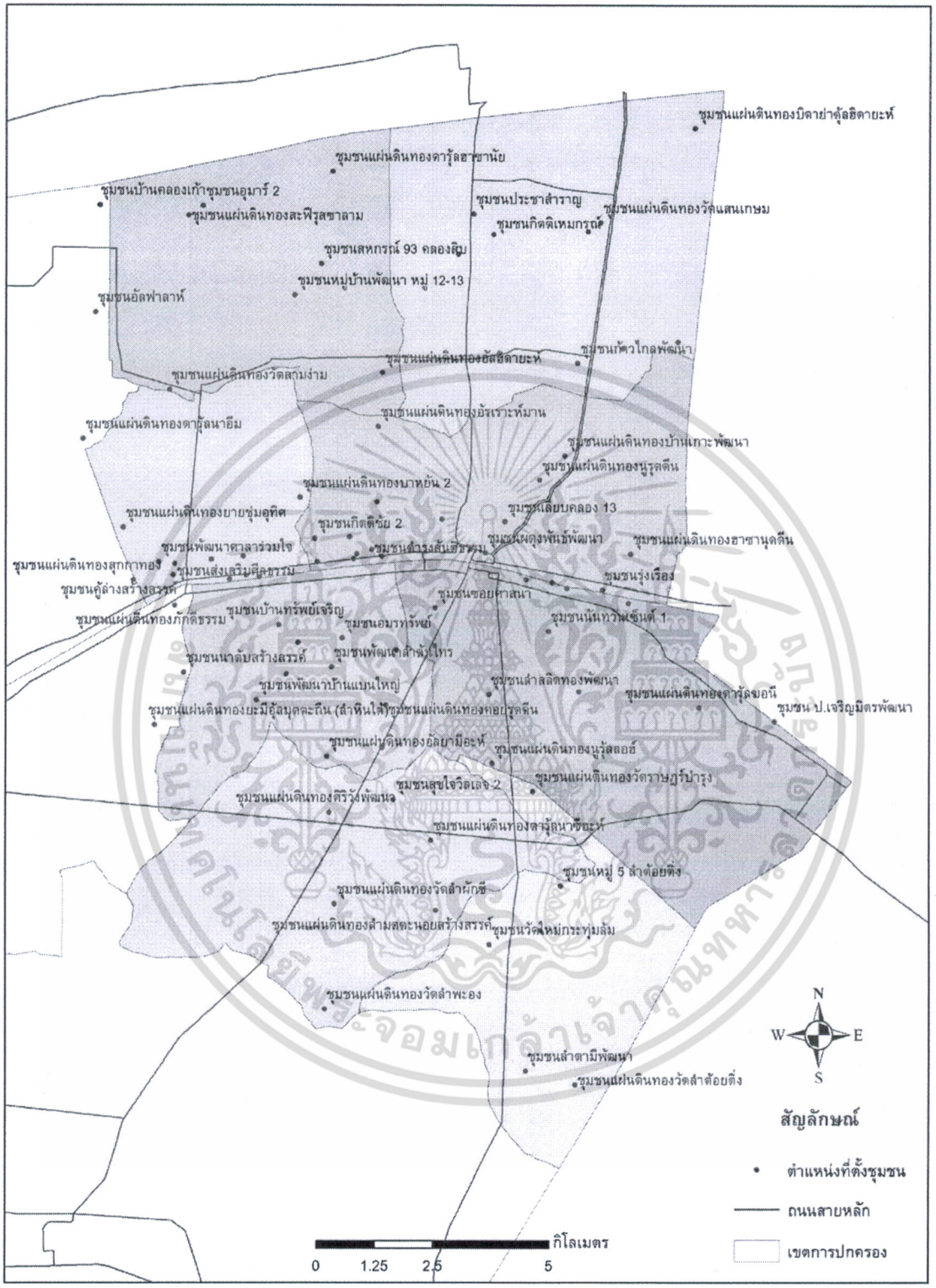

ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองในเขตหนองจอก

ที่มา: กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

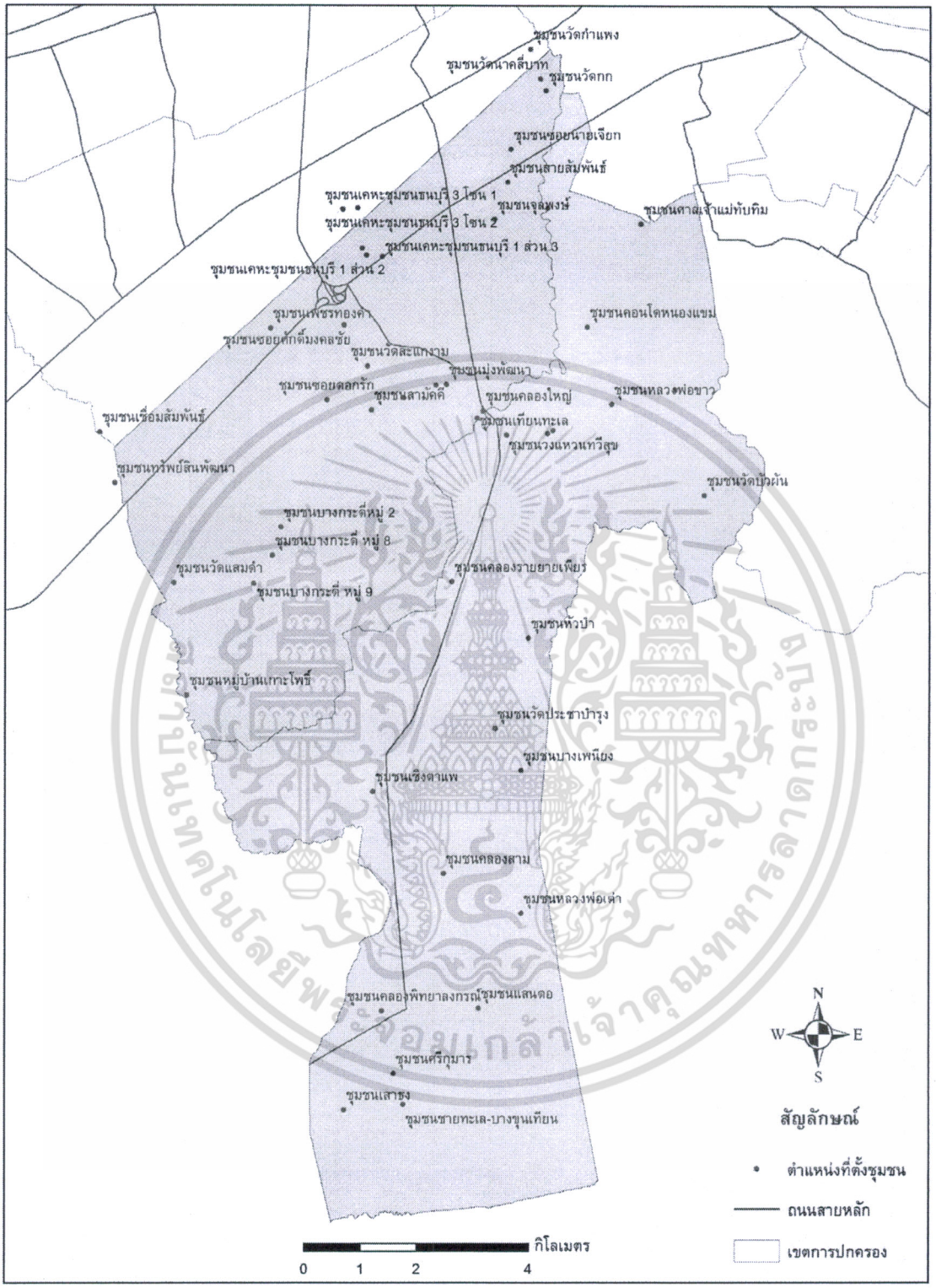

ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองในเขตบางขุนเทียน

ที่มา: กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
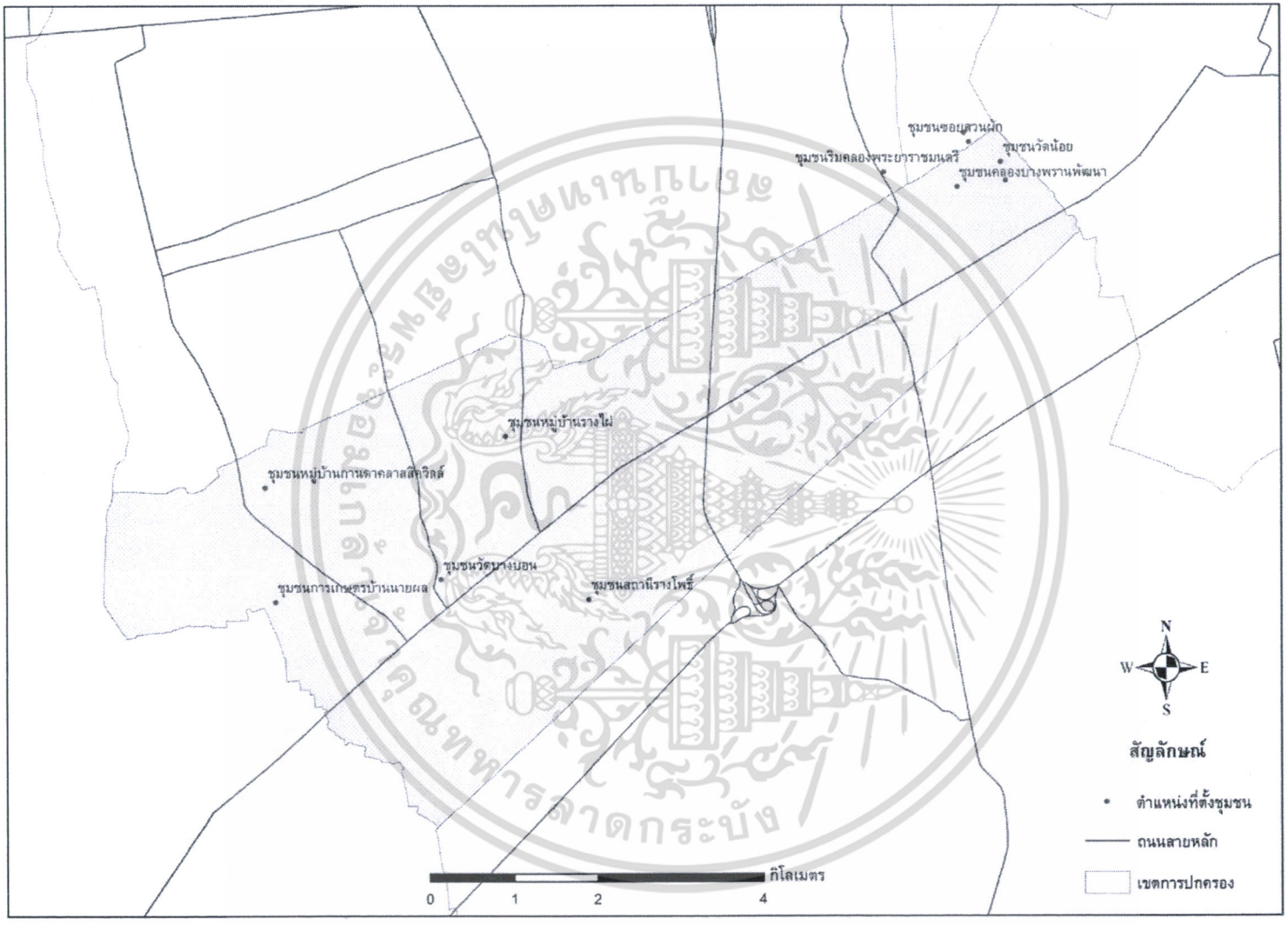
ที่ตั้งของเคหะชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนชานเมืองในเขตบางบอน **ที่มา:** กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551